

CESTY  
SPOLOČENSTVA  
A DIALÓGU

ek

# ekkklesia

Umenie  
(nechat' sa)  
sprevádzať

PÁPEŽ FRANTIŠEK	Aby sa evanjelium vtelilo do života ľudí
CINTIA MIRANDA VIEIRAOVÁ	Hľadieť na osobu integrálnym spôsobom
FLAVIA CARETTOVÁ	Skúsenosti a úvahy jednej geriatricičky
CHIARA D'URBANOVÁ	Nech nik nekráča v živote sám
MICHELE LAURIOLA	Duchovné sprevádzanie
MERVAT KELLIOVÁ	Duchovný otec z pohľadu východných cirkví
ANGELA ALBUQUERQUEOVÁ	Od vrodenej pripútanosti k pripútanosti k Bohu
JEAN-MARIE PETITCLERC SDB	Afektívny rozmer vo výchove saleziánov
CARLOS GOMES ESTEVES	Zneužívanie: jeho príčiny a dôsledky
RITA A RINO VENTRIGLIOVCI	Sprevádzanie pre manželské páry v kríze
ROBERTO ALMADA	Metóda: znovu aktualizovať manželskú vzájomnosť
VINCENT LOCKHART	Úvahy kňaza, ktorý bol fidei donum: zostane len láska
SILVANO MALINI	Kultúrna zmena: mladí z EcoGive
GIULIA IOTTIOVÁ A ROBERTO RUINI	Pavel A. Florenskij: svätosť bez hraníc
CLAUDIO MALFATI	Maria Orsola Bussoneová „Aké krásne je milovať Boha“
ADRIANA MASOTTIOVÁ	Synodálne svedectvá a osvedčené postupy
PATRIZIA BERTONCELLOVÁ	Sapienciálna fáza synodálneho procesu v Taliansku
CARLOS GARCIA ANDRADE CMF	„Fiducia supplicans“: aby sa nikto necítil zavrhnutý

CESTY  
SPOLOČENSTVA  
A DIALÓGU

# ekkklesia

ek

č. 7 - ročník 3 (2025/1)

Časopis *Ekklesia* je medzinárodným projektom. Vychádza v trojmesačných intervaloch v rôznych formách a jazykových verziách, počnúc talianskou. Vyjadruje a podporuje komplementárnosť charismatického a služobného rozmeru Cirkvi vo svetle učenia Druhého vatikánskeho koncilu. Pozýva kráčať a spoločne sa angažovať v hľadaní spôsobov komunikácie evanjeliového posolstva dnešným mužom a ženám. Čerpajúc zo starých a nových chariziem, časopis sa obzvlášť obracia na kňazov, pastoračných pracovníkov, animátorov a ostatných, ktorí pracujú v oblasti cirkevného života, aby im slúžil ako zdroj inšpirácie, nástroj formácie či pomôcka pre pastoračné pôsobenie.

## Medzinárodná redakcia

Hubertus Blaumeiser (riaditeľ),  
Carlos García Andrade, CMF, Enrique Cambón,  
Else Castellittová, Maria do Sameiro Freitasová,  
Mervat Kelliová, Oreste Paliotti, Heike Vesperová

## Slovenská redakcia

Ludovít Pokojný (zodpovedný redaktor),  
Miroslav Dancák, Cyril Dunaj,  
Alena Piatrová

Finančne podporené  
kňazmi z Hnutia fokoláre.

## Preklad

Alexander Knorr, Jaroslav Mujgoš,  
Katarína Páleniková, Vladimír Stahovec,  
Stanislav Ščerba

## Jazyková úprava

Ema Mihálová

## Grafická úprava a sadzba

José Carlos Isla, Jozef Turlík, Peter Blaho

## Vydavateľ

Vydavateľstvo Nové mesto, s. r. o.  
Cablkova 10, 821 04 Bratislava  
IČO: 31377424  
[www.nm.sk/ekkklesia](http://www.nm.sk/ekkklesia)  
[ekkklesia@nm.sk](mailto:ekkklesia@nm.sk)  
ISSN 2730-0706 (tlačný)  
ISSN 2989-3607 (online)

## Tlač

Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov

## Podpora

Ročná podpora 30 €

IBAN: SK35 1100 0000 0029 4906 1968



Vydavateľstvo  
Nové mesto



PAY by square

# Sprevádzat'

Hubertus  
Blaumeiser

Potreba kvalitného sprevádzania je v dnešnej dobe čoraz zjavnejšia. V minulosti to bolo takmer samozrejmé. Na dedine alebo v malom meste boli pevnými bodmi farár, učiteľ či lekár, v rámci veľkých rodín tvorených niekoľkými generáciami sa dalo prirodzene obrátiť na starú mamu či otca, tetu, strýka – samotná atmosféra v spoločnosti ponúkala vypočutie, radu, napomenutie, podporu, pomoc. Mohli by sme povedať, prispôbiac jedným africkým príslovím („*Na výchovu dieťaťa je potrebná celá dedina*“), že na *sprevádzanie človeka je potrebná celá dedina*. Zaiste, taký sociálny a rodinný kontext so sebou prinášal aj určité obmedzenia slobody jednotlivca, ale nepochybne ponúkal aj mnohé výhody. Každý človek totiž potrebuje mať domov a dnes, žiaľ, domov mnohým chýba.

Azda práve nad týmto by sme sa mali najprv zamyslieť, keď hovoríme o integračnom sprevádzaní. Vytvoriť túto životne dôležitú štruktúru je veľkou, no nevyhnutnou výzvou pre cirkevné spoločenstvá. Na tomto pozadí naberajú svoj význam aj možné formy a postavy špecifických sprevádzaní.

V kresťanskej skúsenosti toto sprevádzanie spravidla zabezpečoval duchovný otec alebo duchovný vodca ako osoba, ktorej človek dôveroval a ktorej sa mohol bez výhrad otvoriť s istotou, že sa mu dostane vypočutia a následnej odbornej rady. V dnešnej dobe ho radšej nazývame *duchovným sprievodcom*, pretože „otec“ a „učiteľ“, ako nám povedal Ježiš, je len jeden. Tiež si uvedomujeme, ako to niekoľkokrát zdôraznil pápež František, že túto rolu nemusí zosobňovať nevyhnutne muž – kňaz, ale aj zasvätená žena, laik alebo laička, pokiaľ majú potrebný duchovný rozhľad a charizmu na sprevádzanie.

Je však čoraz zrejmejšie, a to je v úplnom súlade s kresťanskou vierou, ktorej stredobodom je *Boh, ktorý sa stal človekom*, že len duchovné sprevádzanie nestačí – je potrebné aj sprevádzanie integrálne: psychologicko-fyzicko-sociálne. To si vyžaduje množstvo zručností a teda aj postáv, ktoré musia pôsobiť konvergentne a nie izolovane, to znamená v dynamike vzájomnosti medzi sebou navzájom a so sprevádzanou osobou. Dosiachnutie takejto harmónie vôbec nie je jednoduché ani samozrejmé.

Len pomaly si uvedomujeme, čo to znamená, že osoby musí vychovávať a vzdelávať *edukačná komunita* a nie len vzájomne neprepojený súbor nezávisle konajúcich jednotlivcov. Sprevádzanie v rôznych etapách života

a najmä v časoch krízy či skúšky kvalítne zabezpečí iba tím ľudí rôznych povolaní a schopností, ktorí sa navzájom pokorne dopĺňajú a učia jeden od druhého. V konečnom dôsledku ide o štruktúru, ktorá odzrkadľuje celý Boží ľud. Na formovanie a sprevádzanie každého povolania je teda potrebný ľud. Len vtedy môže sprevádzanie fungovať dobre, prinášať ovocie. Nemôže prebiehať v separátnych laboratóriách, mimo vitálneho humusu cirkevného, rodinného či občianskeho spoločenstva.

Ako prívetivito potom musí každý sprevádzajúci konať, zaujímajúc postoj hlbokého počúvania a služby, ktorý neustále odkazuje na druhého a na celok, a to vo vedomí, že takto odkazuje na Druhého s veľkým D: jediného Učiteľa a jediného Otca! To je napokon veľké umenie každého sprevádzajúceho vzťahu: zohrať svoju úlohu úplne transparentne, aby vo všetkom a medzi všetkými vystupoval do popredia ten najdokonalejší Sprievodca, až do bodu, v ktorom sa všetci ostatní stanú zbytočnými. Predíde sa tak aj nejasným oporám, ktoré môžu, naopak, udržiavať i vytvárať nezrelosť.

Cesta sprevádzania je cestou postupnosti, ako to nájdeme v Ježišovom prípade po boku Emauzských učeníkov a v mnohých ďalších príhodách v evanjeliu. On začína tam, kde sa ľudia práve nachádzajú a sprevádza ich k ďalšiemu kroku bez toho, aby vyžadoval *všetko a hneď*. Až kým sa nerozsvieti svetlo a nedozrie povolanie – potom, áno, akoby samo od seba prišlo *všetko a hneď*: „A ešte v tú hodinu vstali a vrátili sa do Jeruzalema...“, hovorí Lukáš o emauzských učeníkoch (24, 33). A Marek v rozprávaní o povolaní prvých učeníkov: „Hneď zanechali siete a nasledovali ho“ (1, 18).

Toto sú významové súradnice, v ktorých sa pohybujú jednotlivé príspevky tohto čísla časopisu *Ekklesia*. Ďakujem členom redakcie, vrátane redaktorov v iných jazykoch, s ktorými sme mohli spoločne zostaviť toto číslo a obsiahnuť v ňom aj tieto myšlienky.



# Byť sám a byť v spoločenstve

Chiara  
Lubichová

Každá forma sprevádzania, ak má byť plodná, musí byť podporovaná širším kontextom. A to životom spoločenstva, ktorý je z ľudského hľadiska bohatý na hodnoty, ale v ktorom, ak je založený na hlbokom a autenticky prežívanom evanjeliu, možno zažiť samotnú prítomnosť Krista. Úryvok, ktorý tu citujeme, je prevzatý z knihy:

Ch. Lubichová, *Tutti uno, Scritti spirituali*/3, Città Nuova, Rím 1996<sup>3</sup>, str. 165-167.

Otcovia používajú nádherné výrazy, ktorými chvália ‚byť v spoločenstve‘ a varujú pred ‚byť osamelý‘. Gregor z Agrigenta hovorí: „Aj keby sme našli niekoho, o kom vieme, že je dobrý a ľudský, niekoho, kto by bol lepší ako iný, ktorý by v sebe nemal ľudskosť (...), napriek tomu múdry Ekleziastikus považuje len dvojicu ľudí za čestných a jednomyseľných, a každú námietku odstraňuje pripomenutím, že ‚Ak padnú, jeden druhého zodvihne‘<sup>1</sup> (...) Preto Pán hovorí v evanjeliu: ‚Kde sú zhromaždení dvaja alebo traja v mojom mene, tam som ja medzi nimi‘, čím nás jasne učí, že v dobre je oveľa dôležitejší a dokonalejší súzvuk viacerých ako [dobro] jedného samotného.“<sup>2</sup>

Ján Zlatoústý, komentujúc Žalm 133: „Aké je dobré a milé, keď sú bratia spolu! (...) Tam udeľuje Hospodin požehnanie a život naveky,“ vysvetľuje: „A kde inde? Na takéto prebývanie, na takéto súzvuk, na takéto zhodu, na takéto spoločný život. Lebo v tomto samotnom je požehnanie, tak, ako je v jeho opaku prekliatie. Veď chváli sa to aj tým, že sa hovorí... ‚Brat, ktorému pomáha jeho brat, je ako silné mesto‘.“<sup>3</sup>

Ten istý cirkevný otec Zlatoústý ešte krajšie konštatuje: „Veľká sila pochádza zo spoločného zhromaždenia“... „lebo tým, že sú spolu zhromaždení, rastie láska: a ak rastie láska, nevyhnutne rastie [medzi nami] Božia skutočnosť.“<sup>4</sup> Poukazuje na príklad jednoty medzi Petrom a Jánom a odvolávajúc sa na vetu zo Skutkov apoštolov:

„Peter a Ján vystupovali o deviatej hodine na modlitbu do chrámu“<sup>5</sup>, píše: „Nezanedbaj toto rozprávanie, ale zastav sa hneď pri úvode a snaž sa osvojiť si ich veľkú lásku, ich súzvuk a zhodu: ako si navzájom všetko oznamovali a robili všetko, lebo boli spojení putom priateľstva podľa Boha, a ako sa spoločne ukazovali pri stole, pri modlitbe, na prechádzke a pri každej inej činnosti. Lebo ak tí, čo boli stĺpmi a vežami a tešili sa veľkej dôvere u Boha potrebovali vzájomnú pomoc a opravovali sa navzájom, o čo viac potrebujeme vzájomnú pomoc my, ktorí sme slabí, úbohí a bezcenní?“<sup>6</sup>



---

<sup>1</sup> Porov. *Koh* 4, 10.

<sup>2</sup> *In Eccle.*, IV: PG 98, 914.

<sup>3</sup> *Pro* 18, 19. *Expos. in Psalm.* 133: PG 55, 385.

<sup>4</sup> *In Epist. ad Hebr.* 10, 25, *Hom.* 19, 1: PG 63, 140.

<sup>5</sup> *Sk* 3, 1.

<sup>6</sup> *In Inscript. Act. Apost.* 2, 4: PG 51, 83.

Tri základné postoje

# Aby sa evanjelium vteliilo do života ľudí

Pápež František

Pre svoju prácu ste si vybrali tému „*Smerom k polyedrickej [mnohostennej] vízii*“. Veľmi sa mi páči obraz mnohostenu, pretože hovorí veľa (...). Skrz jeho tvar sa vteľuje evanjelium, ktoré umožňuje, aby jeho zborovosť rôznymi spôsobmi rezonovala v živote ľudí – ako jedna melódia, ktorá môže znieť v rôznych tóninách. V tomto duchu by som vám chcel zveriť tri postoje, ktoré sú podľa mňa dôležité pre vašu službu: oceniť rozdiely, sprevádzať so starostlivosťou a konať odvážne.

*Oceniť rozdiely.* Mnohosten nie je jednoduchý geometrický útvar. Na rozdiel od gule, ktorá je príjemne hladká a pohodlne sa s ňou manipuluje, mnohosten je hranatý, jeho hrany sú ostré – vie podráždiť, napokon, presne ako niekedy realita. Práve táto zložitosť je však základom jeho krásy, pretože mu umožňuje odrážať svetlo v rôznych tónoch a gradáciách v závislosti od uhla každej zo stien. Jedna stena odráža jasné svetlo, iná viac zatienené, ďalšia šerosvit. (...) Upustiť od metafor môžeme povedať, že v procese formácie je schopnosť prijímať ľudí s otcovským a materinským srdcom, s ich svetlými i tienistými stránkami, dokonca aj s tmavými tieňmi prítomnými v nich a v rozličných situáciách, v ktorých sa ocitajú, poslaním: uľahčuje to rast toho, čo jedinečným a neopakovateľným spôsobom Boh zasial do každého z nás. Každý človek musí byť prijatý taký, aký je, a práve odtiaľ sa začína dialóg, tam začína cesta a pokrok.

*Sprevádzať so starostlivosťou.* Veriť v životaschopnosť Božej seby predpokladá starať sa o to, čo rastie v tichosti a prejavuje sa v – niekedy neusporiadaných – myšlienkach, túžbach a náklonnostiach mladých ľudí, ktorí sú vám zverení. Nebojte sa vziať si toto všetko na starosť. Váš postoj nesmie byť jednoduchou apologetikou, otázkou a odpoveďou či jednoduchým „nie“: nebojte sa obťažovať týmito skutočnosťami. Ak by geometrické teleso nemalo hrany ani tieň, zredukovalo by sa na sploštený a mdlý útvar bez hrúbky a hĺbky. Dnes v Cirkvi narážame na ideologické prúdy, ktoré si ľudia osvojujú a menia sa pod ich

V príhovore k účastníkom stretnutia kaplánov a zodpovedných za univerzitnú pastoračiu organizovaného Dikastériom pre kultúru a výchovu pápež František 24. novembra 2023 rozvinul tri kľúčové ciele, ktoré treba mať na pamäti pri akomkoľvek sprevádzaní, ktoré sa snaží oceniť jedinečnosť a osobitý potenciál každého človeka: oceniť rozdiely, sprevádzať so starostlivosťou a konať odvážne.

vplyvom na postavy „sploštené“ a bez odtieňov... Ak si však človek múdro váži sám seba, môže sa stať umeleckým dielom. Pán nás učí práve tomuto umeniu starostlivosti: On, ktorý stvoril svet z temnoty chaosu a ktorý vstal z noci smrti k životu, nás učí, ako dostať zo stvorenia na povrch to najlepšie tým, že začneme od starostlivosti o to, čo je v nich najkrehkejšie a najnedokonalejšie. Preto sa nenechajte odradiť tvárou v tvár formačným výzvam, s ktorými sa stretávate každý deň, v kontakte s ľuďmi, kultúrami, situáciami, náklonnosťami a myšlienkami, ktoré sú tak odlišné a niekedy problematické; starajte sa o nich bez toho, aby ste hľadali okamžité výsledky, ale s istou nádejou, že keď budete mladých ľudí sprevádzať blízkosťou a keď sa za nich budete modliť, rozkvitnú zázraky. Nekvitnú však z jednotvárnosti, z uniformity: kvitnú práve na základe rozdielov, ktoré sú ich bohatstvom.

*Konať odvážne.* Drahí priatelia, živiť radosť z evanjelia v univerzitnom prostredí je dobrodružstvo, ktoré je určite vzrušujúce, ale aj náročné: vyžaduje si odvahu. A to je cnosť, ktorá je prítomná na začiatku každého diela, od *fiat lux* stvorenia<sup>1</sup> cez *fiat* Márie<sup>2</sup> až po najmeneš „áno“ v našom každodennom živote. Mám na mysli odvahu, ktorá umožňuje stavať mosty aj ponad tie najhlbšie priepasti, akými sú strach, nerozhodnosť a paralyzujúce alibi, ktoré brzdia konanie a podnecujú neangažovanosť. Počuli sme podobenstvo o „nevernom sluhovi“, ktorý neinvestoval kapitál, ktorý mu zveril Pán, ale zakopal ho, aby neriskoval: najhoršie pre vychovávateľa je neriskovať. Keď sa neriskuje, neprichádza plodnosť, to je zásada. (...) Snívajte vo veľkom: mladí ľudia musia snívať a vy musíte urobiť všetko pre to, aby ste snívali, usilujúc sa o Kristove rozmery: o výšku, šírku a hĺbku jeho lásky (porov. *Ef* 3, 17-19). Prajem vám, aby ste v živote a v službe vždy pestovali odvážnu dôveru tých, ktorí veria. A kto je ten, ktorý nám dáva odvahu ísť vpred? Duch Svätý, „Veľký neznámy“ v Cirkvi. Je to on, kto nám dáva silu, odvahu: musíme prosiť Ducha, aby nám túto odvahu dal.

<sup>1</sup> „Nech je svetlo“ v *Gn* 1, 3.

<sup>2</sup> „Nech sa mi stane“ v *Lk* 1, 38.



Hľadiet' na osobu integrálnym spôsobom

# Fascinujúca výzva

Cintia Miranda  
Vieiraová

Vďaka pokroku vedy a sofistikovanejším možnostiam výskumu a pozorovania ľudskej existencie je možné skrz rôzne disciplíny dospieť k nerozporným, ba dokonca vzájomne sa dopĺňajúcim myšlienkam prispievajúcim ku komplexnému chápaniu vývoja človeka. Sústrediť sa len na svoj vlastný, subjektívny spôsob uvažovania o človeku znamená nezohľadniť a zabudnúť na mnohorozmernosť, viactvarovosť ľudskej bytosti.

Je dôležité spomenúť, že prúdy myslenia z mimoeurópskeho kontextu môžu byť veľkým prínosom pre európsky diskurz premýšľania o človeku ako takom. Tieto rozmanité kultúry môžu ponúknuť odlišné teórie ako aj stáročiami overenú prax. V tomto príspevku sa však nebudeme venovať tejto problematike.

Čoraz viac si uvedomujeme, že formácia a sprevádzanie človeka sa nemôžu obmedzovať na jeden rozmer, ale vyžadujú si globálny pohľad. Cintia Miranda Vieiraová, psychologička a psychoterapeutka, ktorá sa špecializuje na smerovanie a rozvoj rodiny (systémová vzťahová orientácia) a absolvovala výcvik v EMDR v Brainspottingu, nám rozpráva o tejto problematike vychádzajúc zo svojich profesionálnych skúseností.

## ▲ Dôležitý uplyv

Európske filozofické ovzdušie vznášajúce sa nad celokultúrnym vnímaním človeka je aj v súčasnosti výrazne poznačené vplyvom myslenia starovekých gréckych filozofov. Máme na mysli najmä Platóna, ktorý vraví o dualite „telo - myseľ“ alebo „telo - duša“ - telo považuje za obal duše, čím riskuje rozdelenie človeka na dve separátne časti. Duša je podľa neho nesmrteľná, žije v hyperuráne (nebi) a v určitom okamihu zostúpi na zem a vtelí sa do tela, z ktorého sa znova oslobodí až smrťou.

O približne dvetisíc rokov neskôr René Descartes znovu prichádza s dualistickým spôsobom uvažovania o človeku. Podľa Descarta sú hmotné telo a duchovná časť človeka jasne oddelené a zároveň prepojené prostredníctvom epifýzy, ktorá sa nachádza v mozgu. Toto jasné rozdelenie má zásadné dôsledky pre prístup k človeku a k tomu, čo ho ovplyvňuje: život, zdravie, choroba. Telo je podľa neho strojom, ktorého fungovaniu treba rozumieť a ktorý treba opraviť, keď dôjde k poškodeniu niektorej z jeho častí.

Descartovo mechanistické myslenie ovplyvnilo rôzne disciplíny a ešte aj dnes môžeme rozpoznať jeho stopy v úvahách o ľudskom bytí. Ak sa pozrieme na rôzne disciplíny, všimneme si, že nás často povzbudzujú pozerať sa iba na jednu časť ľudského tela, akoby tá nemala žiadny vzťah k a nebola závislá od zvyšku celku. Tento spoločensko-kultúrny úzus je ešte citeľnejší, ak sa snažíme uvažovať o vzťahu tela-hmoty k vnútornému, psychickému svetu človeka.

Stačí pozornejšie nahliadnuť do systému školského vzdelávania a odbornej prípravy, aby sme si všimli jemnú, ale jasnú tendenciu vnímať len tú „časť“, ktorá je naša vlastná, bez toho, aby sme ju dávali do súvisu so všetkými ostatnými „časťami“, ktoré tvoria ľudský život: fyzické a duševné zdravie, spoločenský a rodinný život atď.

### ▲ **Nové paradigmy**

Portugalský neurológ Antonio Damasio vo svojej knihe *Descartov omyl* spochybňuje karteziánske myslenie. Vo svojich štúdiách si všimol nielen nepretržité prepojenie medzi telom a myslou, ale aj človeka so sociálnym prostredím. Systémová vzťahová teória významne prispieva k vzniku novej paradigmy; zdôrazňuje súvislosti, vzťahy a kontext, v ktorom sa človek nachádza.

V rámci tejto teórie je porozumenie živému systému – v tomto prípade osobe – možné len vtedy, ak pozorujeme jej interakcie so všetkým, čo tvorí jej okolie. Na pochopenie nepomôže izolácia, ale naopak observácia v prirodzenom obsiahnutí subjektu v jeho širšom, živom celku.

### ▲ **A duša?**

Slovo „duša“ sa používa nielen na označenie duchovnej časti človeka, ale aj na označenie jeho vzťahu k Bohu. Duša a vzťah s transcendentnom sú rozmerom, ktorý rôzne vedné disciplíny berú do úvahy najmenej, ale nie je preto menej relevantný. Vzťahovanie sa k tomu, čo človeka presahuje bolo a je charakteristickým znakom ľudstva v každej dobe a v pluralite jeho prejavov: nie je len oporou v krízach, prispieva k ľudskému rastu. Len ak berieme do úvahy aj ľudskú dušu v jej vzťahu s transcendentnom je možné vytvoriť si skutočne integrálny pohľad na človeka.

### ▲ **Formácia a sprevádzanie s integrálnym pohľadom na osobu**

V zložitých výzvach dnešného sveta sa tí, ktorí sa venujú formácii i sprevádzaniu, nezaobídu bez vízie, ktorá na rovnakej úrovni dôležitosti zohľadňuje rôzne rozmery tvoriace ľudskú osobu.

Čiastočný pohľad na výzvy, ktoré pred nami stoja, prinesie iba čiastočné odpovede: nie nesprávne, ale neúplné, pretože komplexnosť nie je možné uchopiť z jednej perspektívy. Na druhej strane, formácia bude naozaj obohacujúca, iba ak bude klásť dôraz na rôzne aspekty života: ak porozumie nielen psychologicko-fyzickej dynamike, ale aj tomu, ako sa táto dynamika prejavuje v sociálnom kontexte, v ktorom je človek ukotvený; alebo naopak: ako sociálny kontext, z ktorého človek pochádza, ovplyvňuje jeho psycho-fyzickú dynamiku. Stačí hovoriť napríklad o intenzívnej bolesti hlavy, ktorá môže byť dôsledkom vyčerpávajúcej týždňovej práce na projekte, ktorý treba odovzdať. Alebo o zlých

správach, ktoré človeka náhle zastihnú a spôsobia blokádu chrbtice. Skutočnosti, ako sú tieto, možno považovať za bežné, ale mohli by sme spomenúť mnoho ďalších príkladov toho, ako sa neduh v jednej dimenzii človeka odráža vo všetkých ostatných dimenziách a ovplyvňuje jeho osobné zotavenie.

Od sprevádzajúcej osoby sa nevyžaduje odbornosť akéhokoľvek druhu, stačí len otvorenosť a schopnosť klásť otázky pred poskytnutím odpovedí. Tvárou v tvár vzniknutej situácii je bežné automaticky si spomenúť na potenciálne riešenie, ktoré vychádza z osobnej skúsenosti, ale je možné ísť aj o krok ďalej, a to kladením ďalších otázok: Čo okrem už identifikovaných prvkov možno nebolo zohľadnené? Aké ďalšie aspekty alebo rozmery danej osoby si zaslúžia väčšiu pozornosť?

Z mojej pracovnej skúsenosti psychologičky a psychoterapeutky to nebolo hneď zrejmé. Bola to cesta rastu, počas ktorej som si osvojila pohľad, ktorý sa neobmedzuje len na jeden aspekt – v mojom prípade na psychiku –, ale berie do úvahy rôzne dimenzie človeka, ktoré sa navzájom prelínajú. Osobitne pri počúvaní zasvätených žien a seminaristov bolo možné to všetko ešte jasnejšie pochopiť. Spomínam si napríklad na prípad zasvätenej ženy, ktorá sa po dôležitej a bolestivej informácii zo strany svojej kongregácie, dostala do stavu hlbokého smútku. Tento počiatkový stav, ktorý bol pochopiteľný, ju priviedol k fyzickej nepohode, ktorá jej potom bránila vykonávať svoj apoštolát. V kontakte s takýmito a ešte relevantnejšími skúsenosťami som si uvedomila, aké dôležité je požiadať o pomoc iných odborníkov, aby človek žil v harmónii celého svojho bytia.

Ďalším aspektom, s ktorým sa stretávam najmä pri práci so zasvätenými osobami, je ich nedostatočná príprava a neúplné poznanie dynamiky ľudskej psychiky. Keď som počúvala ich ťažkosti, pochopila som, že s väčšími vedomosťami a určitým objasnením by mnohé z ich kríz mohli prežívať iným spôsobom. Ponúknuť v rámci formácie prvky aj ľudskeho sebapoznania by bolo neraz dôležité aj pre ich následné rozhodnutia a pomohlo by im to žiť s väčšou autenticitou a dôslednosťou.

## ▲ Výzva

Dnes, s rozvojom vedeckého výskumu a čoraz podnetnejšími objavmi o komplexnosti ľudskej bytosti, nie je možné uzavrieť sa do fragmentárneho videnia. Len vtedy, ak prijme výzvy integrálneho pohľadu a s pokorou uznáme, že vlastné poznanie ešte zďaleka nemusí byť dostatočnou odpoveďou na potreby ľudskej bytosti, bude možné rásť a podporovať zdravšiu budúcnosť pre všetkých. Prijatie tejto výzvy môže priniesť osobný a kolektívny úžitok tým, že otvorí nové možnosti.

---

### Bibliografia:

D. Siegel, *La mente relazionale. Neurobiologia dell'esperienza interpersonale*, Raffaello Cortina Editore, Miláno 2013<sup>2</sup>.

F. Capra, *La rete della vita. Una nuova visione della natura e della scienza*, Rizzoli, Miláno 2001.

A. de Paula Barreto, *Quando a boca cala, os órgãos falam... Desvendando as mensagens dos sintomas*, LCR, Fortaleza 2012.

A. Damasio, *L'errore di Cartesio. Emozione, ragione e cervello umano*, Biblioteca Scientifica 22, Adelphi, Miláno 1995<sup>20</sup>.

Skúsenosti a úvahy jednej geriatrickej

# Vzájomnosť pri starostlivosti

Flavia Carettová

Ošetrovanie človeka, najmä keď je vážne chorý alebo na sklonku života, je viac než len poskytovanie lekárskej alebo ošetrovateľskej starostlivosti. Do hry vstupuje mnoho ďalších dimenzií človeka, ktoré treba brať do úvahy. A vzťah nikdy nie je len jednosmerný. Hovorí o tom Flavia Carettová, lekárka s dlhoročnou praxou v gerontológii a geriatrickej starostlivosti na univerzite Najsvätejšieho Srdca v Ríme, docentka Medzinárodného inštitútu pastoračnej zdravotnej teológie Camillianum Pápežskej Lateránskej univerzity.

Začnem spomienkou na svoje prvé skúsenosti ako študentky medicíny. Bola som stážistkou vo veľkej poliklinike, pracovala som po boku lekára pri vizitách pacientov, ktorých som denne sama navštevovala a zaznamenávala ich vitálne funkcie a klinický obraz. Medzi nimi bol dlhodobo hospitalizovaný špičkový profesor psychiatrie. Cítila som sa nepríjemne pri vstupe do jeho izby: bola som nováčik a vplývala na mňa osobitná pozornosť, ktorú všetci prejavovali tomuto pacientovi a s ktorým sa zaobchádzalo s veľkou úctou. Vo svojom živote som sa už predtým pevne rozhodla, že budem považovať „povolanie“ lekára za službu každému človeku bez rozdielu, nehl'adiac na to, či má zaujímavú patológiu alebo nie, alebo či má dôležité postavenie v spoločnosti. Preto som si povedala, že moje správanie k nemu bude rovnaké ako ku komukoľvek inému. Po nejakom čase mi jeho izbová ošetrojúca sestra povedala, že profesor bol rád, keď ma videl vchádzať do jeho izby, podľa neho som nadaná a určite sa v živote a profesii nestratím. Poťešilo ma to, lebo tieto slová potvrdili môj zámer dať prednosť vzťahu s pacientom, čo je dôležité pri každom type starostlivosti. Ak by som túto dimenziu odignorovala, riskovala by som, že každý zdravotnícky úkon zredukujem len na technickú aplikáciu lieku alebo na profesionálny úkon, pričom mojou túžbou bolo predovšetkým pravdivé stretnutie s človekom.

## ▲ Každý je jedinečný

Mám skúsenosť, že starať sa o niekoho si vyžaduje považovať každého pacienta za jedinečného, napríklad dať mu pocítiť, že je pre mňa dôležitý a nemyslieť pritom na predchádzajúceho pacienta alebo na toho, ku ktorému pôjdem o chvíľu. Možnosť plne zažiť prítomný okamih oslobodzuje od zhonu a okolností, ktoré by mohli zatemniť rozhodnutie, ktoré treba urobiť.

Z tohto dôvodu je tiež dôležité rozvíjať také polohy dialógu, ktoré zahŕňajú schopnosť počúvať, hľadať komunikatívny „jazyk“ a otvorenosť, vďaka ktorej sa prijímame a osvojujeme si túžby druhého. Všimla som si tiež, že kvalita stretnutia nezávisí len od času či aplikácie vedeckých poznatkov alebo komunikačných „schopností“ pracovníka, ale aj od kompetencie „vstúpiť“ do života pacienta.

Týmto spôsobom sa vzájomné stretnutie, ktoré tak už nebude zredukované len na výmenu medzi tým, kto niečo potrebuje, a tým, kto má účinné odpovede, môže stať terapeutickým stretnutím dokonca aj pre samotného lekára.<sup>1</sup>

### ▲ Pozornosť k duchovnému rozmeru

Spomedzi nových trendov v medicíne sa berú do úvahy doteraz málo zvažované aspekty, akými sú komunikácia, osobitná starostlivosť, životný štýl, vplyv komunity a spoločnosti na zdravie jednotlivca a v neposlednom rade aj duchovný rozmer.

Neustále sa zvyšuje množstvo výskumov týkajúcich sa duchovných a náboženských potrieb tých, ktorí sa ocitli v situácii choroby, zdravotného postihnutia alebo úmrtia blízkeho, a preto sa od zdravotníckych pracovníkov žiada, aby ich dôkladne zvažili. V súčasnosti existuje množstvo vedeckých dôkazov o vzťahoch medzi spiritualitou a/alebo religiozitou a pozitívnymi účinkami na organickej a psychickej úrovni.<sup>2</sup>

Uznať dôležitosť duchovnej dimenzie ako integrálnej súčasťi vysokokvalitnej starostlivosti je dôležitým pokrokom v medicíne natoľko, že sa navrhlo považovať spiritualitu za jeden zo „znakov života“ pacienta, ktorý treba neustále brať do úvahy.

Holistický prístup pri hodnotení pacienta musí vychádzať z predpokladu, že duchovné potreby ovplyvňujú všetky ostatné aspekty prežívania každého človeka a nemožno ich od seba oddeliť.

### ▲ Celková bolesť - globálna starostlivosť

Tvárou v tvár bolesti, ktorá je takmer vždy prítomná v stave choroby, hoci sa prejavuje rôzne, naberá veľký význam terapeutický rozmer. A ten je súčasťou možnosti bolesti vyjadriť.<sup>3</sup> Uistiť osobu, že jej bolesť si všimame často zabráni hádkam o tom, či bolesť skutočne existuje; vedieť akceptovať frustráciu pacienta bez prejavu podráždenia môže prinášať obrovské emocionálne výhody.<sup>4</sup>

Tento postoj nám dovoľuje lepšie pochopiť uhol pohľadu pacienta a následne ho vziať do úvahy pri samotnej liečbe, snažiac sa dospieť k spoločnému rozhodnutiu, ktoré „povznáša toho, kto trpí“.

Aj pri počúvaní rozprávania pacientovho utrpenia je potrebné klásť dôraz na duchovný rozmer, nielen na ostatné zložky, ktoré tvoria to, čo bolo zadefinované ako „celková bolesť“. Tento výraz prvýkrát použila Cicely Saundersová, zdravotná sestra a sociálna pracovníčka a neskôr lekárka, ktorá je považovaná za priekopníčku v oblasti paliatívnej starostlivosti. Výraz má podčiarknuť mnohorozmernosť utrpenia, ktoré postihuje pacienta a jeho rodinu v terminálnej fáze života. Okrem fyzických problémov sa môže objaviť psychické a duchovné utrpenie, ťažkosti v medziľudských a sociálnych vzťahoch i ekonomické problémy.

„Celkovej bolesti“ môže zodpovedať iba „globálna liečba“, teda liečba, ktorá zahŕňa celkovú starostlivosť o človeka v jeho mnohých potrebách.

Bolesť často vedie k skúmaniu aspektov duchovnej povahy. Ak tieto otázky nie sú zodpovedané, môže to viesť k rozsiahlejšiemu duchovnému a psychickému utrpeniu. Ide o utrpenie, ktoré si vyžaduje počúvanie, aj keď nie je jasne vyslovené, ale vyjadrené signálmi, ktoré je potrebné dešifrovať a ktoré sú základom hlavnej otázky: ako pochopiť zmysel vlastnej situácie?

V dnešnom kontexte, v ktorom samotná neurologická veda potvrdzuje, že zdieľanie bolesti nemá len súcitnú motiváciu, ale má biologický koreň, je potrebné získať väčšie povedomie zodpovednosti u každého zdravotníka. Zdravotník si musí uvedomiť, že „byť na blízku“ môže znížiť vnímanie utrpenia a bolesti u tých, ktorí trpia, a preto oprávnené a so všetkými potrebnými povereniami vstupuje ako „vedecká pomôcka“ do terapie bolesti.<sup>5</sup> Bolesť, akokoľvek osobná a neprenosná, je súčasťou siete vzťahov.

### ▲ Spolupracovať pri starostlivosti o pacienta

Pamätám si aj na dôležitosť vzťahov s kolegami odborníkmi. Je prirodzené pozeráť na kolegov alebo na ďalších pracovníkov a brať ako samozrejmosť limity každého z nich, ťažkosti, ktoré sa vyskytli vo vzťahu s jedným či druhým; tento pohľad však bráni tomu, aby sa ukázal potenciál zmeny či postoj porozumenia. Spolupráca si vyžaduje naučiť sa prekonávať osobné dojmy, aby sme dali dôveru dojmom druhých. Nie je vždy ľahké vytvoriť vzťah úcty, dôvery a rešpektu; môžete sa ocitnúť v prostredí rivality či karierizmu, v ktorom vás kritizujú a bránia vám. Napriek tomu som zažila, že len vtedy, keď sa podarí zachovať postoj otvorenosti a absencie súdenia, môže jeden druhému pomôcť vstúpiť do pozitívneho kruhu, kde sa skôr či neskôr môže znovu rozprúdiť vzťah konštruktívneho porovnávania.

Keď spoločne pracujeme pre spoločný účel, teda pre čo najlepšiu možnú starostlivosť o pacientov, rozličné profesionálne zručnosti a skúsenosti predstavujú vzájomné obohatenie.

Po mnohých rokoch lekárskej profesie môžem potvrdiť, že vo vzťahu k pacientom som prijala oveľa viac, ako som dala: hoci som musela čeliť situáciám s ťažkosťami v komunikácii, nedorozumeniam, pocitom zlyhania pre moje obmedzenia, dosiahla som celistvejšie porozumenie úlohy „postarať sa“, aby bola prínosom pre pacienta, rodinu i pracovníkov. A skúsenosť pokračuje.

<sup>1</sup> F. Carettová, *Comunicazione e relazionalità in medicina: lo stato dell'arte*, v *Atti del Congresso Comunicazione e relazionalità in medicina: nuove prospettive per l'agire medico*, Città Nuova, Rím 2008, str. 45-53.

<sup>2</sup> H.G. Koenig, *Religion, spirituality and health: a review and update*, v *Advances in mind-body medicine* 18 (2015) Summer, 29 (3), str. 19-26.

<sup>3</sup> A. Gupta, *The importance of good communication in treating patients' pain*, v *AMA Journal of Ethics* 17 (2015) č. 3 str. 265-267.

<sup>4</sup> F. Carettová, *Words and relationships to communicate pain: listening strategies*, International Conference Bioethics and the Five Senses: Between Clinical Practice and Metaphors, Maltská univerzita, 2. októbra 2020.

<sup>5</sup> M. Tiengo, *Dolore e natura*, v *La relazione: l'essenza dell'arte medica*, Associazione Medicina Dialogo Comunità, Rím 2007, str. 169-171.

Nevyhnutné sprevádzanie kňazov, rehoľníc a rehoľníkov

# Nech nik nekráča v živote sám

Chiara D'Urbanová

Medzi počiatočnou formáciou a nasledujúcim obdobím je často odstup, počas ktorého každá a každý postupuje často osamotene. Na dozrievanie je nevyhnutné správne sprevádzanie počas celého života. Ale s akou dynamikou? Autorka, psychologička a psychoterapeutka, ktorá sa dlhé roky venuje sprevádzaniu duchovných povolání, navrhuje vzbudzovať a podporovať kooperatívnu a intersubjektívnu<sup>1</sup> mentalitu. Je potrebné prekonať určitý druh permanentnej formácie a sprevádzania, ktorý stavia ľudí do pozície stáleho príjemcu. Každý sa totiž musí cítiť ako protagonista, a teda pozvaný radostne investovať svoj čas a priestor do starostlivosti o povolanie vlastné i iných.

V tomto príspevku sa budem venovať téme sprevádzania kňazov, rehoľníkov a rehoľníc z psychologickkej a skúsenostnej perspektívy. Budem sa držať *dvoch ohnísk*, ktoré nie sú tak obvyklé a nad ktorými už nejaký čas uvažujem.

*Prvé ohnisko*, ktoré je celkom zrejmé, sa týka toho, aby kňazi a zasvätené osoby mali po ukončenej počiatočnej formácii stále otvorenú možnosť zdieľania a konfrontácie.

*Druhé ohnisko*, úzko súvisiace s predchádzajúcim, sa týka samotného pojmu sprevádzania, o ktorom sme zvyknutí uvažovať najmä ako o dávaní a prijímaní: na jednej strane je poskytovateľ duchovnej, psychologickkej alebo kultúrnej služby, na strane druhej je prijímateľ. Úspech spočíva v kombinácii dobrej ponuky a požiadavky, ktorá musí byť vedomá.

V tomto chápaní sprevádzania sa „skrýva“ dvojaké presvedčenie: že inštitúcia sa považuje za „vlastníka“ povolání, teda jej patrí povinnosť a úcta: ak má ona posúdiť, kto má vstúpiť a kto má pokračovať, musí aj ona určiť nástroje na počiatočnú formáciu a následný trvalý rast! Druhé presvedčenie, trochu paradoxné, považuje dotyčné osoby za jediné zodpovedné za svoje povolanie (či už skončí dobre alebo nie), ktoré však majú len slabé slovo v starostlivosti o svoje povolanie alebo sú skôr málo školené na to, aby sa cítili byť zapojené.

## ▲ Dôležitosť konfrontácie s vlastným rastom

Teraz poviem pár slov o dôležitosti pokračovania v konfrontácii o vlastnom raste po počiatočnej formácii. Budem vychádzať z kľúčového textu vedeckého sveta venovaného duševnému zdraviu, ktorý sa vzťahuje na schopnosť dospelého človeka zachovať si svoju *autonómiu*. S našou témou to súvisí v tom zmysle, že autonómia sa v DSM<sup>2</sup> nechápe podľa hesla „rob, ako cítiš“ – ako by sme očakávali od „svetského“ textu –, ale ako rovnováha medzi prílišnou závislosťou na iných pri

vlastnom zedefinovaní seba a nepočúvaním nikoho. Príručka v skutočnosti hovorí o *prílišnej nezávislosti*<sup>3</sup>, čo je extrém, ktorý je pre dobré fungovanie človeka rovnako škodlivý ako prílišná závislosť, pocit slabosti, menejcennosti, neustála potreba validácie či afirmácie – externého potvrdenia vlastnej hodnoty.

Medzi rôzne charakteristické aspekty zreleho, dobre fungujúceho človeka teda patrí primerané uvedomenie si seba samého, bez delegovania svojej úcty na iných, schopnosť sa udržať v hraniciach adekvátnych pre svoju úlohu a zároveň *pripravenosť konfrontovať sa s iným/inými*.

V tejto línii idú aj nedávne veľmi cenné štúdie, ktoré poukazujú na dôležitosť vymania sa z čisto subjektívneho a na seba sa odvolávajúceho zmýšľania. Daniel Siegel, detský psychiater a zakladateľ výskumného centra *Mindful Awareness Research Center*, vyjadruje potrebu chápať existenciu jednotlivca ako neoddeliteľnú od pocitu spolupatričnosti; ja by som k tomu dodala: neoddeliteľnú od kolektívnej zodpovednosti: „Naše mozgové obvody a posolstvá, ktoré vysiela súčasná kultúra, [môžu] posilňovať spôsob života a systém presvedčení založený na koncepcii, ktorá našu základnú prirodzenosť považuje za poznačenú nezávislosťou a odlúčenosťou a podporuje predstavu života, ktorý treba prežiť izolovane, v samote. Širšia perspektíva, ktorá sa objavuje v inovatívnych koncepciách súčasnej vedy (...) však naznačuje, že naša identita, naša hlbšia realita môže byť v skutočnosti širšia ako identita izolovaných jednotlivcov.“<sup>4</sup>

Súčasný svet, pokračuje autor, stratil zmysel pre „my“, či skôr pre „ja + my“. To znamená, pre „skutočnosť integrovaného celku našich vzájomne prepojených existencií.“<sup>5</sup> Zmysel pre seba, obmedzený len na jednotlivca, „môže viesť k smutne

bežnej skúsenosti odlúčenia, rozčarovania a zúfalstva. Úzkosť, depresia a v dôsledku toho dokonca samovražedné myšlienky a správanie sú bolestivými dôsledkami, ktorých v moderných spoločnostiach neustále pribúda.“<sup>6</sup>.

### ▲ **Permanentná formácia a sprevádzanie: od príjemcov k spolu-protagonistom**

Áká bola tradícia, ktorá formovala v nedávnej minulosti? Myslím, že sa zhodneme na tom, že komunity a semináre sa venovali jednotlivým osobám, a to hlavne v počiatočnej fáze ich formácie, keď vyjadrili túžbu stať sa kňazom alebo rehoľníkom či rehoľníčkou, ale následne aj počas rokov, ktoré viedli ku konečnému rozhodnutiu. Ironicky hovoríme, že kým má *pochybnosti*, tak sa oplatí doňho investovať, potom „je to hotové“, človek sa môže postarať sám o seba, pretože už dostal všetko, čo potrebuje, teraz je jeho povinnosťou dobre pokračovať.

V skutočnosti sa následná formácia často pretavila do súhrnu dobrých praktík, ktoré sa skladajú najmä z rekolekcií a duchovných obnov, stretnutí s odborníkmi a s duchovnými vodcami – ak si ich udrží napriek množstvu práce a záväzkov, ktorými sa aktuálne život kňazov a rehoľníkov vyznačuje.

Dnes však existuje jednomyselné vedomie, že v tejto spleti zaujímavých a platných, ale nedostatočných ponúk na udržanie vlastného povolania, či už manželského alebo zasväteného, niečo nefunguje. V neposlednom rade aj preto, že všetko ostatné zostáva mimo týchto vymedzených okamihov, ktoré sú viac teoretické ako skúsenostné; takže toto určite nemôže byť plnosť „permanentnej formácie“. Preto radšej uprednostňujem hovoriť skôr o *sprevádzaní*.



V tomto procese sú dôležité aj iné prvky: musíme hovoriť aj o prostredí, do ktorého tieto osoby prichádzajú, ako sú diecézy a komunity. Tie sú spoluzodpovedné za pohodu a zdar každého povolania. Žiaľ, nemáme priestor na to, aby sme sa tomuto venovali hlbšie. Taktiež musíme hovoriť aj o *zapojení* kňazov a zasvätených mužov a žien. S permanentnou formáciou sa nanešťastie spája obraz niečoho, čo zas musíme prijať, ako to bolo v seminári alebo počas prvých rokov, „zhora smerom nadol“, či už sa jedná o odborníka alebo niekoho, kto ponúka duchovné stretnutie.

A predsa, *kto viac ako oni* by mohli identifikovať, čo potrebujú, aby mohli vykonávať svoje povolanie, také vzácné a náročné?

### ▲ Rôzne motivačné systémy

Skúsme sa vymaniť zo zaužívaných foriem a ako referenčné kategórie použijeme *motivačné systémy*<sup>7</sup>, to znamená komplex mentálnych činností, ktoré zabezpečujú ľudské správanie zamerané na cieľ. Čo *riadi organizáciu sprevádzania* podľa bežného chápania? Povedala by som, že je to predovšetkým systém *postarania sa*: „potrebuješ niečo, lebo si zraniteľný, a ja ti pomôžem“ (tým samozrejme nemožno pohrdať), ako aj systém *rivality*: „ty nevieš dosť, a preto ti ponúkam kompetentný materiál, keďže som pripravenejší ako ty, a ty ho musíš prijať“ (ani týmto nemožno pohrdať). Avšak oveľa menej je to systém *paritnej spolupráce*<sup>8</sup>: „keď máš dôležitý cieľ, ktorý chceš dosiahnuť, vyhľadaj niekoho podobného ako ty, kto má ten istý cieľ, a dohodni sa s ním, že sa ho pokúsíte dosiahnuť spoločne.“<sup>9</sup>

Začať uvažovať podľa motivačných systémov v oblasti duchovných povolaní a trvalého sprevádzania znamená *prehodnotiť sprevádzanie ako spoločnú snahu* o dosiahnutie spoločného cieľa, ktorým je *integrálne*

*blaho* osoby (kňaza, rehoľníka či rehoľnice). Jedná sa totiž o osobu, ktorá je zapojená do prorocky náročnej životnej voľby so špecifickými kritériami.

Môžeme urobiť ešte ďalší krok. Zhodujeme sa v nasmerovaní na jeden cieľ, ale môžeme sa aj jednoducho podeliť o to, čo sa deje vo vlastnom živote, a to pre radosť a potešenie. Je to veľmi dôležitý a bohužiaľ rovnako podceňovaný aspekt. Predstavuje ho *intersubjektívna motivácia* (je vyššia ako iba spolupráca), účasť na spoločnom záujme, „ten druhý je ako ja (...) ak to zaujíma mňa, môže to zaujímať aj teba“<sup>10</sup>, je to „výmena a zdieľanie skúseností so svojím blížnym“<sup>11</sup>, „aj ty ako ja sa niekedy cítiš zraniteľný a hľadáš ochranu a útechu (...) aj ty ako ja si niekedy víťaz, inokedy porazený, a teda spoločne môžeme preskúmať znalosti, vonkajší svet, vnútorný svet a komunikovať medzi sebou.“<sup>12</sup>

### ▲ Sprevádzanie ako proces uzájomnosti

Takto vnímané sprevádzanie by sa mohlo prehodnotiť ako proces vzájomnosti, ktorý pozostáva zo *sprevádzať a byť sprevádzaný* medzi bratmi a sestrami, ktorí zdieľajú tú istú cestu. Ale aj s tými, ktorí majú iné povolanie, ako istý druh *postrehnutia medzi rovnými*, a nielen teda ako moment spojený s vymedzenými okamihmi (ktoré však stále zostávajú dôležité).

Nadobudnúť *kooperatívnu a intersubjektívnu mentalitu* teda znamená oddeliť tému sprevádzania od myšlienky duchovného paternalizmu a maternalizmu, ktoré vždy stavajú ľudí do pozície príjemcov, a prinavrátiať im krásu pocitu, že sú protagonistami svojho vlastného povolania, čoho dôsledkom je, že sa musia spoločne angažovať vo využívaní času a priestoru, ktoré slúžia na rast starostlivosti o povolanie vlastné ako aj povolanie iných. Súčasťou budú rozho-

vory, dialóg, diskusia o ťažkostiach, ktoré sa vyskytujú v pastoračnom a komunitnom živote, nadväzovanie priateľstiev, navrhovanie konkrétnych ciest a podobne. Možnosť spoľahnúť sa na sieť organizovaných, nielen príležitostných výmen znižuje pocit osamelosti, ktorý niekedy drví kňazov, rehoľníkov a rehoľnice, a robí človeka pozornejším voči tomu, čo sa deje v jeho vlastnom živote a v živote brata či sestry po jeho boku. V žiadnom prípade to neznižuje význam dní cielenej formácie, ktoré organizuje diecéza alebo inštitút, kde sa človek vzdeláva a aktualizuje, ani význam duchovného vedenia. Avšak sprevádzanie musí byť schopné hlboko zapojiť a kontemplovať rozmer *nás*, v ktorom sa formuje a vyjadruje proces povolania.

### ▲ Niektoré konkrétne návrhy

Uvedomujem si, že je potrebné *pretlmočiť do konkrétností* takúto perspektívu, ktorá by inak zostala iba teóriou. Ponúkam čitateľom niektoré postupy, ktoré už existujú v oblasti trvalého sprevádzania. Obmedzím sa na niekoľko záverečných úvah.

- Je dôležité, aby si prostredia duchovných povolaní, a najmä prostredia formácie, osvojili a odovzdávali poznanie, že proces „formácie“, hoci je diverzifikovaný medzi začiatkom cesty a ďalšími rokmi, predstavuje *continuum ordinario – riadne pokračovanie* v počúvaní, konfrontovaní sa, prehľbovaní a vzájomnej podpore.
- Navrhnuť sprevádzanie predovšetkým ako *postrehnutie* si vyžaduje predchádzajúcu prípravu; *nemožno ho improvizovať*. To znamená, že už od prvých krokov povolania je potrebné pestovať intersubjektívnu mentalitu, v rámci ktorej sa tí, ktorí sú na ceste, zodpovedne zapájajú do formácie a v budúcnosti rovnako zodpovedne

do procesu vzájomného sprevádzania. Zmysel spoločného „my“ sa môže rozvíjať len v prostredí, ktoré podporuje priestor na vyjadrenie, medziľudskú dôveru (aká je vzácna!), priateľské putá a spoluprácu.

- Vzhľadom na uvedené skutočnosti je úspech povolania osobnou zodpovednosťou, ale rovnako je aj zodpovednosťou *prostredia*. Oba formačné kontexty, ako aj kresťanské spoločenstvo by sa mali cítiť zapojené do napredovania každého povolania, aby nikto nepokračoval životom sám.

<sup>1</sup> Intersubjektivita – zhoda názorov, postojov, vnímaní a správanií u väčšieho počtu jedincov v rámci určitého sociokultúrneho prostredia. Pojem sa používa najmä vo filozofii, psychológii a sociológii.

<sup>2</sup> Ide o DSM-5-TR *Manuale Diagnostico e Statistico dei Disturbi Mentali*, Raffaello Cortina Ed., Miláno 2023.

<sup>3</sup> *Tamtiež*, str. 1064.

<sup>4</sup> D.J. Siegel, *Tra me e noi. Come integrare identità e appartenenza*, Raffaello Cortina Ed., Miláno 2023, str. XXIII.

<sup>5</sup> *Tamtiež*.

<sup>6</sup> *Tamtiež*, str. 3.

<sup>7</sup> Motivačné systémy sú vrodené a univerzálne dispozície, ktoré regulujú naše správanie a emócie vzhľadom na špecifické ciele s evolučnou hodnotou, či už biologickou alebo sociálnou.

<sup>8</sup> Porov. G. Liotti – G. Fassone – F. Monticelli (edd.), *L'evoluzione delle emozioni e dei sistemi motivazionali. Teoria, ricerca, clinica*, Raffaello Cortina Ed., Miláno 2017.

<sup>9</sup> Porov. A.R. Verardo – G. Lauretti, *Riparare il trauma infantile. Manuale teorico-clinico d'integrazione tra sistemi motivazionali e EMDR*, Fioriti, Rím 2020, str. 13.

<sup>10</sup> *Tamtiež*.

<sup>11</sup> *Tamtiež*.

<sup>12</sup> *Tamtiež*, str. 14.

Na ceste s Ježišom objavujeme Otca

# Duchovné sprevádzanie

Michele Lauriola

Aj keď sme si vedomí Ježišovho odporúčania mať len jedného Učiteľa a nazývať „Otcou“ len Boha (porov. Mt 23, 8-10), dnes znova objavujeme dôležitosť duchovného sprevádzania. Zažiť to môžeme buď začlenením sa do spoločenstva, ktorého život je silne poznačený evanjeliom alebo tým, že najmä v niektorých úsekoch života sa obrátim na skúseného sprievodcu. Jedná sa o potrebu, ktorá je zakorenená už na antropologickej úrovni, ktorá v biblickej tradícii nadobúda špecifické odtiene a v priebehu storočí sa čoraz viac spresňuje. Autor je fokolárin kňaz a tejto téme sa špeciálne venuje vedeckým výskumom a dlhoročnou praxou.

Osobné sprevádzanie, v najširšom zmysle slova vzťah s dôveryhodným spoločníkom alebo učiteľom, na ktorého sa človek môže obrátiť v určitých životných etapách, je všeobecne rozšírená antropologická skúsenosť, hoci sa v určitých odtienkoch líši naprieč rôznymi kultúrami. Myslím, že sme všetci počuli niekoho vraviť: „Blízkosť a podpora tejto osoby bola v určitých obdobiach môjho života dôležitá.“ Hovorí sa tak o postave takzvaného *mentora*<sup>1</sup>, na ktorého sa mimovoľne odvolávame pri mnohých príležitostiach. Len si spomeňme na to, čo znamenal napríklad Aristoteles pre Alexandra Veľkého, Apollonius Chalcedónsky pre Marka Aurélieho, Ambróz pre Augustína či John Graham pre Abrahama Lincolna.

## ▲ Vo Suätom písme

V *Starom zákone* vidíme, že je to predovšetkým sám Boh, kto je skutočným sprievodcom svojho ľudu. Sprítomňuje sa rôznymi spôsobmi: buď prostredníctvom zázračných zásahov alebo skrz prostredníkov – vodcov, prorokov, sudcov, zákonníkov... Títo skúsení sprostredkovatelia sprevádzajú, resp. usmerňujú nielen ľud ako celok, ale aj jednotlivých ľudí, podporujú ich na ceste života a pomáhajú im dobre sa zorientovať vo chvíľach dôležitých rozhodnutí.

„Teraz, syn môj, nájdí si spoľahlivého človeka, ktorý pôjde s tebou“ (*Tob 5, 3*), hovorí Tobi svojmu synovi Tobiášovi, ktorý sa chystá na dlhú cestu do Médie s dvojitém poslaním – získať späť sumu peňazí a vziať si za manželku Sáru, sužovanú démonom Asmodeom, ktorý prinášal smrť tým, ktorí sa s ňou oženili. Tobiáš nájde spoločníka v mužovi – neskôr sa ukáže, že je to archanjel Rafael –, ktorý mu pomôže doviesť obe tieto úlohy do úspešného konca.

Symbolická je aj skúsenosť veľmi mladého Samuela, ktorý trikrát počuje, ako naňho ktosi volá, ale neuvedomuje si, že je to Pán, až kým mu kňaz Héli nenavrhne správny postoj: „Hovor, tvoj služobník počúva“ (1 Sam 3, 10).

V *Novom zákone* sa Ježiš javí ako najdokonalejší sprievodca. Cestu, ktorou prechádza so svojimi učeníkmi, možno vnímať jednak ako sprevádzanie spoločenstva, ale aj ako sprevádzanie osobné. Emblematická je skúsenosť, ktorú ako zmŕtvychvstalý zažíva s dvomi učeníkmi na ceste do Emauz, keď im pomáha pochopiť Písmo a vlieva im do srdca novú radosť.

Pri zoslaní Ducha Svätého sa napĺňa to, čo predpovedal prorok Joel: „Potom vylejem svojho Ducha na každého človeka“ (Joel 3, 1), takže zo samotného srdca človeka teraz môžu vytekať „prúdy živej vody“ (Jn 7, 38).

Keď sa hovorí o prvom jeruzalemskom sneme, narážame na výraz, ktorý vystihuje „atmosféru“ tohto snemu i jeho metódu: „Lebo Duch Svätý a my sme rozhodli...“ (Sk 15, 28). To značí, že existuje hlavná časť úsudku, ktorá pripadá Duchu Svätému, a potom druhá, patriaca veriacim a ktorej sa nemožno zriecť.

Vnuknutia Ducha v srdci veriaceho, *prúdy živej vody*, ktoré vytekajú z jeho vnútra, teda možno niekedy prežívať jednotlivito a inokedy s pomocou spoločenstva či skúsenejšieho brata či sestry.

## ▲ U cirkevných otcov a u mníštv

V živote Cirkvi sa vždy zdôrazňovala užitočnosť duchovného sprevádzania, ktoré sa v priebehu dejín postupne vyvíjalo vďaka novým vnuknutiam Ducha, ale aj ako výsledok poučenia sa z negatívnych skúseností.

Už v prvých storočiach kresťanskej éry sa môžeme odvolať na púštnych otcov a matky, ktorí zdôrazňovali nenahraditeľnosť tejto služby. Svätý Anton, opát a pustovník medzi pustovníkmi, povedal: „Videl som mníchov, ktorí po veľkej askéze upadli a stratili svoju rozvahu, pretože sa spoľahli na svoju prácu a zanedbali prikázanie, ktoré hovorí: ‚Spýtaj sa svojho otca a on ti oznámi‘ (Dt 32, 7).“<sup>2</sup>

V kláštornom živote bol vtedy opát tým, kto zohrával úlohu duchovného vodcu. Jasne to vidíme v benediktínskych opátstvach, kde ho volila komunita mníchov. Okrem toho tu bola ďalšia záruka: biskup ako aj okolitá kresťanská komunita mohli uplatniť akési veto pri voľbe konkrétneho mnícha, ak by sa im zdal nevhodný na túto službu.

Viacerým autorom je blízka téma duchovného priateľstva ako dôležitej pomoci na ceste k Bohu. Napríklad Aelred z Rievaulx (1110-1167), pre ktorého bolo priateľstvo „najlepším rebríkom k dokonalosti“, hovoril o ňom zanietým a originálnym spôsobom, pričom sa odvolával aj na svätého Augustína. Priateľstvo určite zohráva veľkú úlohu pri posilňovaní našich krokov na ceste kresťanského života za predpokladu, že je založené na láske podľa Ježišovho nového prikázania. Netreba však zabúdať, že duchovné sprevádzanie je niečo iné ako duchovné priateľstvo, pretože v ňom existuje istá prirodzená asymetria založená na skutočnosti, že jedna z dvoch osôb má väčšie skúsenosti a kompe-

tencie – táto pozitívna nerovnováha v priateľstve absentuje. Stále však platí, že priateľský vzťah prospieva a robí cestu sprevádzania plodnejšou.

## ▲ Ignác z Loyoly a Terézia z Avily

Pre svätého Ignáca (1491-1556), ktorý dostal špecifickú charizmu v súvislosti s duchovným vedením, je dôležitou úlohou toho, kto sprevádza, pomáhať ľuďom rozoznávať pôvod ich vnútorných pohnutí, aby pochopili, odkiaľ pochádzajú – či od dobrého alebo zlého ducha alebo z ľudskej prirodzenosti. Ide o službu, ktorá pri rozhodnutiach a voľbách sprevádzaného nesmie mať žiadny vplyv, ale skôr sa zameriava na uľahčenie priameho, teda „bezprostredného“ kontaktu osoby s Bohom, s jeho vôľou, ako sa vysvetľuje v *Duchovných cvičeniach*:

„Počas duchovných cvičení je omnoho lepšie a vhodnejšie, aby pri hľadaní Božej vôle sám Stvoriteľ a Pán nadviazal kontakt s nábožnou dušou a objal ju vo svojej láske a chvále a pripravil ju na cestu tak, aby mu mohla čo najlepšie slúžiť. Preto ten, kto dáva cvičenia, nemá pobádať ani nemá mať sklon k jednej či druhej strane, ale má zostať uprostred ako jazýček na váhe. Nech nechá bezprostredne komunikovať Stvoriteľa so stvorením a stvorenie so svojím Stvoriteľom a Pánom.“<sup>3</sup>

Svätá Terézia z Avily (1515-1582), ktorá sa vždy veľmi spoliehala na svojho duchovného vodcu a odporúčala ho svojim sestrám, ktoré sa s ňou vydali na cestu mentálnej modlitby, dôrazne poukazuje na to, že je dôležité, aby títo vodcovia boli „vzdelaní“ – to znamená, aby boli primerane pripravení z teologického hľadiska:

„Opakujem, že duchovný vodca je potrebný. Avšak ak nie je vzdelaný, môže to byť na veľkú škodu. Bude veľkým prínosom, ak sa budeme stretávať so vzdelanými vodcami, hoci nie sú cnostní: aj keď nemajú ducha modlitby, bude to na ich prospech, pretože Boh im dá pochopiť, čo majú učiť, a dokonca ich urobí duchovnými, aby nám boli užitoční.“<sup>4</sup>

So zriadením seminárov, ktoré si želal Tridentský koncil (1545-1563), sa kňazom zabezpečilo lepšie vzdelanie na doktrínálnej úrovni. Vďaka tomu sa stali vhodnejšími aj pre duchovné vedenie, ktoré sa z praktických dôvodov čoraz viac spájalo so sviatosťou zmierenia, hoci ide o dve odlišné oblasti.

Na tomto mieste môžeme pripomenúť definíciu duchovného sprevádzania, ktorú nachádzame v *Slovníku mystiky*: „Je to pomoc, ktorú ponúka skúsený sprievodca veriacemu na jeho ceste k plnosti života v Kristovi a Duchu.“<sup>5</sup>

## ▲ Niektoré kritériá

Ak to teda zhrnieme, požiadavky na duchovného sprievodcu (ktorým môže byť laik či kňaz, muž či žena, ako to viackrát zdôraznil pápež František) sú: špecifická príprava, svedectvo evanjeliového života, schopnosť prijímať a počúvať, vedomie, že ten, kto usmerňuje, je Duch Svätý (direktívnosť, okrem toho, že je nesprávna, môže otvoriť cestu rôznym druhom zneužitia), dostatočná psycho-afektívna rovnováha (ktorá pomáha neviazať ľudí na seba), diskretnosť v tom, čo je mu odovzďávané. Okrem toho je dôležité nielen to,

aby každý sprievodca mal svojho vlastného sprievodcu, ale aj to, aby mal aj iného skúseného človeka, ktorý by mu z času na čas poradil v určitých špecifických záležitostiach.

Pre človeka, ktorý sa necháva sprevádzať je dôležité, aby s dôverou vyjavoval svoje myšlienky (čo je spravidla uľahčené slobodnou voľbou sprevádzajúceho), aby bol poslušný vnuknutiam Ducha Svätého a novostiam, ktoré mu Duch zjavuje, a aby sa vyhýbal postojom pripútanosti k danej osobe. Ak si však všimne nejednoznačné správanie sprievodcu, nesmie sa zdráhať a musí konfrontovať túto skutočnosť s inou dôveryhodnou osobou, aby sa pochopilo, či má tento vzťah sprevádzania pokračovať alebo nie.

## ▲ Sprevádzať k objaveniu Boha ako Otca

Existuje aj dnes dopyt po osobnom duchovnom sprevádzaní? Áno, mnohí túžia byť duchovne sprevádzaní, ale táto ich túžba nie je uspokojená, pretože chýbajú ľudia, ktorí by boli k dispozícii, pripravení na túto službu.

V dnešnej spoločnosti je silný pocit osirelosti, pretože človek z rôznych dôvodov odsunul Boha vo svojom živote na vedľajšiu koľaj. Spravil tak azda aj preto, že ho vníma ako vzdialeného, mlčiaceho: Boh Otec zmizol, a preto nemá zmysel žiadať o pomoc niekoho, kto tu nie je. Ale nostalgia za Otcom, možno úplne iným, ako si ho človek zvykol predstavovať, zostáva nezmazateľná.

Skôr či neskôr si každý uvedomí, že dojem nepotrebovania Boha je klamstvom, pretože potrebujeme vedieť, že od niekoho pochádzame. Pri tomto hľadaní pôvodu môže sprievodca pomôcť človeku pochopiť pravdu, ktorá je v ňom skrytá: totiž že Otec je tu a čaká na to, aby ho človek objavil, čo mu umožní cítiť sa ako syn či dcéra.

Sprievodca môže plniť úlohu pri objavovaní Božieho otcovstva tým, že pomáha identifikovať prekážky, ktoré sa objavujú na tejto ceste znovuobjavenia, a posilňovať vnemy, ktoré si postupne razia cestu do srdca človeka. Je to bytosť nablízku pri ceste znovuobjavovania otcovstva, toho otcovstva, ktoré si nenárokuje, ale prijíma a ktorého podstatou je úžas pred stvorením, ktorému dal život: „Boh videl, že všetko, čo utvoril, bolo veľmi dobré [krásne]“ (Gn 1, 31). Toto opätovné nájdenie vzťahu otcovstva a synovstva-dcérstva vďaka božej pečati, ktorú v sebe nosíme, má potom tendenciu rozširovať sa a posilňovať ostatné ľudské vzťahy, do ktorých je človek ponorený. V liste Efezanom čítame: „Jeden je Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, skrze všetkých a vo všetkých“ (Ef 4, 6). Ale s Otcom je vo všetkých prítomný, ako vieme, aj Syn: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25, 40).

## ▲ Život u spoločenskú a duchovné vedenie

Otázka o zmysle a potrebe osobného duchovného sprevádzania môže napadnúť aj duchovne angažovaným veriacim. Potrebuje ešte kresťan, či už laik alebo kňaz, osobné duchovné sprevádzanie? Ak sám žije dobrým duchovným životom, pravidelne pristupuje k sviatosti zmierenia alebo patrí do spoločenskú, kde bežne vládne duchovná harmónia, vzťahy sú priateľské a riadia sa evanjeliom?

Niekedy sa človek obráti na sprievodcu kvôli delikátnosti dlhotrvajúcej skúšky, inokedy kvôli potrebe širšieho pohľadu na svoj duchovný život; v niektorých prípadoch je to potreba „inej“ konfrontácie, to znamená iného uhla pohľadu, než v akom sa zvyčajne nachádza (napríklad či prijať alebo neprijať náročnú úlohu). Niekedy sa môžu vyskytnúť aj otázky viery a/alebo morálky, ktoré si vyžadujú špecifické kompetencie, aby sa dali primerane riešiť. A môžu prísť aj etapy úplnej krízy či zmätku, ktoré človek veľmi ťažko opíše bez pomoci odborníka.

Na záver, keď si spomenieme na Ježišov prísľub, že bude prítomný medzi tými, ktorí sa zhromaždili v jeho mene (porov. Mt 18, 20; 28, 20), môžeme povedať, že je to vždy on, Zmŕtvychvstály, ktorý so svojím Duchom sprevádza jednotlivcov a spoločností. Robí tak prostredníctvom mnohých podôb, ktoré na seba berie v komunitnom a sviatostnom živote, ale aj prostredníctvom istej konkrétnej tváre, ktorou sa sprítomňuje v osobnom duchovnom sprevádzaní.

- 
- <sup>1</sup> *Mentor* je múdry človek, ktorému Odyseus zveril svojho syna Télémachu, keď odchádzal do trójskej vojny. Jeho meno odvtedy označuje toho, kto preberá funkciu po vzdialenom alebo neprítomnom otcovi, ale v širšom zmysle aj toho, kto je schopný vykonávať funkciu so znalosťami, ako aj schopnosťou pochopiť skryté možnosti, ktoré často presahujú možnosti prirodzeného otca.
- <sup>2</sup> L. Mortari, *Vita e detti dei Padri del deserto*, Città Nuova, Rím 1996, str. 91.
- <sup>3</sup> Ignác z Loyoly, *Duchovné cvičenia* 15, Dobrá kniha, Trnava 2021, str. 28-29.
- <sup>4</sup> Terézia z Avily, *Kniha života*, 13, 19, Kláštor bosých karmelitánov, Lorinčík 2016.
- <sup>5</sup> U. Occhialini, *Direzione spirituale*, v L. Borriello – E. Caruana – M.R. Del Genio – N. Suffi, *Dizionario di Mistica*, LEV, Città del Vaticano 1998, str. 422.

Úloha a charakteristika sprevádzania z pohľadu východných cirkví

# Duchovný otec

Mervat Kellová

## ▲ Potreba lásky

Objaviť a zažiť lásku Boha, ktorý bdie nad svojimi stvoreniami a stará sa o ich potreby, vyvoláva v človeku vzťah dôvery a mystickú skúsenosť. Ochota odpovedať na túto jeho nezištnú lásku podnecuje v človeku túžbu konať dobro pred jeho očami a plniť jeho vôľu. Tu však zároveň vzniká otázka: Ako pochopiť, že to, čo si ja myslím alebo hovorím, plne zodpovedá jeho láske? Z toho vyplýva tajomstvo poslušnosti, ktoré je spojené s tajomstvom evanjeliového života a zahŕňa všetky aspekty zjavenej pravdy.

Vynára sa aj ďalšia otázka: Môže mať ľudská bytosť sama o sebe ucelený pohľad na vieru? Nie je azda potrebné pripustiť, že v určitých konkrétnych prípadoch treba spomedzi rôznych Božích slov zdôrazniť práve jedno? A existuje teda niekto, kto by ich dokázal prepojiť lepšie než hocikto iný?

Kresťanovi pomáha Sväté písmo, tradícia otcov, predstavení, kláštorné pravidlá, poslušnosť cirkevnej autorite, každodenné povinnosti, občianske zákony: všetko toto osvietené predovšetkým poslušnosťou Božiemu hlasu vo vlastnom srdci.

## ▲ Hlauná prekážka: vlastná vôľa

Každý človek musí počúvať Boží hlas vo svojom srdci a vo svojom svedomí. Dorotej z Gazy pripomína: „Keď Boh stvoril človeka, vložil do neho božské semeno, obdaril ho schopnosťou horúcejšou a jasnejšou ako má iskra, aby presvetlil jeho ducha a umožnil mu rozoznať dobro a zlo.“<sup>1</sup>

Svedomie určuje vzťah k Bohu, ako aj k blížnemu a materiálnym veciam. Na starovekom východe boli mnohí ľudia hodnotení podľa toho, že dostali posolstvo od Boha priamym vnuknutím: „Nemali za učiteľa človeka, ale Boha a svoje svedomie a stali sa vysvetľovačmi vesmíru.“<sup>2</sup> Konštatuje sa, že

Hlas svedomia a túžba plniť Božiu vôľu sú niekedy rušené inými hlasmi, inými želaniami. V srdci vzniká túžba vedieť ich rozlíšiť, ale často to človek nedokáže sám a tak hľadá pomoc, potvrdenie u bezpečnej osoby schopnej a ochotnej poradiť, ktorej sa od staroveku hovorilo „prorok“ alebo „duchovný otec“. Existovali však aj falošní proroci. Ako ich rozlíšiť? Rozpráva o tom profesorka, ktorá vyučuje na Pápežskej Lateránskej univerzite, na Pápežskej Gregorovej univerzite a na Pápežskom východnom inštitúte v Ríme a ktorá je zo Sýrsko-pravoslávnej cirkvi.



„Ľudia, ktorí boli od začiatku vedení Duchom Svätým a neskôr sa stali sprievodcami iných, sú zriedkaví, ale predsa sa nájdu. Vzhľadom na našu slabosť to treba obdivovať a nie napodobňovať.“<sup>3</sup>

V každodennom živote človek zažíva, že nie je ľahké zharmonizovať hlasy Boha, svedomia a vlastnej vôle. Svojevôľa sa považuje za žiadostivosť proti pravej podstate ľudskej bytosti, proti svedomiu. Svojevôľa, ako prvá pohnúťka, je iracionálna. Kto sa jej oddá, snaží sa ju ospravedlniť. To predstavuje obrovské nebezpečenstvo pre duchovný život: skrývanie klamstva pod dojmom dobra, spravodlivosti, horlivosti. Bez pomoci dobrého duchovného otca je ťažké vyhnúť sa tejto pasci.

### ▲ Kto môže byť duchovným otcom?

Už od čias púštnych otcov boli zvlášť identifikované „duchovné“ osoby schopné sprostredkovať Božiu vôľu iným. Dalo by sa povedať, že disponujú špecifickými vlastnosťami, pretože sprostredkujú nielen učenie, no aj duchovný život, keďže sú sami duchovnými osobami. Prevláda presvedčenie, že je to Duch Svätý, kto inšpiruje slová, ktoré hovoria svojim nasledovníkom.

Nemusia to byť kňazi. V skutočnosti je ich hlavnou úlohou prijímať „prejavy myšlienok“, a nie vyznávať hriechy s cieľom rozhrešenia. Kňazstvo ako také nestačí na to, aby sa z nich stali duchovní otcovia.

Duchovný človek musí mať najvzácnejší dar: *diakrisis*, rozlišovanie myšlienok; musí mať aj dar „prezieravosti“, dar *kardiognózie*, poznania stavu srdca učeníkov; a napokon musí mať dar slova. Charizma rozlišovania by bola zbytočná, keby sa k nej nepridalo prorocko, umenie povedať správne slová správnym spôsobom.

U duchovného otca je dobrota zlúčiteľná s jednoduchosťou a prísnosťou: to sú dve nevyhnutné črty tých, ktorí sa venujú vedeniu duší. Ak majú tieto vlastnosti, aj ženy môžu duchovne viesť a stať sa tak duchovnými matkami.

### ▲ Povinnosti učeníka

Keď si žiak vyberie duchovného otca, musí mu zostať verný. Musí k nemu byť úprimný a plne mu prejavovať svoje myšlienky, musí sa usilovať o poslušnosť na slovo, bez vlastného úsudku, pretože len ním sa dosahuje cieľ duchovného vedenia, ktorým je oslobodenie od „svojevôle“, koreňa všetkých zlých myšlienok a teda nepriateľom spásy.

### ▲ Potreba odhaľovať myšlienky: čo sa odhaľuje?

Rozlišovanie myšlienok je umenie umení. Tí, ktorí sú neskúsení, spoliehajú sa na úsudok duchovného človeka. Niektorí si sami vyberajú duchovného otca, ktorému odhaľujú „myšlienky“ trápiace ich dušu alebo od ktorého dostávajú podnety a návrhy na realizáciu. Aj takto si človek overuje, ako žije a čomu by mal venovať bližšiu pozornosť. V rozhovore sú otázky veľmi konkrétne a odpovede takmer vždy presné a stručné. Väčšinou sa zúžia na niekoľko slov.

Otázkou je, či takáto prax nevedie k istému duchovnému infantilizmu. Otcovia si boli vedomí tohto nebezpečenstva, a preto sa snažili vychovávať svojich žiakov tak, aby sa usilovali o dozrievanie v duchu, aby sa zasa oni raz mohli stať „otcami“ pre iných a naučili sa počúvať Boží hlas vo svojom svedomí, ktoré sa stávalo čoraz čistejším.

Keďže hlas svedomia sa často predstavuje ako jasnejšia a svetlejšia myšlienka od iných, duchovný otec musí z princípu oponovať všetkému, čo mu jeho duchovné dieťa predloží. Musí zlomiť jeho svojvôľu a všetky zlé pokušenia v ňom, a potom sa musí vytratiť. Jeho funkcia je splnená, keď sa už v očistenom vedomí dáva pocítiť sám Boh.



---

<sup>1</sup> Dorotej z Gazy, *Insegnamento spirituale* 3, 40: SC 92 (1963), str. 885.

<sup>2</sup> *Synagoge*, Konštantínopol 1861, IV., kap. 38, str. 126.

<sup>3</sup> I. Hausherr, *Paul Evergétinos a-t-il connu Syméon le Nouveau Théologien?*, v *Orientalia Christiana Periodica* 23 (1957), str. 73; znova publikované v *Études de spiritualité orientale, Orientalia Christiana Analecta* 183, Rím 1969, str. 276.

Od vrodenej pripútanosti k prvotným postavám  
k pripútanosti k Bohu

# Puto, ktoré oslobodzuje a premieňa

Angela  
Albuquerqueová

V našom podvedomí si prenášame skúsenosti, ktoré sme prežili od narodenia. Láska, hlas, pohľadenie matky, otca, súrodencov, spolužiakov alebo naopak nedostatok pozornosti a náklonnosti ovplyvňujú náš život v dospelosti a majú dopad aj na náš duchovný život. Do akej miery to zostáva navždy rozhodujúce? Môže človek v dospelosti znovu získať istotu, sebaúctu a skutočne kvalitnú náklonnosť? Psychologička a psychoterapeutka Angela Albuquerqueová skúmala túto otázku v nedávnej štúdií.

## ▲ Teória pripútanosti

Keď som premýšľala o správaní ľudí a dynamike vzťahov, bolo pre mňa veľmi dôležité preniknúť do teórie pripútanosti, ktorú predstavil John Bowlby (britský psychológ a psychiater, 1907-1990) koncom 50. rokov 20. storočia a ktorú neskôr rozvinula Mary Ainsworthová (kanadská psychologička, 1913-1999). Podľa tejto teórie sa u ľudí prejavuje vrodená predispozícia vytvárať si vzťah pripútanosti k primárnym postavám, zvyčajne k matke alebo inej náhradnej dospelšej osobe. Cieľom takýchto vzťahov, ktoré sa v živote človeka objavujú od konca prvého roku života, je zabezpečiť bezpečie, ochranu pred nebezpečenstvom.

Kvalita citových väzieb, ktorými sa dieťa pripúta k nejakej osobe, má vplyv na vývoj jeho citovo-vzťahovej zrelosti. Práve v tomto prvom vzťahu sa totiž môže rozvinúť obraz seba samého ako hodného toho, aby daný človek bol milovaný, pocit, že má hodnotu; vnímanie, že nie je sám a že ľudia okolo neho sú mu k dispozícii, aby mu pomohli a ponúkli ich blízkosť, keď to potrebuje. To všetko, ak dobre skúmame dynamiku pripútanosti, ovplyvňuje vzťah, ktorý si človek vytvorí s inými ľuďmi v dospelosti.

„Práve v rámci tejto interpersonálnej perspektívy si jednotlivci vystavia svoj vlastný pohľad na seba, na druhých a na svet, a to tým, že v postupnom procese nahrádza prvotné vzťahové skúsenosti zvnútornenými mentálnymi obrazmi podľa zvnútornených referenčných rámcov – vnútorných operačných modelov, ktoré ho budú viesť pri skúmaní nových vzťahových skúseností.“<sup>1</sup> Vnútorné operačné modely

používa človek vo vzťahu k vonkajšiemu svetu tak, akoby si nasadil okuliare a prostredníctvom nich si vytvára emocionálne a sociálne fungovanie a vzorce spôsobov, akými rieši rôzne situácie.

Bowlby správne poznamenáva: „Je však zrejmé, že pripútanie sa neobmedzuje len na deti. Hoci sa zvyčajne prebúda len pomaly, môžeme ho spozorovať aj u dospelujúcich a dospelých, kedykoľvek sú v strese alebo v núdzi.“<sup>2</sup>

Môžu sa vyvinúť tieto typy pripútanosti: bezpečná pripútanosť, ambivalentne neistá pripútanosť, neistá vyhýbavá pripútanosť alebo pripútanosť dezorganizovaná. V súhrne ide o tieto špecifické charakteristiky: „Tí, ktorí mali rýchle reakcie na svoje potreby, sa považujú za hodných toho, aby boli milovaní, a majú bezpečný mentálny model. Tí, ktorí narážali na nepredvídateľné reakcie (ambivalentný mentálny model), alebo odmietali uspokojovanie svojich potrieb (vyhýbavý mentálny model), alebo boli zneužívaní a vystrašení (dezorganizovaný mentálny model), považujú samých seba za nehodných lásky, za neoblúbených v kolektívoch, a majú nízku úroveň sebaúcty.“<sup>3</sup>

### ▲ Je možné pretuoriť sa u dospelosti?

V súvislosti s touto perspektívou si môžeme položiť otázku: Keď sa v detstve človeka vyvinie neisté pripútanie, ako možno v jeho dospelosti napraviť spomínanú skúsenosť nedostatku? Je možné v dospelosti znovu získať stratenú istotu a stabilitu? Ako ju možno nahradiť na vzťahovej úrovni?

Dnešná veda zdôrazňuje, že vďaka neuroplasticite je mozog schopný prispôbiť sa zmenám, môže vytvárať nové synapsie<sup>4</sup> a modifikovať predchádzajúce interakčné vzorce, pričom zostáva zdravý. Dôležitým aspektom, ktorý treba vziať do úvahy je, že podľa „integračného modelu“ má človek tendenciu integrovať rôzne väzby vytvorené v živote, a to nielen s matkou, ale aj s otcom, starými rodičmi, strýkom, súrodencami, kňazom, vychovávateľom, katechetom a napokon dospelými, ktorí mu boli počas života oporou. Gambini poznamenáva, že „stálosť modelu pripútanosti nie je našťastie pevným pravidlom. Veľmi skoro sa v štúdiách zistilo, že deti, ktoré v detstve zažili neuspokojivý vzťah, nemusia mať nutne v dospelosti rovnaké problémy so správaním. Preto je dôležité pochopiť, čo môže človek urobiť, aby sa jeho myseľ stala emocionálne stabilnejšou. To znamená prejsť od nejakej formy pripútania k jej bezpečnej podobe alebo zvýšiť úroveň istoty, ak už bezpečná je.“<sup>5</sup>

Povedané inak, nové typy vzťahov, ak sú prežívané v potenciálne hlbokom a bezpečnom type väzby, môžu byť zovšeobecnené, a tak môžu spolupracovať pri prepracovaní predchádzajúcich väzieb.

### ▲ Pripútanosť k Bohu

Pokiaľ ide o možnosť zmeny na základe vzťahov nadobudnutých neskôr v živote, potešilo ma, že som objavila štúdie Granqvista a Kirkpatricka<sup>6</sup>, podľa ktorých vzťah pripútanosti možno nadviazať aj s Bohom a že aj vo vzťahu s ním sa môžu vyskytovať štyri hlavné charakteristické podoby väzby pripútanosti, aké sú typické pre vzťah medzi rodičom

a dieťaťom. Dobré to nachádzame vyjadrené napríklad aj v zhrnutí, ktoré ponúka Giuseppe Crea: „Hľadanie a udržiavanie blízkosti s Bohom (Granqvist a Kirkpatrick, 2008); predstava Boha ako útočiska pre veriaceho, ktorý sa nachádza v ťažkostiach a potrebuje podporu (Kirkpatrick, 1992); vzťah pripútanosti k Bohu ako „k ideálnej bezpečnej základni“, ktorá je vždy k dispozícii, keď ju človek potrebuje (Kaufman, 1981); vzťah s Bohom spôsobuje aj bolesť a hnev, keď sa veriaci cítia opustený a zanedbaný v situáciách, keď potrebuje pozornosť (Beck a McDonald, 2004).“<sup>7</sup> Hlboká skúsenosť viery ako ústredného bodu v živote človeka môže vytvoriť puto pripútanosti k Bohu ako Otcovi – Láske, ktoré posilní novú vnútornú a vzťahovú rovnováhu. To znamená, že existuje „možnosť, že viera v dostupného, milujúceho a citlivého Boha môže predstavovať druh kompenzujúceho afektívneho vzťahu pre tých, ktorí nemali možnosť zažiť istotu vo vzťahoch so svojimi primárnymi vzťahovými osobami.“<sup>8</sup>

## ▲ Boh medzi nami

Urobme ďalší krok. Ten, kto nám zjavil a skutočne nás uviedol do tohto vzťahu s Bohom ako Otcom a Láskou, bol Ježiš. A to tým, že nás urobil účastnými na svojej synovskej skúsenosti a vzťahu s Otcom: naučil nás, ako volať Boha Otcom.

Tým, že zdieľa náš ľudský stav a dáva svoj život za život svojich, predstavuje sa ako postava Dobrého pastiera, ktorý nadväzuje vzťah blízkosti, starostlivosti, ochrany, bezpečného zázemia. Konkrétne môžeme prežiť takúto skúsenosť v spoločenstve zjednotenom v jeho mene a v jeho láske (porov. *Mt 18, 20*), v ktorom sa dáva pocítiť ako spolucestujúci, ako brat medzi bratmi, tak ako to zažili dvaja Emauzskí učeníci: „...priblížil sa k nim sám Ježiš a šiel s nimi. (...) Tak sa priblížili k dedine, do ktorej sa uberali a on sa tváril, že ide ďalej. Ale oni naň naliehali: ‚Zostaň s nami, lebo sa zvečerieva a deň sa už schýlil.‘ Vošiel teda, aby zostal s nimi. (...) Tu si povedali: ‚Či nehorelo naše srdce, keď sa s nami cestou rozprával, a vysvetľoval nám Písma?‘“ (*Lk 24, 15. 28-32*).

K tejto skúsenosti vedie spiritualita spoločenstva napríklad akou je aj tá, ktorá je inšpirovaná charizmou jednoty a dala vznik Hnutiu fokoláre. Táto spiritualita sa zameriava na realizáciu Ježišových slov: „Lebo kde sú zhromaždení dvaja alebo traja v mojom mene, tam som ja medzi nimi“ (*Mt 18, 20*). Chiara Lubichová píše: „Spomínam si, že najmä v prvých dňoch, keď sme žili v tomto duchu každý z nás veľmi jasne cítil rozdiel medzi tým, keď sme boli zjednotení s inými a tým, keď každý bol sám bez pomoci jednoty. Keď sme boli sami, oddelení od spoločenstva, cítili sme celú svoju krehkosť, cítili sme sa veľmi stratení, so slabou a nepresvedčivou vôľou. (...) Na druhej strane, keď sme boli zjednotení, cítili sme medzi sebou všetku Ježišovu silu. Človek bol akoby obklopený silou a požehnaním neba. Cítili sme sa byť schopní tých najvznešenejších skutkov pre Boha, tých najhorlivejších a najťažších predsavzatí, ktoré sa vtedy plnili, zatiaľ čo predtým, osamote, bez ohľadu na to, aká dobrá bola naša vôľa, bolo ťažké dotiahnuť do konca sľuby dané Pánovi. Zakúšali sme silu, ktorá nebola ľudská.“<sup>9</sup>

Vychádzajúc z tejto skúsenosti, je možné aplikovať koncept pripútanosti k Bohu, ktorý už potvrdili doterajšie štúdie, na život v spoločenstve s Ježišom? To znamená, môže prax spirituality spoločenstva ponúknuť podmienky na vytvorenie bezpečného puta pripúta-

nosti? Táto téma je práve teraz predmetom štúdií. V skutočnosti táto mystika a askéza sústredená na prítomnosť živého Ježiša, duchovne prítomného medzi členmi spoločenstva oživovaného vzájomnou láskou podľa jeho prikázania (porov. Jn 15, 12), už mnohokrát prejavila svoju schopnosť hlboko premieňať životy ľudí.

- <sup>1</sup> G. Crea, et al., *Attaccamento a Dio, attaccamento ai genitori e ai pari e atteggiamento religioso in un gruppo di adolescenti italiani*, in *Psicologia clinica dello sviluppo* 19 (2015) č. 3, str. 393-410. Cituje J. Bowlby, *Attaccamento e perdita*, Vol. 1: *L'attaccamento alla madre*, Bollati Boringhieri, Turín 1999 (angl. orig. 1969).
- <sup>2</sup> J. Bowlby, *Una base sicura. Applicazioni cliniche della teoria dell'attaccamento*, Raffaello Cortina Ed., Miláno 1988, str. 3. Porov. id., *Attaccamento e perdita*, cit.
- <sup>3</sup> G. Attili, *Attaccamento e legami. La costruzione della sicurezza*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2018, str. 50.
- <sup>4</sup> Synapsia (neurológia), z gr. *syn* – spolu, *haptein* – chopiť, je miesto styku medzi neurónmi alebo medzi neurónmi a inými bunkami. Slúži na prenos vzruchov z bunky do bunky, väčšinou jednosmerne.
- <sup>5</sup> P. Gambini, *Esprimere il sesso oltre la genitalità. Una sfida per i celibi volontari e non solo*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2022, str. 110.
- <sup>6</sup> P. Granqvist - L.A. Kirkpatrick, *Attachment and religious representations and behavior*, v J. Cassidy - P. R. Shaver (edd.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications*, The Guilford Press, New York 2008<sup>2</sup>, str. 906-933.
- <sup>7</sup> G. Crea et al., *Attaccamento a Dio*, cit., str. 394.
- <sup>8</sup> *Tamtiež.*, str. 395.
- <sup>9</sup> Ch. Lubichová, *Tutti uno, Scritti spirituali/3*, Città Nuova, Rím 1996<sup>3</sup>, str. 164-165.

Afektívny rozmer výchovného vzťahu v skúsenosti saleziánov

# Vychovávať znamená milovať

Jean-Marie  
Petitclerc SDB

„Bez náklonnosti nie je dôvera, bez dôvery nie je vzdelanie.“ Takto možno zhrnúť výchovné myslenie dona Bosca, veľkého talianskeho pedagóga 19. storočia, tvorcu koncepcie preventívnej výchovy v sprevádzaní detí a dospievajúcich v ťažkých podmienkach a zakladateľa saleziánskej rodiny. Otec Jean-Marie Petitclerc SDB tu ilustruje výchovnú metódu, ktorá je jadrom saleziánskeho povolania. Za tento článok ďakujeme nášmu bratskému francúzskemu časopisu *Unité et charismes*, ktorý bol uverejnený v č. 1/2024.

Pre niekoho môže byť prekvapením, že Ján Bosco môže byť aj dnes pre vychovávateľov referenčným bodom, keďže sociálno-ekonomický kontext a životné podmienky dnešnej mládeže sú úplne odlišné od tých, v ktorých žil on.

Tieto dve obdobia však majú spoločné to, že sa vyznačujú veľkými zmenami v spoločnosti a spoločenská transformácia, ktorú zažívame dnes, je rovnako dôležitá – ak nie ešte dôležitejšia – ako tá v jeho dobe. Vtedy sa prechádzalo od vidieckej a roľníckej éry k ére mestskej a priemyselnej. Dnes prechádzame od éry priemyselnej k ére po-priemyselnej, ktorú charakterizuje digitálna revolúcia. My sme dnes len na začiatku tejto revolúcie, ktorá je nielen technologická, ale aj kultúrna (zmena vzťahu k času, k priestoru, k iným).

V historických prelomoch sa otázka výchovy stáva kľúčovou: je ťažšie byť mladým, rovnako ako je problematickejšie myslieť na budúcnosť; ale je tiež ťažšie vychovávať a vzdelávať, pretože už neexistuje spoločenský konsenzus založený na hodnotovom poriadku.

## ▲ Pedagogika založená na kvalite vzťahu

Ján Bosco bol nositeľom veľkej intuície, ktorá sa mi zdá byť pre dnešok absolútne aktuálna. Keď klesla dôvera vo veľké inštitúcie – v jeho ére to boli inštitúcie spojené s monarchiou, tie naše spadajú pod štát –, Ján Bosco bol presvedčený, že efektivita výchovy a odovzdávania poznania efektívne spočíva viac v kvalite konkrétneho vzťahu vychovávateľa a mládeže než v organizačnej kvalite systému rôznych inštitúcií. Už vtedy si uvedomoval (a fakty mu dali za pravdu), že autorita

bude čoraz menej spojená s postavením tých, ktorí ju uplatňujú, a čoraz viac s dôveryhodnosťou tých, ktorí sú jej nositeľmi.

Preto nám prenechal pedagogiku založenú na kvalite vzťahu medzi vychovávateľom a mladým človekom. Don Bosco bol pedagógom, ktorý rehabilitoval citový rozmer vo výchovnom vzťahu po *siècle des lumières* (obdobie osvietenstva, iluminizmu), ktoré malo tendenciu všetko racionalizovať. Keďže každý ľudský vzťah v sebe prirodzene zahŕňa afektívny rozmer, je prospešnejšie tento rozmer uznať, aby sme sa ho mohli naučiť ovládať, než jeho existenciu chcieť poprieť. Som presvedčený, že keď sa školy niekedy dostanú do ťažkostí pri zvládaní skupín rušivých žiakov, je to preto, že veľký počet učiteľov absolvuje odbornú prípravu, v ktorej sa ignoruje potreba zohľadniť afektívny rozmer výchovného vzťahu.

Uvažovať o tom si vyžaduje predovšetkým zhodu vo význame pojmov. Pojem afektivita je totiž veľmi široký. Často evokuje len sféru afektívnych citov, pričom netreba zabúdať na agresivitu. Preto by som prijal definíciu Xaviera Thévenota, tiež saleziána dona Bosca: „Afektivitou nazývam schopnosť pociťovať citové pohnutia, ktoré sa skladajú súčasne z radosti a bolesti, nehy a strachu, náklonnosti a agresivity.“

### ▲ Miesto pre city vo vzdelávaní

Zohľadňovanie afektivity pri výchove je dnes predmetom mnohých diskusií, nakoľko prílišná blízkosť medzi osobou v pozícii autority a mladým človekom môže vytvárať atmosféru podozrievania. Don Bosco bol nositeľom dvojitého presvedčenia:

- výchova nie je možná, ak sa medzi vychovávateľom a mladým človekom ne-

vytvorí vzťah dôvery („bez dôvery niet výchovy“);

- tento vzťah dôvery sa môže nadviazať len vtedy, ak mladý človek cíti, že vychovávateľ hľadá na neho láskavo („bez náklonnosti niet dôvery“).

Často počúvam profesionálov rázne tvrdiť: „Nie sme tu na to, aby sme milovali mladých ľudí!“ Rád a často odpovedám: „Zaiste, ste tu na to, aby ste im pomáhali rásť, no práve preto sa potrebujú cítiť milovaní.“

V tejto súvislosti by som rád citoval úryvok zo správy *À (h)auteur d'enfants (Na úrovni detí)*, ktorú Gautier Arnaud-Melchiorre predložil štátnemu tajomníkovi pre deti a rodinu. Táto správa prináša výsledky rozhovoru s deťmi, o ktoré sa staralo oddelenie *Aide Sociale à l'Enfance*<sup>1</sup>:

„Väčšina detí a mladých dospelých, s ktorými sme sa počas misie stretli, hovorila o svojej potrebe byť milovaný, cítiť sa milovaný a byť niekým docenený (...). V oblasti ochrany detí to však predstavuje ťažkosti. Mnohí profesionáli vysvetľovali, že počas počiatkovej formácie ich učili, že dobrý odborník si musí zachovať náležitý odstup a že na preukázanie svojej profesionality je potrebné, aby sa k deťom, ktoré sú im zverené do starostlivosti, nepripúťali a neprejavovali im nadmernú náklonnosť.“

Väčšina detí a dospievajúcich mladých sa vyjadrili, že boli šokovaní a zranení touto pre nich nepochopiteľnou skutočnosťou. Podobne väčšina profesionálov vysvetľovala, aké ťažké bolo pre nich uplatniť v praxi profesionálny odstup, ktorému boli naučení.

Tým, že sme umožnili deťom, aby sa vyjadrili, ukázala sa ich potreba byť milované. Reakcia na túto legitímnu potrebu si vyžaduje nanovo otvoriť diskusiu o zásadách profesionálnej praxe a spôsobe, akým



sú profesionálni pracovníci vzdelávaní v oblasti ochrany detí.“

## ▲ Láskavosť

Na vyjadrenie citového rozmeru výchovného vzťahu použil Ján Bosco pojem *amorevolezza* – láskavosť; je to taliansky pojem, ktorý nie je ľahko preložiteľný do iných jazykov. Etymologicky sa v ňom totiž spájajú pojmy „láska“ a „vôľa“.

Láskavosť predstavuje cit osvietený rozumom a vedený výchovným zámerom. Don Bosco ho vo svojom traktáte o preventívnom systéme spája s *agapé* (porov. 1 Kor 13). Tento pojem nesmieme chápať v oblasti *erosu* (dieťa by bolo objektom sexuálneho pudu dospelého), ani v oblasti ideálnej lásky (dospelého by priťahovala krása dieťaťa), ale v oblasti dobročinnosti, ktorá rešpektuje slobodu dieťaťa.

Ide o to, aby sa mladému človeku otvorili brány toho, čo môžeme označiť ako „potenciálny priestor“ – prostredie, v ktorom je mladý človek v skutočnom bezpečí bez toho, aby bol uzavretý, alebo frustrovaný; bez toho, aby bol ponechaný napospas svojim úzkostiam. Podľa Xaviera Thévenota je to práve *amorevolezza* – láskavosť, na ktorej základoch sa dá vybudovať tento potenciálny priestor: „Inými slovami, *amorevolezza* – láskavosť poskytuje prostredie plného bezpečia, v ktorom dospievajúci môže vyjadriť a prežívať svoje úzkosti bez toho, aby bol nimi zahľtený, identifikovať svoje mnohoraké túžby a zároveň ich konfrontovať s realitou. Geniálny don Bosco to pochopil už v minulom storočí. Napriek tomu dodnes bojujeme so zložitou vytvorenou takéhoto afektívneho, komfortného priestoru.“<sup>2</sup>

Na to, aby taký priestor nebol regresívny,

ale aby umožnil mladému človeku rásť, sú nevyhnutné tri podmienky.

### 1. Správna vzdialenosť

Vždy ide o balans na hrane: je potrebné byť natoľko blízki, aby sme nezostali ľahostajní, a natoľko vzdialení, aby sme neboli zaujatí. Celé umenie výchovy spočíva v schopnosti vedieť, ako sa správne nastaviť. Vo svojej edukačnej praxi som si mnohokrát uvedomil, že veľká časť problémov s autoritou v rodine alebo v inštitúcii súvisí so zlým nastavením pozície dospelého. Ak je dospelý príliš ďaleko, mladý človek urobí čokoľvek, aby na seba upozornil. Ak je zasa príliš blízko, mladý človek sa môže prejavovať násilím, aby unikol tomuto afektívnemu uchopeniu, ktoré ho spútava.

Ťažkosti – a tu je výchova podľa dona Bosca skôr umením ako vedou – vyplývajú z toho, že bod pomeru správnej vzdialenosti – blízkosti nie je pre každé dieťa rovnaký. Položenie ruky na rameno môže jedno dieťa považovať za gesto zdravej náklonnosti, zatiaľ čo pre iné, ktoré bolo napríklad sexuálne zneužitú, to bude neznesiteľný hmat.

Podstatný nie je zámer vychovávateľa, ktorý sa nejak zachová, ale spôsob, akým to mladý človek prijme. Preto Ján Bosco povedal: „Nestačí, aby mladí ľudia boli milovaní, ale aby vedeli a cítili, že sú milovaní.“ Vychovávateľ sa nesmie nechať viesť tým, čo cíti on, ale tým, čo cíti mladý človek, ktorému sa prihovára.

### 2. Tímová reinterpretácia

Je dôležité, aby profesionáli boli sprevádzaní pri ich schopnosti udržať si správny odstup; nielen medzi nimi a deťmi, ale aj medzi nimi a ich vlastnými pocitmi, ktoré

prežívajú. Musí sa to uskutočňovať v rámci tímovej práce, nakoľko externý pohľad je rozhodujúci na to, aby sme sami mali možnosť zaujať správnu pozíciu.

Dospelý musí chápať, čo sa v ňom odohráva, keď súhlasí s tým, že sa afektívne zapojí do práce s mladým človekom. Psychoanalytici totiž hovoria o potrebe pochopiť prenos aj v opačnom smere. Nesmieme totiž zabúdať na to, že hoci u nás dospelých môže byť štádium detstva relatívne vyriešené, nikdy nie je uzavreté. Ako spieval Julien Clerc: „Ak opustíme detstvo, detstvo nikdy neopustí nás.“ Keď si nedáme pozor, konfrontácia s dieťaťom môže prebudiť tú detskú časť, ktorú v sebe stále nosíme, a môže spôsobiť, že ustúpime spolu s ním.

Preto je podstatné a prínosné, aby sa afektívne zapojenie každej osoby dalo reinterpretovať v skupine. Pokiaľ ide o mňa, myslím si, že saleziánska pedagogika sa nedá realizovať inak ako v tíme. Pretože, opäť podľa Xaviera Thévenota, „čím viac je mladý človek narušený, tým intenzívnejšia je náklonnosť k nemu. A o to viac, aby mu táto náklonnosť pomohla dozrieť, musí sa prežívať v transparentnom a kontrolovanom prostredí. Aj v tomto je príklad dona Bosca veľmi poučný. Tento muž, ktorý podporoval ‚rodinnosť-dôvernosť‘ s mladými ľuďmi, si vedel zachovať zdravý odstup a vždy, aj pri zdieľaní ich hier, si zachoval kritický úsudok dospelého.“<sup>3</sup>

### 3. Zohľadnenie agresivity

Uplatňovanie láskavosti nikdy nesmie znamenať snahu vyhnúť sa všetkým konfliktom. Nie je naším cieľom naplniť všetky citové očakávania dieťaťa alebo dospelujúceho, ktorých sprevádzame. Opäť zaciťujem Xaviera Thévenota: „Samozrejme, dá sa očakávať, že takýto postoj, ktorý nenaplní jeho potreby vyvolá v dospelie-

júcom istú agresivitu. Ale aj to patrí k cieľom, ktoré treba dosiahnuť. Na to, aby bola láskavosť zdravá, musí byť skutočne vždy spojená s dobrým zvládaním konfliktov.“<sup>4</sup>

Tendencia vyhýbať sa konfliktom býva silná a bežná, je však dôležité naučiť sa ich zvládať, pretože sú často povinným krokom pri tvorbe osobností a skupín.

Na záver by som rád spomenul obraz, ktorý som prevzal z klasickej ikonografie Jána Bosca. Často ho radi zobrazujú ako mladého dospelujúceho na lane. Určite to evokuje stránku z jeho detstva, keď priťahoval svojich dedinských kamarátov tým, že sa hral na chodca po lane. Tento obraz je však aj symbolický: umenie vychovávateľa je umením chodca po lane. Ide o to, aby ste boli dostatočne blízko, aby ste nikdy neboli ľahostajní, ale aj dostatočne vzdialení, aby ste neboli zaujatí, aby ste sa tak naučili vždy spájať lásku a zákon. Všetko je otázkou rovnováhy!

<sup>1</sup> *Aide Sociale à l'Enfance – Sociálna pomoc deťom* je mechanizmus podpory pre maloleté osoby, ich rodiny a mladých dospelých do 21 rokov v ťažkostiach. Podpora môže byť materiálna, vzdelávacia a psychologická, a to v prípadoch sociálnych ťažkostí, ktoré môžu vážne ovplyvniť ich rovnováhu.

<sup>2</sup> X. Thevenot, *L'affectivité en éducation*, Éditions Don Bosco, Caen 2004, str. 13.

<sup>3</sup> *Tamtiež*, str. 15.

<sup>4</sup> *Tamtiež*.

Niekoľko pohľadov na zneužívanie  
od ženatého diakona a psychológa

# Zneužívanie: jeho príčiny a dôsledky

Carlos Gomes Esteves

Volanie, ktoré bolo v minulosti umlčané a ignorované a ktoré sa v súčasnosti ozýva celou silou, sa týka utrpenia mnohých obetí sexuálneho, duchovného a psychického zneužívania a zneužívania moci a svedomia. Aby Cirkev, komunity, spoločnosti mohli na toto volanie odpovedať, potrebujú svedkov dobrých postupov; ľudí, ktorí vedú budovať dôveru, strážiť ju a byť spoľahliví; ľudí otvorených dialógu, schopných poukázať na možné a nie vnucované cesty; múdrych liečiteľov druhých, a najmä tých najzraniteľnejších, ktorí pomáhajú liečiť rany a traumy.

Nemám v úmysle prezentovať tu informácie, ku ktorým väčšina z vás už má prístup. Uvažovať budem nielen „zvonka“ – čo je z metodologického hľadiska nepochybne dobré –, ale aj „zvnútra“, teda spolu s celým Božím ľudom, ku ktorému patríme, aby sme s Božou milosťou dokázali prispieť k premene kultúry, ktorá v nás prebýva a ktorá je spätá so samotnými koreňmi zneužívania. Nie je to ľahké a existuje veľa odporu, vedomého i nevedomého. Môžeme riskovať, že budeme poukazovať na obetných baránkov a sami zostaneme ticho ako farizej, ktorý hovorí: „Ďakujem ti, Pane, že nie som ako ten človek“ (porov. Lk 18, 11).

Na medzinárodnom stretnutí presbyterov a diakonov sa Carlos Gomes Esteves – argentínsky psychológ, psychoterapeut, docent a ženatý stály diakon – podelil o niekoľko podnetov, ktoré pomáhajú lepšie pochopiť problém zneužívania a jeho následky. Východiskom je presvedčenie, že ide o problém, ktorý sa týka celého Božieho ľudu, ako to často uvádza pápež František.

## ▲ Vnímať realitu všetci spoločne

Pápež František v liste adresovanom čílskym biskupom 15. mája 2018 tvrdí, že musíme „ako jeden organizmus odvážne prijať tú skutočnosť, do ktorej sme všetci zapojení, ja ako prvý, a od ktorej sa nikto nemôže oslobodiť tým, že presunie problém na plecia iných.“<sup>1</sup>

Naznačujúc smer, ktorým sa treba uberať, pápež cituje Jn 3, 30: „On musí rásť, ja sa musím umenšovať“ a nalieha, aby „tento čas bol časom obrátenia. Nebudeme prorockou Cirkvou, ak sa nevydáme na cestu decentralizácie, ktorá nás vyvedie poza hranice našej individuálnej i kolektívnej zameranosti na seba, aby sme si osvojili pohľad, ktorý uprednostňuje druhého a Druhého.

Musíme „rozlišovať, ako vytvárať novú cirkevnú dynamiku v súzvuku s evanjeliom, ktorá nám pomôže byť lepšími misionárskymi učeníkmi schopnými obnoviť proroctvo“. Najmä je nevyhnutné, aby si duchovní služobníci neprivilastnili Boží hlas – čo je jeden z prvkov duchovného zneužívania – a pomazanie Duchom Svätým, ktoré je udelené všetkým veriacim.

Pápež ďalej pokračuje: „Problémy, ktoré sa dnes vyskytujú v cirkevnom spoločenstve, nemožno riešiť len tým, že budeme čeliť konkrétnym prípadom a zredukujeme ich riešenie na odstránenie konkrétneho zlomku ľuďí; toto – a hovorím to zreteľne – treba urobiť, ale ešte to nestačí: musíme ísť ďalej. Bolo by od nás nezodpovedné, keby *sme nešli hlbšie* a nehľadali korene a štruktúry, ktoré umožnili, aby sa tieto udalosti stali pretrvávajúci.“

## ▲ Duchovné zneužívanie

Všetky prípady zneužitia majú spoločný faktor, ktorým je zneužitie moci. Menia sa formy, v ktorých sa prejavuje a ktoré určujú typ zneužitia: duchovné, sexuálne či zneužitie moci a dôvery.

*Zneužitie moci*, hovorí Dr. Katharina Anna Fuchsová z Inštitútu psychológie Pápežskej Gregorovej univerzity, „vždy vychádza najavo, keď existuje nerovnováha moci (spôsobená cirkevným postavením/autoritou/hierarchiou alebo pracovnými skúsenosťami či sociálnym postavením).“ A pokračuje: „Pastoračné alebo duchovné vzťahy sa často vyznačujú asymetriou medzi tým, kto sprevádza, a tým, kto je sprevádzaný; to isté platí pre zakladateľov náboženských hnutí alebo predstavených rehoľných spoločenstiev.“<sup>2</sup>

So zneužitím moci súvisí aj *zneužitie dôvery*: „Prejavuje sa to ako porušenie alebo prekročenie hraníc v dôverných duchovných vzťahoch, keďže nádej a dôvera sa vkladajú do osoby predstaveného, sprevádzajúceho alebo zakladateľa“.

Dr. Fuchsová pri hlbšom rozboze tejto témy poskytuje prvky, ktoré umožňujú rozšíriť obzor svedomia a uvedomiť si osobnú zodpovednosť a vážne škody, ktoré môžeme spôsobiť „v mene Boha“, zmanipulovanie samotného evanjelia argumentmi, ktoré s ním nemajú nič spoločné, ale používajú sa na ospravedlnenie zneužívania.

## ▲ Zneužitie moci a symetria-asymetria

Vzťahy medzi ľuďmi sú nevyhnutne symetrické a asymetrické. Správne sa poznamenáva, že zneužívanie moci vo všeobecnosti predpokladá asymetriu ako podmienku dominancie nad druhým. Ak si to lepšie uvedomíme, pomôže nám to rozlíšiť, čo môže byť v danej situácii dôvodom na zneužitie.

- *Symetria* je podstatná. Súvisí s dôstojnosťou ľudskej osoby, vychádza zo skutočnosti, že sme stvorení na Boží obraz a podobu, a preto sme si rovní a odlišní; ako aj z neporovnateľnej a neprekonateľnej dôstojnosti, ktorú nám ako Božím deťom udeľuje krst.

Keď v kresťanskej antropológii hovoríme o absolútnej hodnote osoby a uvažujeme o jej základných črtách, tvrdíme, že sa prejavuje ako jedinečná bytosť, Božie dielo; je neopakovateľná, obdarená sebapoznáním (ktoré jej nikto nemôže vziať) a slobodou, ktorá jej umožňuje objavovať a dávať zmysel vlastnému životu, bytosť zodpovedná, určená k spoločenstvu, schopná prekonať seba samú, atď.

Keď hovoríme o podstatnej symetrii, hovoríme presne o tom, čo sa nesmie nijako narušiť, o tom, čo treba vždy strážiť a rešpektovať.

- Existuje aj nevyhnutná *asymetria*, ktorá však nie je podstatná, ale funkčná. Hovorím to v tom najlepšom a najpozitívnejšom zmysle slova, na spôsob apoštola Pavla, ktorý učí, že nie všetky časti tela majú rovnakú funkciu, ale všetky sú dôležité a majú zmysel, pokiaľ patria k tomu istému telu. Problém nastáva, keď si veci pomýlime a funkčnú asymetriu považujeme za podstatnú – možno nie z teoretického hľadiska, ale v skutočnosti. Podľa môjho názoru je na tomto zamieňaní, okrem iného, založené aj zneužívanie moci.

Funkčná asymetria by nikdy nemala mať prednosť pred základnou symetriou. V praxi môžeme funkčnú asymetriu nesprávne prežívať ako podstatnú, keď z nej urobíme podporný prvok pre neautentické sebavedomie, založené na falošnej nadradenosti, zamieňame si rolu s celistvosťou osoby, a tak redukuje podstatnú symetriu na obyčajný rétorický výraz. Takáto prežívaná asymetria nielenže odosobňuje človeka, ale často aj toho, kto ju uplatňuje, a spôsobuje, že uchvátený svojou dominanciou, skončí ako narcis, ktorý sa pozerá na svoj obraz odrážajúci sa vo vode.

Keď sa akcidentálny prvok (rola, úloha) zamieňa s podstatným prvkom, osoba lipne na svojej role tak, že rola nahrádza osobu a vnucuje sa druhej osobe. Keď je potom osoba zbavená svojej roly, cíti sa byť prázdna, neistá, stratená. Služba tejto osoby sa stáva brnením, úloha jej istotou. Takto sa úloha stane centrom, ktorý poznačuje rozdiely pri zneužívaní, namiesto toho, aby slúžilo dôstojnosti, ktorá z ľudí robí bratov a sestry.

Myslím si, že uvedomenie si tejto skutočnosti nám pomôže nenechať sa zviest' poslaním, ktoré často živí naše ego a márnivosť, ale prinúti nás žiť ho ako službu Bohu a druhým, čo nám zároveň umožní rozvíjať našu osobu s láskou a pokorou.

## ▲ Zmena, ktorú treba uykonať

Silvano Cola, kňaz a psychológ, ktorý zomrel v roku 2007, nás prorocky vyzval k zmene súvisiacej s koreňmi zneužívania. Odvolávam sa na to, čo povedal počas jedného zo svojich pobytov v Argentíne, pričom spomeniem dve oblasti zneužívania.

*Vzťah nadriadený – podriadený.* „Jeden rozkazuje a ostatní majú poslúchať. Ak nerozkazujem, musím teda poslúchať. Avšak v Najsvätejšej Trojici to tak nie je. I keď je Boh Otec

skutočným počiatkom a z lásky plodí Syna, čo ho realizuje ako Otca, Syn je Otcovi rovný a zároveň odlišný od neho. Tri osoby sú si rovné a odlišné. Museli prejsť tri storočia, kým otcovia Cirkvi mohli potvrdiť túto dogmatickú formuláciu: Najsvätejšiu Trojicu tvoria tri seberovné a odlišné osoby. Prečo to trvalo tak dlho? Pretože cisári neprijali trojičný princíp spoločenstva. Boli ariánmi a pre arianizmus je osoba, ktorá vládne, nadradenou ostatným a je len jednou jedinou.

Na tomto pozadí chápeme, prečo Ježiš hovorí o vládcovi ako o tom, kto sa poddáva službe. Hovorí, že tí, čo sa považujú za vládcov národov, vládnu nad nimi a ich mocnári ich utláčajú. „Medzi vami to tak nebude! Ale kto by sa chcel stať medzi vami veľký, bude váš sluha“ (Mt 20, 25-26). V evanjeliu teda nie je nič, čo by hovorilo o nadvláde nad inými: „Jeden je váš Učiteľ a vy všetci ste bratia. Ani ocom nevolajte nikoho na zemi, lebo len jeden je váš Otec“ (Mt 23, 8-9“).

*Krstné a služobné kňazstvo.* „V seminári nás pripravovali na to, aby sme sa považovali za viac ako cisárov, kňaz sa pod týmto vplyvom začal považovať za čosi viac ako je Mária, Božia Matka. Predtým, ako sme sa stali kňazmi – tak sa nám hovorievalo – anjel strážny chodí po našej pravici a ľavici, pretože sme hodnejší.“

Nemyslelo sa na to, že krst robí z človeka kňaza, proroka a kráľa. Uvažovalo sa tak, akoby sme neboli všetci pokrstení a nemali všetci jedného a toho istého Ducha Svätého. Vlastne i dnes sa nájdu takí, ktorí si myslia, že Cirkev pozostáva len z hierarchie. Avšak Ježiš založil Cirkev ako Boží ľud. A vysvätené kňazstvo je uprostred tohto ľudu službou, ktorú biskup udeľuje v prospech spoločenstva, rovnako ako apoštoli vytvorili diakonát, aby slúžil spoločenstvu a nie aby rozkazoval.

Z katolíckeho hľadiska nemožno pochybovať o tom, že sviatosť posvätného stavu je dôležitá pre duchovnú moc, ktorú udeľuje. Ak sa však táto moc nevykonáva ako služba lásky, vysvätené kňazstvo tak odsudzuje samo seba.“

A Cola uzavrel: „Krstné kňazstvo sa nazýva kráľovským a zároveň mariánskym. Je to podstata kňazstva. Ak ho nezhijeme, nie sme v Bohu. A to platí pre každého: pre kňazov, biskupov, diakonov i laikov.“

<sup>1</sup> Preklad bol prevzatý z talianskej verzie listu uverejneného v časopise „La Civiltà Cattolica“. <https://www.laciviltacattolica.it/news/papa-francesco-ai-vescovi-cileni-15-maggio-2018/>.

<sup>2</sup> Poznámky autora k prednáške, ktorá odznela 14. septembra 2022 v Castel Gandolfo na stretnutí delegátov zón Hnutia fokoláre.

## Sprevádzanie pre manželské páry v kríze: história, vývoj a perspektívy

# Cesty Svetla

Rita a Rino  
Ventrigliovci

Projekt *Cesty svetla* sa zrodil z bolesti. Pochopili sme to hneď na začiatku, keď sa na nás obrátili Anna a Alberto Frisovci, vtedajší hlavní koordinátori projektu *Famiglie Nuove (Nové rodiny)*. Dá sa povedať, že je to realizácia sna Annymárie a Danila Zanzucchiocov, jedného z prvých manželských párov v Hnutí fokoláre – najsť profesionálny spôsob starostlivosti o zranené manželské páry. Spoločne s Marínou a Giannim Vegliachovcami a ďalšími sme sa pustili do práce: sprevádzať dvojice v ťažkostiach, ktorými prechádzajú vo vzťahu.

Keď si spomíname na to obdobie, zdá sa nám, že bolo to práve spoločenstvo medzi nami, ktoré nám naznačilo, ako začať a čo robiť – popremýšľať nad našou spoločnou históriou; uvažovať nad krízami, ktoré sme zažili, a pokúsiť sa pochopiť cestu, ktorou sme si prešli. A práve uvedomenie si našich temných stránok a prijatie vlastnej krehkosti nám dalo možnosť rozvinúť nežnosť potrebnú na to, aby sme pochopili (čiže prijali) zranené srdce toho druhého a pomohli tak našim priateľom, aby urobili podobne aj medzi sebou navzájom. Opakovane sme zažili, ako im ponúknutie možnosti pomenovať bolesť pomohlo začať nový dialóg.

„Cesty svetla“ sa nazýva projekt sprevádzania, ktorý sprístupnil cestu nádeje mnohým párom v ťažkostiach. Zrodil sa z uvažovania nad krízovými situáciami a vyvinul sa do špecifickej metodológie, ktorá má predpoklady pomôcť dnešným vážne zraneným rodinám. Rozprávajú o tom dvaja zo spoluzakladateľov a súčasných koordinátorov – on neurológ a psychoterapeut, ona gynekologička a sexuologička.

### ▲ Potreba objatia, ktoré prijíma a spája

Zakaždým sa presvedčujeme o dôležitosti metódy, ktorá nie je založená na pokynoch a radách animátora alebo dvojice odborníkov špecializovaných v riešení partnerských problémov. Oživovaní duchom *O.k.ness* (rešpektovanie a prijatie seba i druhého) všetci uznávame, že máme rovnakú hodnotu. Eric Berne, kanadský psychiater a zakladateľ transakčnej analýzy<sup>1</sup>, vyjadruje význam tohto pojmu v jednom zo svojich najvýznamnejších textov, kde tvrdí, že byť zdravý znamená „vidieť druhého človeka, uvedomiť si ho ako fenomén, existovať pre neho a byť pripravený na jeho existenciu pre nás“ (Berne, 1979).

Týmto prístupom mohli páry v kríze, ktoré boli často posudzované a odstrkované v miestach svojho pôvodu, zažiť atmosféru „domova“, šťastný pocit pochopenia v láske a úcte. Okrem toho v *Cestách svetla* páry nachádzajú ešte niečo navyše: „náruč, ktorá prijíma, náruč, ktorá spája“ (Ventriglia, 2017). Vskutku je takéto prijímajúce objatie presne tým, čo ľudia potrebujú, keď sú na dne, keď ich život odpísal, a tí, čo ich obklopujú, si ich azda síce všimli, no nemajú čas zastaviť sa a pomôcť im pozbierať kúsky, na ktoré sa rozbili.

Kríza páru v rodine je ako *tsunami*, ktoré všetko ničí a k bolestivejšej situácii pridáva aj osamelosť. Priatelia vtedy miznú. V niektorých spoločenských kontextoch, dokonca aj kresťanských, sa človek ocitne odsunutý bokom. Koľkokrát sme počas *Ciest svetla* stretli kresťanov, ktorí sa cítili ako „malomocní“. A to práve vtedy, keď sa puto lásky, v ktoré verili a ktoré ich viedlo k založeniu rodiny, začalo rozpadáť. Ten, kto prežíva krízu vo vzťahu, ten, kto stratil zmysel svojej existencie, potrebuje niekoho, kto sa nad ním skloní a pozrie sa naňho s láskou, niekoho, kto aj zúfalému a sklamanému dá pocítiť, že má právo na svoje miesto vo svete; miesto, ktoré mu patrí, pretože je človekom.

## ▲ Maieutická optika<sup>2</sup>

Názov *Cesty svetla* sa zrodil v priebehu rokov a naznačuje, že pár sa cez temnú cestu akoby vedúcu tunelom môže dopracovať k svetlu. Perspektíva, ktorá inšpiruje tento projekt, je maieutická: každá osoba a každý pár má v sebe svoju vlastnú pravdu. Úlohou pomáhajúcich párov je naplno vstúpiť do daného vzťahu a v atmosfére nežného spoločenstva zdieľať búrky, temnotu, noci srdca a duše a zároveň porozumieť prázdnote. V tejto vzájomnosti lásky si účastníci

môžu pomaly uvedomiť chyby, ktoré urobili, prevziať za ne zodpovednosť, odpustiť a začať odznova skúšajúc nové spôsoby vo vzťahu medzi sebou alebo sa naopak rozhodnúť rozlúčiť sa, a to z vôle oboch alebo jedného z nich, bez hnevu a agresie, ale s bolestným vedomím, že je to potrebný krok. Vo všeobecnosti sa toto rozhodnutie prijíma buď z vážnych dôvodov, akým je napríklad násilie, alebo pre vážne psychické zranenia jedného či oboch z partnerov.

Na *Cestách svetla* sú obaja partneri schopní uvedomiť si, že si navzájom ublížili skrz spôsoby správania, ktoré sa zrodili ako obranné mechanizmy a ktoré nevedome implementovali ich vlastné ego. Chceli sa tak ochrániť pred minulými bolesťami, ktoré majú pôvod vo vzťahu k postavám primárnej pripútanosti a ktoré však nedokázali spracovať ako deti. Avšak objímuc krehkosť toho druhého a podelením sa o svoju vlastnú zraniteľnosť je možné vybudovať si pevnejšie puto ako pár. Vzťahy založené na autentickejši majú generatívnu silu. Tak sa začína dialóg charakterizovaný hĺbkou a novou intimitou vo dvojici, v ktorej ďalšie pády sú čoraz menej časté a vstávanie z nich rýchlejšie. Rodí sa tak nová vzájomná dôvera, z ktorej začínajú ťažiť aj deti ako svedkovia toho, že ich rodičia nie sú dokonalí, ale autentickí, že si dávajú nádej práve preto, lebo urobili chyby, padli, no dokázali vstať a začať odznova.

## ▲ Od sprevádzaných párov k párom, ktoré sprevádzajú

V priebehu rokov niektoré páry cítili inšpiráciu sprevádzať iné páry; takto sa zrodili „pomáhajúce páry“. Sú dôležitým prínosom, keďže sú živými svedkami toho, že kríza môže byť prameňom nového života vo dvojici.



Ovocím a znakom interkultúrnej hodnoty *Ciest svetla* je skutočnosť, že tento projekt sa rozšíril do rôznych krajín sveta pod rozličnými názvami, podľa toho, kde vznikol: *Cuenta Conmigo* v Latinskej Amerike; *Porque dijimos Sí, quiero* v Španielsku; *Program pre páry v kríze* vo Švajčiarsku, na Slovensku a v Chorvátsku, do ktorého sa zapájajú aj páry zo Slovinska, Srbska a najnovšie aj z Rumunska a Bosny. Je zaujímavé, ako idú ruka v ruke spôsob ich rozvoja, ich štruktúra a inkulturácia.

### ▲ Zložky *Cesty svetla*

*Cesty svetla* sú rozdelené do dvoch pobytov s odstupom približne štyroch mesiacov. Druhý sme nazvali *Povolanie*, pretože má rovnakú funkciu ako povolať niekoho k očkovaniu. Sú to dni, počas ktorých povzbudení výpoveďami sprevádzajúcich párov sa v skupinách podelíme o to, čo prežívame, a to cez chvíle modlitby, spirituality a analýzu psychologických problémov, ktoré sú vlastné tomu-ktorému páru. Súčasťou programu sú aj rekreačné chvíle zamerané na podporu zblíženia medzi partnermi a pármami ako výlet, tanečný večer, romantická večera, spoločné oslavy. Tieto momenty vznikajú rôznymi spôsobmi na základe kultúry každej z krajín.

### Bibliografia:

E. Berne, *Ciao!... e poi? La psicologia del destino umano*, Bompiani, Miláno 1979.

Študijná komisia, *Projekt Cesty svetla*, Manuál pre interné použitie Hnutia fokoláre, edit. M. a P. Acle-rovci, R. Almada, L. a U. De Angelisovci, A. a F. Scariolovci, R. a R. Ventrigliovci, Rocca di Papa 2020.

G. Pieroni, *Abbracciare la fragilità*, v Città Nuova, jún 2023, str. 56-57.

R. Ventriglia, *Odpustenie: križovatka ciest života. Zranenia a jazvy vo vzťahoch*, Nové mesto, Bratislava 2021.

Významnou prítomnosťou popri tých, ktoré boli doteraz opísané, je prítomnosť kňaza a v niektorých krajinách aj iných zasvätených osôb, ako sú napríklad fokolárini a fokolárinky žijúci v komunitách spoločného života. Svojou prítomnosťou pripomínajú ďalšie duchovné povolanie – výlučnú lásku k Bohu. Tohto projektu sa napríklad na Slovensku zúčastnil aj jeden kňaz gréckokatolíckeho obradu so svojou manželkou. Ich prítomnosť bola nesmier- nym obohatením, pretože umožnila hlboko zažiť mnohorakosť prejavov Božej lásky. Je to láska duchovná, ale ako nám pripomenul pápež svätý Ján Pavol II., je to pravá láska, ktorá pozná všetky etapy lásky páru, počnúc zamilovaním.

Naším snom je, aby sa *Cesty svetla*, ktoré sa už rozširujú v mnohých krajinách, jedného dňa otvorili aj iným náboženstvám.

<sup>1</sup> Transakčná analýza je psychoanalytická teória, ktorú v 50-tych rokoch 20. storočia vyvinul psychiater Eric Berne. Berne rozoznáva v ľudskej psychike tri „stavy ega“: rodič, dospelý a dieťa. Tieto stavy sa rozvinú v detstve a človek môže v danej situácii konať z pozície niektorého stavu ega.

<sup>2</sup> Maieutika – umenie viesť dialóg. Je súčasť sokratovskej metódy. Jej jadrom je myšlienka, že pravda je latentne prítomná v rozume každého človeka už od narodenia, ale musí sa „priviesť na svet“ skrze správne položené otázky učiteľa.

Hlbší pohľad na metódu *Cesty svetla*

# Znova aktualizovať manželenskú vzájomnosť

Roberto Almada

Viktor Frankl, zakladateľ logoterapie, zdôrazňoval dôležitosť kritického objasnenia antropológie, ktorá je súčasťou psycho-  
terapie.<sup>1</sup> Podobne biskup a teológ Klaus Hemmerle vypicho-  
val potrebu obnoviť kresťanskú antropológiu, aby poskytla  
pevný teoretický základ pre pastoračnú a cirkevnú činnosť:  
„Základné skúsenosti bytia človeka sa v priebehu súčasného  
myslenia tak výrazne posunuli, že životne dôležitý a teoretic-  
ký prístup k základným údajom kresťanskej antropológie je  
mimoriadne zložitý. Obnova tejto antropológie je prioritnou  
úlohou aj z pastoračného hľadiska. (...) Je to teoretický základ,  
bez ktorého – a to je moja skúsenosť – praktické sprostredko-  
vanie často končí v slepej uličke.“<sup>2</sup>

Preto sa tu pokúsime preskúmať princíp reciprocitu – vzájom-  
nosti, ktorý je základom projektu *Cesty svetla*.

## ▲ Čo znamená „vzájomnosť“?

Vzájomnosť je podľa slovníka „všetko, čo sa deje medzi dvomi  
ľuďmi, dvomi vecami či dvomi skupinami a to takým spôso-  
bom, že akcia alebo vec, ktorú prijme jedna strana, zodpovedá  
rovnocennej akcii alebo veci druhej strany.“ Tento koncept sa  
uplatňuje v ekonómii, matematike, medzinárodnej politike či  
psychológii. Štúdium vzájomnosti ponúka významné výhody,  
pretože je ústredným prvkom všetkých medziľudských vzťa-  
hov: od vzťahu muž – žena a vzťahu pomoci až po tímovú  
synergiu a spoluprácu medzi odborníkmi.

Spomedzi mnohých úvah o reciprocite tu rozvinem dve, kto-  
ré sa mi zdajú obzvlášť podstatné.

Pápež František ilustroval reciprocitu známym obrazom: deľ-  
ba chlebového kvásku. Vzájomnosť je podľa neho spočen-

Článok sa zameriava  
na princíp reciprocitu  
– vzájomnosti, ktorý  
vedie myslenie a konanie  
projektu *Cesty svetla*.

Pre efektívne  
vyhodnotenie ponúkanej  
pomoci je nevyhnutné  
uvedomiť si základné  
antropologické  
predpoklady. Autor,  
psychiater, psychológ  
a kňaz, je Argentínčan  
s dlhoročnými  
medzinárodnými  
skúsenosťami.

stvo, ktoré nielen zdieľa, ale aj rozmnožuje statky, čím vytvára novú hodnotu.<sup>3</sup>

Pre Martina Bubera, jedného z najvýraznejších iniciátorov dialogickej filozofie, je reciprocita ústredným pojmom. Vo svojom diele *Ja a Ty* píše: „Stanem sa mnou v tebe; stávajúc sa mnou, hovorím ty. Každý skutočný život je stretnutím.“<sup>4</sup> Pre Bubera sú vzťah a reciprocita totožné: „Vzťah je reciprocita. Moje ty pôsobí na mňa tak, ako ja pôsobím na neho. Naši študenti nás formulujú, naše diela nás budujú. ‚Ničomník‘ zrazu niečo pozitívne zjavuje, ak sa ho v jeho podstate dotkne sväté slovo. Ako nás len vychovávajú deti a zvieratá! Nevyspytateľne zahrnutí v reciprocite žijeme v plynúcej vzájomnosti vesmíru.“

### ▲ Dynamická integrácia psychológie, spirituality a svedectva

Projekt *Cesty svetla* učinil zo vzájomnosti základ svojej metódy, ktorá splieta v jedno tri dimenzie, akoby ich spojila do tanca, v ktorom jedna dimenzia odkazuje na druhú a druhá na tretiu: psychológia, spiritualita a svedectvo párov, ktoré sprevádzajú. Novinka *Ciest svetla* spočíva práve v realizácii týchto troch dimenzií v reciprocite, vďaka diferencovanému a špecializovanému tímu, ktorý si viac cení synergiu ako jednotlivé roly a kde sa každý učí od každého.

Aby sme si lepšie porozumeli, skúsme sa zamyslieť nad projektmi, v ktorých sa práca s pármí v ťažkostiach realizuje len v jednej z týchto dimenzií – duchovnej, psychologickkej alebo svedectvom – možno iba s nebadateľným vplyvom ďalších dvoch. V svojpomocných skupinách napríklad prevláda rozmer svedectva bez toho, aby sa zdôrazňoval vplyv psychológie alebo spirituality. Tiež sa stáva, že terapeut sa v určitom momente podelí o niektoré prvky zo svoj-

ho vlastného života alebo zo života iných ľudí. Rôzne párové terapie sú založené na rozmanitých psychologických školách bez toho, aby zdôrazňovali aj spiritualitu ľudí. Cirkevná pastorácia a duchovné sprevádzanie zasa podčiarkujú náboženský život ľudí, i keď niektorí pastorační pracovníci majú psychologické znalosti a vystupujú ako svedkovia a vzory.

### ▲ Každý sa učí od každého

Zásada vzájomnosti však vyžaduje, aby sa každý učil od každého. Môžeme povedať, že práve toto je zážitok „tanca“ medzi psychológiou, svedectvom a spiritualitou, ktorý sa odohráva v projekte *Cesty svetla*. Zainteresovaní psychológovia sa učia, že hoci sa „pacientovi“ pomôže čiastočne porozumieť na základe zberu informácií, je predovšetkým potrebné vybudovať si ľudský a láskyplný prístup, ak má byť toto porozumenie komplexné. Tí, ktorí vydávajú svedectvo, sa učia vlastnej pružnosti zo spirituality a psychológie a môžu sa spoľahnúť na jedinečnú hodnotu, ktorú ich príbeh má. Naopak tí, ktorí sú odborníkmi v oblasti duchovného života, sa naučia, že duša neexistuje bez tela a že jej videnie, ktoré sa niekedy môže zdať príliš abstraktné, sa práve skrz svoju fyzickú schránku napája na realitu.

Toto vzájomné prijímanie žije z „darovania seba“. Odborník na psychológiu prispieva štúdiou, experimentovaním a empirickými testami, ktoré podporujú projekt a otvárajú cestu na jeho prenos do akademického a politického prostredia. Svedok neponúka nič menej ako svoj život, pričom sa mu darí „roztopiť“ odolnosť poslucháčov, ktorí sú dovtedy často presvedčení, že sú zvláštnym prípadom nezlučiteľným s psychologickým zaradením. Tí, ktorí sa zasa starajú o duchovný život, ponúkajú svoje

bohatstvo vo chvíľach, keď je ťažké realizovať rozhodnutia a myslenie je zmätene zahmlené. Pozvanie k zodpovednosti v slobode môže pochádzať práve z tejto dimenzie, ktorá ponúka pomoc a energiu prameňiacu z Božej milosti.

### ▲ Ponad „ekonomický“ spôsob lásky

Starostlivosť, ktorú Mancini trefne zadefinoval, spočíva v „sprevádzaní človeka s úctou a jemnosťou, aby prekonal ekonomický, transakčný spôsob lásky a dozrel v slobode pre nezištnú lásku. Napriek tomu, že je to kľukatá cesta plná neúspechov a možných zastavení, ako aj dezorientácie a zmätku, je tou jedinou, ktorá poľudšťuje, a tým, ktorí po nej kráčajú, dáva plnosť slobody.“<sup>5</sup>

Mancini nás upozorňuje na vzťah medzi starostlivosťou ako metodikou a vzájomnosťou ako cieľovým horizontom. V starostlivosti sa reciprocita nachádza v každom okamihu cesty, to znamená vo vzťahu medzi tými, ktorí pomáhajú a tými, ktorým sa pomáha. A od toho závisí samotný rast a napredovanie. Avšak reciprocita je aj horizont tohto vzťahu, ako miesto utópie, ako kritérium zrelosti, ktorá humanizuje. Cieľom starostlivosti je v konečnom dôsledku podporiť vzájomnosť tých, ktorým sa pomáha, pre čoraz viac premenných vo vzťahu.

To znamená, že vzájomnosť pôsobí ako hnacia sila. Dosahuje sa nielen v rámci otvorenej výmeny v každej činnosti projektu, ale otvára vzťah do budúcnosti. A to je nevyhnutné pre *Cesty svetla*: prijímame páry v krízových situáciách s cieľom oživiť ich puto a s výhľadom budúceho rastu a väčšej zrelosti.

Ak to zhrnieme, *Cesty svetla* nachádzajú vo vzájomnosti základný metodologický princíp, ktorý preniká do všetkých vzťahov a prispieva k budovaniu pevných a významných väzieb medzi tými, ktorí na projekte pracujú, medzi manželmi a medzi pármami, ktoré sa navzájom sprevádzajú.

<sup>1</sup> V. E. Frankl, *Senso e valori per l'esistenza. La risposta della logoterapia*, Città Nuova, Rím 1998.

<sup>2</sup> K. Hemmerle, *Matrimonio e famiglia in una antropologia trinitaria*, v *Nuova Umanità* 6 (1984/1) č. 31, str. 5.

<sup>3</sup> František, *Príhovor k účastníkom stretnutia „Economy of Communion“*, 4. februára 2017.

<sup>4</sup> M. Buber, *Io e Tu*, v *Il principio dialogico e altri saggi*, San Paolo, Cinisello Balsamo 1993, str. 66-67.

<sup>5</sup> R. Mancini, *Il senso della cura. Una riflessione sulla pertinenza esistenziale dell'amore e della salvezza*, v P. Bartolini - R. Mancini, *L'amore che salva. Il senso della cura come vocazione filosofica*, Ugo Mursia Ed., Miláno 2019, str. 31.

Úvahy kňaza, ktorý bol *fidei donum*

# Všetko pomínie, len láska zostáva

Vincent Lockhart

Autor tohto príspevku je jedným z redaktorov časopisu *Ekklesia-online* v anglickom jazyku ([www.ekkleσιαonline.org](http://www.ekkleσιαonline.org)), národným riaditeľom Pápežských misijných diel v Škótsku a zároveň farárom. Ako diakon a potom ako kňaz strávil niekoľko rokov vo farnosti v juhozápadnom Kamerune, v regióne, ktorý v súčasnosti zažíva občiansku vojnu. V tomto článku sa zamýšľa nad tým, čo zažil svojho času a čo sa deje teraz v oblasti, ktorá bola roky prosperujúcim centrom života Hnutia fokoláre v Afrike.

V roku 2008 sa mi vďaka rôznym prosbám o pomoc podarilo získať peniaze na výstavbu niekoľkých základných škôl v regióne Bangwa v Kamerune v západnej Afrike, kde som niekoľko rokov pôsobil ako kňaz *fidei donum*. Počas obdobia sucha, kým prišli dažde, sme rýchlo postavili päť nových škôl, tešiac deti aj ich rodičov. Štyri z týchto školských budov nahradili staré budovy postavené zo slnkom vysušených hlinených kvádrov, ktoré sa už rúcali a do ktorých zo všetkých strán tiekla voda. Tieto stavby roky znášali každoročné trojmetrové zrážky a aprílové hurikány, ktoré niekedy strhli ich strechu. Nové školy mali betónové podlahy a steny, pevné strechy a boli vymaľované jasnými farbami.

## ▲ Dobré úmysly, ale nielen to...

Pri ich inaugurácii sa konali veľké oslavy s jedlom, dlhými prejavmi a tradičnými tancami. Na jednom podujatí som bol dokonca korunovaný za náčelníka s titulom FuaNdem Nchoh'alah. Môj trón bol umiestnený v kráľovskom paláci a vždy, keď kráľ zvolal stretnutie všetkých náčelníkov a šľachticov kráľovstva, jeden z členov môjho kabinetu sedel na mojom tróne a hovoril v mojom mene. Skutočne mimoriadny dar od tohto ľudu!

Boli to nádherné časy. Školy prinášali veľký úžitok do života detí a ich rodín. Komunita ich využívala na stretávanie sa a bola hrdá na to, že má vo svojej odľahlej lesnej dedine také krásne budovy. Preto sa jednou z neustálych mantier Bangwovcov stalo aj slovo *rozvoj*, alebo, ako sa hovorí v anglickom pidgin, *isť dopredu*.

Nemôžem však opomenúť jednu poznámku. Hoci cieľom budovania škôl bolo pomôcť deťom a všetko sa robilo z lásky k nim a k Bohu, istá časť môjho vnútra cítila istú hrdosť na to, že som vykonal niečo zmysluplné. Vysvetľujem si to takto: keďže rímskokatolícki kňazi nemajú deti (alebo by ich nemali mať!), stáva sa, že píšu knihy alebo stavajú veci, aby po sebe zanechali stopu, ktorá prežije aj ich odchod z tohto sveta. Skrátka, vždy, keď som prechádzal okolo niektorej z týchto škôl, usmieval som sa, no zároveň som cítil, že je v nich azda aj nejaká časť zo mňa, ktorá ich postavila... pre seba.

### ▲ Dráma jedného ľudu

V roku 1962 sa anglicky hovoriaca časť dnešného Kamerunu, v ktorej sa nachádza oblasť obývaná Bangwami, pripojila k bývalej francúzskej kolónii, ktorá bola po novom nazvaná Kamerunská republika. Severná časť britského Kamerunu sa namiesto toho rozhodla stať súčasťou Nigérie.

V roku 2016 vypukli v anglicky hovoriacom regióne protesty. V reakcii na to bola do regiónu vyslaná národná armáda, ktorá zlikvidovala všetky náznaky odporu. Vtedy sa separatistickí povstalci ozbrojili a začali partizánsku kampaň, útočili na vládne sily a skrývali sa v dažďových pralesoch.

Konflikt stále pokračuje, zahynuli v ňom tisíce ľudí. Z milióna obyvateľov tri štvrtiny utiekli do iných častí krajiny. Takmer osemdesiat tisíc ľudí je vysídlených v Nigérii.

Táto občianska vojna mala ničivý vplyv na región Bangwa. Povstalci využívajú túto oblasť na skrývanie sa v hustých lesoch a pravidelne tu dochádza k prudkým bojom s armádou. Kvôli nebezpečnej situácii z oblasti odišli takmer všetci: muži, ženy aj

deti. Zostali len starší ľudia, citovo a fyzicky pripútaní k ich domovu.

Domy zostali prázdne – mnohé z nich vypálila armáda. Školy boli zatvorené a zarástli burinou. Veľký farský kostol, miesto mnohých šťastných spomienok, intenzívnej viery a osláv, je dnes tichý a prázdny. Všetko postupne pohlcuje les. Veľa ľudí odiaľ odišlo do Dschangu, Bafoussamu a ďalších miest na francúzskej strane. Do pralesa sa už nevrátia.

Otvorená zostala len nemocnica Mary Health of Africa – jedno z najlepších zdravotníckych zariadení v krajine, ktoré prevádzkuje Hnutie fokoláre ako súčasť katolíckej misie –, ale bez lekárov<sup>1</sup>. Niekoľko členov Hnutia zostalo na mieste, aby úplne neopustili chorých a starých ľudí.

### ▲ Uvedomenie si

Moja sestra Noreen nedávno v rámci svojej úlohy v Hnutí navštívila komunity fokoláre v tomto regióne. Pricestovala do Kamerunu, aby tu spolu s niektorými členmi Hnutia uskutočnila duchovné obnovy. Prišla aj skupina mužov a žien z kmeňa Bangwa. Noreen potom cez telefón zorganizovala videohovor týchto ľudí so mnou.

Bolo to veľmi dojímavé. Rozprávali sme sa v jazyku Ngwe, ktorý je jazykom Bangwaov. Žartovali sme a rozprávali si príbehy z minulosti. Dopĺňali sme, čo sme za posledné roky zažili. Tasong sa vôbec nezmenil, je to vzrastom malý, spoľahlivý a veľkorysý človek. Esther a Rosaline sa stali babičkami. Zostali viesť nemocnicu a starať sa o chorých. Sophie je rovnako milá a láskavá ako v čase, keď bola tínedžerka. Všetky ich deti sa majú dobre, žijú v Kamerune alebo v Spojených štátoch amerických. Angela už nie je to malé dievčatko, ktoré mi kedysi ukazovalo cestu cez kopce, žije v komuni-

te fokoláre v Stredoafrickej republike. Rick a Mária sa vzali! Majú päť detí a stále sa zdajú byť zamilovaní.

V istom momente, v okamihu hlbokého ticha, som si s hlbokou istotou uvedomil, že týchto ľudí milujem a oni milujú mňa. Nielen to, ale aj že táto láska je teraz rovnako silná, ako keď som odchádzal z Kamerunu, možno ešte silnejšia vďaka tomu, čo nás v našich životoch postretávalo od nášho posledného stretnutia. Konflikty, vojny,

rozdelenia a polarizácie môžu zničiť životy, komunity a budovy – ale nemôžu zničiť všetko. Všetko pominie, dokonca sa rozpadne, ale láska zostáva, pretrvá a pokračuje vo svete ešte dlho po našom odchode.

---

<sup>1</sup> Nemocnica Mary Health of Africa je súčasťou Citadely Fontem, centra spirituality a života Hnutia fokoláre, ktoré bolo veľmi aktívne až do začiatku občianskej vojny.

## Kultúrna zmena v oblasti starostlivosti o životné prostredie

# Mladí z EcoGive

Silvano Malini

Tínedžeri v roku 2035 budú trpieť sedemkrát častejšími vlnami horúčav ako ich starí rodičia. Budú vystavení dvakrát väčšiemu počtu požiarov, trikrát viac ich zasiahnu povodne riek a jazier a trikrát častejšie prídu o väčšinu úrody. A to aj v prípade, keby emisie CO<sub>2</sub> začali klesať už zajtra ráno. Vyplýva to z výskumu, ktorý v roku 2021 zverejnila organizácia *Save The Children*. Taliansko patrí medzi prvé krajiny, kde sa o klimatických zmenách učí v škole, čo je dobré. Teória však v niektorých prípadoch nestačí. Projekt, ktorý iniciovala učiteľka chémie na strednej škole, už niekoľko rokov dopĺňa prax.

*EcoGive – Give to Save*<sup>1</sup> je projekt, ktorý sa začal v Palerme a od roku 2023 má aj vlastnú aplikáciu. Učí, že malé každodenné činy šetrenia energie a správneho využívania zdrojov majú pozitívny vplyv na lokálne miesto a oblasti postihnuté zmenou klímy.

Nadmerná spotreba vody, plynu, elektrickej energie, potravín, oblečenia a podobne ovplyvňuje zmenu klímy, ktorá má dopad na životné prostredie a nás všetkých. Väčšia spotreba si vyžaduje väčšiu produkciu a tým aj zbytočné zvyšovanie ťažby a vplyvu na pôdu, nehovoriac o nadmernej produkcii odpadu a odpadkov. Povodne, suchá, požiare, zosuvy pôdy a hurikány prispievajú k nárastu chudoby a vedú k migrácii.

Určite to nie sme my, bežní občania, ktorí produkujeme obrovské množstvo znečisťujúcich plynov, ktoré ničia planétu... Ale každý by mal začať meniť svoj smer. Keby každý z nás každý deň zhasínal nepotrebné svetlá, regeneroval vodu, ktorú púšťame v sprche, kým netečie teplá, zatváral kohútik pri umývaní zubov, recykloval staré džínsy... a zapojil do toho aj svoje okolie, úspory znečisťujúcich emisií by začali byť významné.

Deti a mladí môžu premeniť svoje cnostné správanie na návyky a podporovať novú kultúru. Budú z nich onedlho priemyselníci, finančníci, politici, podnikatelia, robotníci... a rodičia. Keď sa nadchnú pre nejakú myšlienku, dokážu pre ňu získať príbuzných, priateľov či kamarátov.

Vďaka *EcoGive* viac ako desať tisíc detí a adolescentov v dvanástich krajinách na štyroch kontinentoch pochopilo, že mnoho malých gest nasmerovaných správnym smerom môže niečo zmeniť. Presvedčenie, že dopad ich činov je hmatateľný sa posilňuje, keď vidia, že ich úspory, speňažené a darované, zlepšujú život populácie, ktorá trpí dôsledkami klimatických



zmien na vlastnej koži prostredníctvom opatrení zmiernujúcich ich dôsledky.

## Niekoľko projektov

V Esmeraldase (Ekvádor) integrálne ekologické kluby posilňujú komunitné väzby a organizujú akcie na čistenie pôdy s cieľom chrániť mangrovové porasty ohrozené záplavami v období dažďov. Chránia tak pred zánikom kraby, ustrice a krevety, ktoré ich obývajú. Týmto pomáhajú zachrániť aj rybárov pred emigráciou alebo zverbovaním narkomafiou.

Na Filipínach vytvára *EcoFarms* v Tagaytay pracovné miesta a živobytie pre rodiny v núdzi prostredníctvom ekologického poľnohospodárstva so skleníkmi, ktoré chránia pred tajfúnmi, a zberom dažďovej vody. Tá zachraňuje úrodu v období sucha, pričom spája odborníkov, rodiny, miestne inštitúcie a klientov.

Ponechávanie voľného odpadu napospas živlom a používanie chemických hnojív znečisťuje vodu a ohrozuje vyhynutím lesné druhy v Zoukpe v Benine. Nadácia *Léve-toi et marche* podporuje zber zvyškov a zvyšuje ekologické povedomie spolu s infraštruktúrou pre ekologické pestovanie a zber dažďovej vody. Toto sú tri zo siedmich projektov, ktoré sú v súčasnosti aktívne.

## Všetko má svoj začiatok...

V roku 2008 profesorka Elena Paceová hľadala spôsoby, ako pomôcť svojim žiakom na Stredoškolskom inštitúte Ernesta Ascioneho v Palerme k tomu, aby sa stali protagonistami svojho života, a zároveň ako ich naučiť „kultúre dávania“.

To, čo vzniklo, by mohlo byť inšpirované encyklikou *Laudato si*, avšak pápež František napísal túto encykliku sedem rokov

po tom, ako vznikol tento projekt. Niet pochýb, že hlavná téma – prepojenie medzi environmentálnou krízou planéty Zem a sociálnou krízou ľudstva, teda integrálna ekológia – dala projektu *EcoGive* rozhodujúci impulz ako vzdelávať o vzájomnej závislosti celého ekosystému: planéty, ktorej súčasťou je aj človek.

Dnešní adolescenti vyrastajú v kultúre márnivosti, v kultúre „všetkého, hneď a s čo najmenšou námahou“, v kultúre „vyzerať“ namiesto „byť“, „mať“ a „brať“ namiesto „dávať“ a „darovať sa“.

Profesorka Paceová je presvedčená, že „kultúra dávania“, ktorej sa naučila od učiteľky Chiary Lubichovej z Tridentu, je dnes pre jej študentov veľmi dôležitá. Toto je Chiarina výzva: „Darujme úsmev, pochopenie, odpustenie, ochotu načúvať; darujme svoju inteligenciu, bezprostrednosť, disponovanosť; darujme svoj čas, svoje schopnosti, svoje nápady (každý nápad je aj zodpovednosť!), svoju aktivitu; darujme svoje skúsenosti, svoje zručnosti, svoj majetok (...), aby sa nič nehromadilo a všetko kolovalo.“<sup>1</sup> Pre ňu to bolo predovšetkým pozvanie z evanjelia: „Dávajte a dajú vám; mieru dobrú, natlačenú, natrasenú, vrchovatú vám dajú do lona“ (*Lk* 6, 38). Je to „synonymum konkrétnej lásky, aby v nás bol stále živý ‚nový človek‘“ (porov. *Kol* 3, 9-10). Dávanie je potrebné aj na prerozdelenie dobra a „obnovenie rovnováhy“ vo svete plnom nerovností.

Profesorka Paceová je toho názoru, že ideálnou a zároveň naliehavou oblasťou, v ktorej by sa táto „kultúra“ mohla uplatniť, je ekologická angažovanosť. A tú je možné ponúknuť aj v konkrétnom školskom vzdelávacom prostredí.

## Ako to funguje

Každý akt úspory energie je výsledkom „paktu“ medzi deťmi, ktorý každé z nich podpísalo. Týka sa oblastí vody, plynu, elektriny, potravín či recyklácie a zaznamenáva sa do aplikácie aktívnej od roku 2023 (predtým sa to zapisovalo na papierové karty). Vďaka výskumníkom z univerzity La Sapienza v Ríme sa to premieta do úspor emisií CO<sub>2</sub>, vody a elektrických kWh vyčíslených v peňažných hodnotách, ktoré potom samotné deti a sponzori speňažujú. Merače ukazujú výšku úspor, ktoré môže každý žiak vidieť porovnaním spotreby „pred“ a „po“ zapojení sa do *EcoGive* vo svojich domácich účtoch.

Každý človek je potom vyzvaný, aby daroval plody svojej starostlivosti a dobrého využívania zdrojov na nejakú sociálno-ekologickú a solidárnu akciu, ktorú na mieste realizujú partnerské združenia a mimovládne organizácie a ktorú si vyberie jeho skupina (spravidla školská trieda, skupina priateľov, kolegov z práce a podobne).

Ale ako sa žije *EcoGive* v škole?

„Na spustení projektu sa žiaci nadšene a aktívne podieľali,“ odpovedá Roberto Buccolieri, učiteľ literatúry na Keplerovom lýceu v Ríme. „Šesť dievčat natočilo videoklip, v ktorom simulovali spoločne strávený ekologický deň s mnohými príkladmi šetrenia energie. Riccardo sa rozhodol prestať používať výťah vo svojej budove. Aj počas vyučovania si dávame veľký pozor na vypínanie svetla, keď nie je potrebné, a najmä interaktívnej tabule, ktorá spotrebuje veľa energie. Sú to malé gestá, ale stali sa súčasťou každodenného života týchto detí.“

„Vďaka aplikácii *Ecogive*,“ hovorí študentka Siria, „som sa naučila obmedzovať plytvanie najmä vodou a potravinami, začala som uprednostňovať verejnú dopravu pred au-

tom, a ak je to možné aj chôdzu, čo je zdravé pre mňa a dobré pre životné prostredie.“ Odkedy jej spolužiak Paolo začal brať do úvahy svoje úsporné opatrenia, dokázal „obmedziť najmä spotrebu vody pri činnostiach, ktoré sú súčasťou mojej každodennej rutiny, napríklad keď sa musím holiť alebo si čistiť zuby.“ Vincenzo sa rozhodol vymeniť vaňu za sprchu: „Snažím sa o niekoľko minút znížiť plytvanie vodou. Do školy chodím pešo namiesto jazdy autom, aj keď mi to trvá 25 minút.“ Chiare a Viole aplikácia priniesla „väčšie povedomie o environmentálnej udržateľnosti.“ Obmedzujú množstvo jedla, ktoré varia, na autobus chodia radšej pešo, pri odchode z miestnosti vždy zhasínajú svetlo a vyzývajú príbuzných, aby robili to isté.

Kultúrne zmeny a revolúcie sa vždy začali u mladých ľudí. Skúsme im opäť veriť!

*O realizácia projektu EcoGive sa pričínili: Katedra vied o planéte zem na Univerzite La Sapienza v Ríme, Ministerstvo školstva a tiež aj program RiGenerazione Scuola, Metropolitné mesto Rím (Sekcia poľnohospodárstva, životného prostredia a kolobehu odpadu a Sekcia školstva, vzdelávania a práce, Magistrát mesta Rím), Talianska vesmírna agentúra, Problem Solving Srl a Innovation Lab Srl.*

<sup>1</sup> Ch. Lubichová, *Dare*, Príhovor počas telefonickkej konferencie s komunitami Hnutia fokoláre vo svete, Rocca di Papa, 23. apríla 1992, v *Conversazioni in collegamento telefonico*, M. Vandeleene, Città Nuova, Rím 2019, str. 450-451.

Svedectvo ruského vedca a pravoslávneho teológa  
Pavla A. Florenského

## Svätosť bez hraníc

Giulia Iottiová  
a Roberto Ruini

Týmto začíname sériu článkov, ktoré nám v tomto a budúcich číslach predstavujú troch svedkov spirituality 20. storočia: Pavla A. Florenského, pravoslávneho teológa, filozofa, matematika a elektroinžiniera, Editu Steinovú, katolícku filozofku a karmelitánku, a Dietricha Bonhoeffera, evanjelického teológa. Ich jedinečná životopisná, teologická a duchovná cesta, ktorá vyvrcholila mučeníckou smrťou, nás pozýva ponoriť sa do ich života a myslenia. Pre všetkých troch bolo stretnutie s evanjeliom v kontexte totalitných režimov 20. storočia orientáciou ich rozhodnutia v prospech sveta v mieri. Autormi článkov sú manželka Giulia Iottiová, riaditeľka Teologickej knižnice v Reggio Emilia, a Roberto Ruini, ktorý nedávno absolvoval doktorandské štúdium medzináboženskej teológie na Pápežskej Lateránskej univerzite.

Pavel Alexandrovič Florenskij sa narodil 22. januára 1882 neďaleko Jevlachu (dnes Azerbajdžan). Jeho otec bol ruským železničným inžinierom, pochádzal z dlhého rodu pravoslávnych kňazov a diakonov, a matka pochádzala zo starej rodiny arménskych obchodníkov<sup>1</sup>. Krátko po Pavlovom narodení sa rodina presťahovala do dnešného Tbilisi. Práve v tomto rodinnom prostredí, v ktorom bolo aj šesť súrodencov a dve tety, a v prírode Čierneho mora a Kaukazu sa rozvíjal a formoval „jeho vnútorný život, ktorý od začiatku niesol úplne originálnu pečať“<sup>2</sup>. Najmä „pocit tajomstva“<sup>3</sup>, ktorý v ňom vzbudzoval kontakt jeho vnútra s vonkajším svetom. Túžba ponoriť sa do javov prírody, aby skúmal toto tajomstvo, ako sa zračí v nekonečnosti mora, v skalnej štrbine alebo v kameni nájdenom na pláži, v ňom vyvolával záujem o fyzický aspekt materiálov a predmetov, ktoré nikdy neprestávajú byť nositeľmi tajomstva. Tento spôsob pozorovania sa u Pavla rozvinul do takej miery, že sa pre neho stal kritériom, skrz ktoré sa pozeral na svet a študoval ho.

### ▲ Pri hľadaní syntézy všetkých vecí

Vo veku 18 rokov sa zapísal na Fakultu fyziky a matematiky Moskovskej univerzity, kde súčasne študoval hudbu, umenie, filozofiu a psychológiu. Roky jeho štúdiá sú obdobiť jeho významných publikácií, v ktorých prejavuje vedecký talent a genialitu.

Hľadanie jednoty, syntézy všetkých vecí prostredníctvom vedy bolo rozhodujúcim prvkom jeho mladíckej etapy. Priateľstvá, ktoré nadväzoval počas týchto rokov, súviseli aj s túžbou po náhľade na svet (*Weltanschauung*), v

ktorom by vedecké poznanie bolo cestou k odpovediam na jeho bádania. Táto túžba po poznaní ho nútila vstupovať do početných vzťahov a kvôli nej začal navštevovať viaceré intelektuálne kruhy vrátane Filozoficko-matematickej spoločnosti a Moskovského študentského spolku. Načerpávanie vedomostí chápal ako spoločnú cestu, ktorou bolo treba prejsť dovedna s najbližšími priateľmi, s ktorými hľadal intelektuálne spoločenstvo. Medzi nich patrila aj Andrej Belaj, ktorý zohral dôležitú úlohu v jeho vývoji.<sup>4</sup>

S priateľom Andrejom Belajom snívajú o rôznych duchovných a filozofických zážitkoch a spoločne sa zúčastňovali čulého intelektuálneho života predrevolučnej Moskvy. V roku 1904 ho Belaj zoznámil s biskupom Antonijom Florensovom, „osobnosťou s veľkou duchovnou charizmou, ktorý žil v asketickom ústraní v kláštore Donskoj“.<sup>5</sup> Túto udalosť možno považovať za začiatok Pavlovho nového videnia sveta. Pavel a Andrej, ktorých nadchlo ich priateľstvo a spoločný život, povedali biskupovi o svojom pláne stať sa mníchmi. Biskup bol však proti tomu a naliehal na Florenského, aby „viac študoval o Pravoslávnej cirkvi“<sup>6</sup>. Práve v tomto momente Florenskij „pocítil, v rozpore s pozíciami náboženskej ľahostajnosti a protikresťanskými a proticirkevnými náladami väčšiny vtedajšej ruskej inteligencie, že takéto úsilie (syntéza vedeckého a teologického poznania) musí prekročiť rámec čisto idealistického a teoreticko-náboženského uvažovania a musí byť založené na viere a priamej skúsenosti s kresťanským náboženstvom.“<sup>7</sup>

### ▲ Prekuapujúca voľba

Pavel, ktorý vo veku 22 rokov ukončil štúdium fyziky a matematiky s najlepšimi známami, bol predurčený na skvelú aka-

demickú kariéru; mal za sebou už množstvo publikácií. Dajúc na radu biskupa Antonija, avšak sprevádzaný rozpakmi mnohých priateľov a rodičov sa rozhodol vstúpiť na Teologickú akadémiu v Lavre svätého Sergeja v Sergiejevskom Posade.

V tomto jeho rozhodnutí môžeme rozoznať pozorné načúvanie tomu, čo sa s ním a okolo neho dialo. Vonkajší kontext sa mu stal zdrojom vnútorného overovania, ktoré ho priviedlo ku kroku zdanlivo protichodnému voči tomu, čo by sme mohli nazvať „kariérou“. Napriek tomu, že Pravoslávna cirkev sa v tom čase nachádzala v hlbokej kríze, v Pavlovi dozrelo vedomie o jej historickej dôležitosti. „Stretnutie s historickou Pravoslávnu cirkvou (...) mu umožnilo uvedomiť si dôležitosť cirkevného rozmeru poznania.“<sup>8</sup>

Zdá sa, že túto zmenu (začiatok štúdia teológie) by sme nemali považovať za rozchod s jeho minulosťou, ale skôr za obnovené osvojenie si záujmov z detstva, „oživenie – prostredníctvom štúdia a skúsenosti – jeho prvotného detského obdivovania zázraku, ktorý zazrel v tom, čo nazval psycho-fyzickým materiálnym svetom“<sup>9</sup>, ale teraz už v novom rozmere viery.

### ▲ Dvojité pohľad na skutočnosť

Toto nové videnie sveta je zreteľné v texte, ktorý spája jeho úvahy z tohto prelomového obdobia s názvom *Empíria a empirizmus*<sup>10</sup>, spis z roku 1904, ktorý vyšiel až 50 rokov po jeho smrti. Tento text „významne vyjadruje autorove myšlienky a presvedčenie v predvečer jeho zápisu na Akadémii“.<sup>11</sup> Názov odráža dve chápania sveta, ktoré predstavujú Florenského vývoj.

Na jednej strane „empirizmus“<sup>12</sup> vyjadruje to, čo bolo do tej chvíle jeho vedeckým

záujmom, ktorý ho sprevádzal od detstva, kedy si aj vďaka otcovi vybudoval doma priestor na vedecké experimenty. Veľká vášeň, ktorá ho – aj vďaka univerzitným štúdiám (matematika, chémia, biológia, fyzika a umenie) – neopustila ani v zrelom veku, až kým sa preňho nestala opäť ústrednou v čase väznenia, ktoré sa začalo v roku 1934 v pracovnom tábore na Solovkách. Tu vďaka svojej vedeckej genialite v podmienkach veľkého nedostatku a izolácie vypracoval štúdie a patenty a napísal odborné heslá pre veľkú *Technickú encyklopédiu*. Pre Pavla empirizmus zachytával fenomény, ktoré sa snažil priviesť k jedinej zjavnej realite skutočnosti. Táto snaha však v ňom vždy zanechávala nepokoj a nedokázala úplne uspokojiť jeho hľadanie hlbokého zmyslu vecí a pravdy.<sup>13</sup>

Na druhej strane, v „empírii“ Pavel identifikuje nové videnie sveta, ktoré sa neuspokojuje so zjavnou realitou skutočnosti a vedeckými údajmi. V tejto perspektíve veci nie sú uchopiteľné len zmyslami, pretože obsahujú viac, ako môžeme vnímať zrakom, hmatom, sluchom... Pavel to dobre vysvetlil hudobnou metaforou: empirizmus sa podobá „mono-tónu“, pri ktorom človek uchopuje zjavnosť vecí, kým pri empírii sa prechádza k „akordu“, ktorý ponúka bohatšie a hlbšie dimenzie. To, čo je zmyslami nepostrehnuteľné, sa stáva zjavným a toto „poznávanie sveta je zároveň kontaktom so svetom iným“<sup>14</sup>. Isteže, aj v akorde je obsiahnutý rozmer zmyslov (mono-tón), ale v ňom sa hĺbka a bohatstvo realizujú v plnosti. Empíriu Florenskij definuje ako „náboženské poňatie sveta“, poňatie „symbolické“.<sup>15</sup>

Jeho vstup na Teologickú akadémiu v roku 1904 tak značil prelom v jeho živote. Začal etapu teologických štúdií, rozvinul poznanie pravdy o Pravde a pochopil, že ju možno nájsť v osobe Ježiša Krista, prítom-

ného svojím Duchom v Cirkvi.<sup>16</sup> Iba Ježiš je schopný odhaliť tajomstvo sveta a Kristus sa zjavuje v tajomstve Trojice.

## ▲ Rozhodnutia proti prúdu

V roku 1910 sa Pavel oženil s Annou Michajlovnou Giacintovou, s ktorou mal päť detí, a v roku 1911 bol vysvätený za kňaza. Táto voľba byť jednoduchým kňazom Ruskej pravoslávnej cirkvi je znakom pokory. Ruská cirkev bola v tom čase silno spochybňovaná tak intelektuálnymi kruhmi, z ktorých pochádzal, ako aj jeho priateľmi. Po dokončení doktorátu v roku 1914, keď vyšlo jeho vrcholné dielo *Stĺp a opora pravdy*<sup>17</sup>, Pavel pokračoval v teologických štúdiách a v pedagogickej činnosti na akadémii.

Boli to aj roky boľševickej revolúcie, počas ktorých sa dostal do konfliktu s novými orgánmi a zažil niekoľko vypätých chvíľ, ktoré sa postupne stupňovali až do jeho prvého, krátkeho zatknutia. Kláštor Lavra svätého Sergeja bol znárodnený a Pavla menovali za jeho správcu, pri čom bolo jeho úlohou konať vedeckú prácu užitočnú pre štátne úlohy. Napriek týmto povinnostiam pokračoval v písaní významných teologických diel, ktoré sa dočkali vydania až niekoľko desaťročí po jeho smrti.

## ▲ Každá skutočnosť je príležitosťou suedectva

V nasledujúcich rokoch rástol hnev voči členom Cirkvi. Na Florenského útočili v tlači, pretože bol súčasťou kresťanskej buržoázie, ktorú štát považoval za užitočnú len pre jej odborné znalosti, a ktorá sa ideologicky stavala proti sovietskemu režimu. V noci z 25. na 26. februára 1933 bol opäť zatknutý vo svojom moskov-

skom byte na základe falošných obvinení. Následne bol prevezený do rôznych pracovných táborov, napokon v roku 1934 na Solovki (Solovecké ostrovy v Bielom mori), kde zostal až do svojej popravy, ktorá bola podľa oficiálnych záznamov vykonaná 8. decembra 1937 v Leningradskej oblasti.

Počas rokov strávených na ostrovoch Solovki viedol korešpondenciu so svojou rodinou, ktorá je zhromaždená v diele *Nezabudnite na mňa*<sup>18</sup>. V týchto listoch nachádzame skvelú syntézu jeho myslenia ako človeka viery a rozmer zjednotenia všetkých vecí v Bohu. Táto viera dávala Pavlovi milosť, aby dokázal premeniť každú skutočnosť, aj tú najtvrďšiu, akou bol pracovný tábor, na príležitosť vydať svedectvo. Táto jeho jednoduchá a dôverná odovzdanosť do Božieho pôsobenia žiari aj z jeho posledných listov rodine, kde sa mocne ukazuje, že Pavel bol svedkom pokoja a pravdy.

- <sup>1</sup> Porov. A. Pyman, *Pavel Florenskij. La prima biografia di un grande genio cristiano del XX secolo*, Lindau, Turín 2010, str. 32-35.
- <sup>2</sup> L. Žák, *Verità come ethos. La teodicea trinitaria di P. A. Florenskij*, Città Nuova, Rím 1998, str. 71.
- <sup>3</sup> *Tamtiež*, str. 72.
- <sup>4</sup> Porov. A. Pyman, *Pavel Florenskij*, cit., str. 81-98.
- <sup>5</sup> *Tamtiež*, str. 104.
- <sup>6</sup> *Tamtiež*, str. 105.
- <sup>7</sup> L. Žák, *Verità come ethos*, cit., str. 185.
- <sup>8</sup> *Tamtiež*, str. 184.
- <sup>9</sup> A. Pyman, *Pavel Florenskij*, cit., str. 116.
- <sup>10</sup> P. A. Florenskij, *Empiria ed empirismo*, in id., *Il cuore cherubinico. Scritti teologici, omiletici e mistici*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2014, str. 63-132.
- <sup>11</sup> L. Žák – N. Valentini, *Note agli scritti scelti*, in P. A. Florenskij, *Il cuore cherubico*, cit., str. 55.
- <sup>12</sup> P. A. Florenskij, *Empiria ed empirismo*, cit., str. 104.
- <sup>13</sup> Porov. *tamtiež*, str. 104.
- <sup>14</sup> *Tamtiež*, str. 109.
- <sup>15</sup> *Tamtiež*, str. 108.
- <sup>16</sup> Porov. L. Žák, *Verità come ethos*, cit., str. 191.
- <sup>17</sup> P. A. Florenskij, *La colonna e il fondamento della verità*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2019.
- <sup>18</sup> P. A. Florenskij, *Non dimenticatemi. Le lettere dal Gulag del grande matematico, filosofo e sacerdote russo*, Mondadori, Milano 2015.

Maria Orsola Bussoneová

# „Aké krásne je milovať Boha“

Claudio Malfati

„Som ochotná dať aj svoj život, aby mladí ľudia pochopili, aké krásne je milovať Boha.“ Toto je veta, ktorú jedného dňa povedala ako šesnásťročná svojmu farárovi. A tieto slová prevzal aj svätý Ján Pavol II. v roku 1988, keď sa prihovoril šesťdesiatim tisíciam mladých ľudí v Turíne a označil ju za vzor toho, ako sa dá premeniť svoj život na dar. To dievča sa volá Maria Orsola Bussoneová, narodila sa 2. októbra 1954 vo Vallo Torinese, v pokojnej a zjednotenej rodine: otec Umberto, remeselník vo vlastnej dielni, matka Luigina, krajčírka, a o tri roky mladší brat Giorgio, s ktorým bude mať hlboký duchovný vzťah po celý život.

## ▲ Rozhodujúce etapy

Rodinná skúsenosť bola pre Mariu Orsolu prvým tréningovým priestorom pre kresťanský život, no jej duchovnú cestu hlboko poznačili dve konkrétne udalosti, keď bola na druhom stupni základnej školy.

Prvou z týchto udalostí boli duchovné cvičenia v apríli 1966, na ktorých bol kazateľom ich farár a rozprával na tému „Božia sláva“. Toto poslanstvo ju tak výrazne fascinovalo, že sa pre ňu stalo stálym mottom a dôvodom jej života: aj v tých najmenších veciach chce robiť „všetko na slávu Boha“. Vo svojom denníku si poznamenala: „V nedeľu ráno som bola veľmi zaneprázdnená prípravou na stretnutie. V určitom okamihu som si však uvedomila, že som nerobila veci pre Boha. Preto som sa začala snažiť robiť veci najlepšie, ako som vedela, aby aj obliekanie a príprava na stretnutie boli na slávu Bohu“ (12.10.1969).

Ďalšou udalosťou – opäť na pozvanie farára – bol prvý kongres farského hnutia<sup>1</sup> v júni 1967 v Rocca di Papa (Rím). Maria Orsola sa na ňom zúčastnila spolu so svojou rodinou a ďalšími štyridsiatimi štyrmi osobami z rodnej dedinky Vallo Torinese. Stretnutie so spiritualitou Hnutia fokoláre roznieťilo vo farnosti osobnú i kolektívnu obnovu, nakoľko táto spiritualita účinne prispieva k realizácii záverov Druhého vatikánskeho koncilu a pastoračných pokynov biskupov. Farnosť začala byť konkrétnejšie a intenzívnejšie angažovaná v kontaktoch s inými farskými spoločenstvami,

Maria Orsola Bussoneová je zrelým ovocím farského spoločenstva: dievča ako mnohé iné, ktoré sa stretáva s Bohom a vrhá sa do svedectva o kráse jeho lásky, plne otvorená a oddaná svetu spolu so svojou komunitou. Vo veku 16 rokov si ju Boh náhle povolal k sebe. Proces blahorečenia sa začal v roku 1996 a v roku 2015 bola vyhlásená za ctihodnú.

mládežníckymi skupinami, v stretnutiach s kňazmi, seminármi, rehoľnými a inými diecéznymi spoločenstvami.

### ▲ **Vyformovaná spoločenstvom**

„Myslím si, že v spiritualite budúcnosti môže zohrávať rozhodujúcu úlohu prvok bratského duchovného spoločenstva, spirituality žitej spoločne, a že pomaly, ale isto musíme kráčať touto cestou.“<sup>2</sup> Táto intuícia jezuitského teológa Karla Rahnera, ktorú vtedy v Rocca di Papa započula, ju viedla v jej kontakte s priateľmi a v skupine jej rovesníkov. Spolu so svojou rodinou a mnohými z farskej komunity si osvojili charizmu jednoty, z ktorej čerpala duchovnú pomoc a vďaka ktorej dala novú dušu činnostiam vo farnosti, a to v neustálom, radosnom a nadšenom hľadaní budovania spoločenstva Cirkvi.

O Marii Orsole nemožno hovoriť bez spomenutia jej aktívneho zapojenia sa do farského spoločenstva a do širokosiahlych cirkevných aktivít, dokonca aj na medzinárodnej úrovni. Skutočnosť, že v trinástich rokoch stretla v Cirkvi novú charizmu – charizmu jednoty, ktorá dala vznik spiritualite spoločenstva –, jej umožnilo hlbšie vstúpiť do srdca evanjelia a nechať sa ním obnoviť.

V rozhovore o farskom spoločenstve povedala: „Nám mladým to pomáha, a veľmi, lebo potrebujeme mať veľkú rodinu, kde sa všetci majú radi a rozumejú našim problémom. Nehovorím o prirodzenej rodine, ale o rodine duchovnej, v ktorej naše ťažkosti nachádzajú odpovede a pomáhame si navzájom žiť Slovo života a milovať ukrižovaného a opusteného Ježiša.“

### ▲ **Svedčiť a prinášať Boha**

Práve v tejto farskej realite sa zrodili rôzne skupiny s cieľom pomáhať si navzájom

žiť evanjelium a rásť vo vzájomnej láske, vďaka ktorej zakúšame Ježišovu prítomnosť medzi dvomi alebo viacerými zhromaždenými v jeho mene (porov. Mt 18, 20). Na zakúsenie a zažitie tejto jednoty je potrebné mať dobrý tréning. „Chcela som sa úplne zbaviť predsudkov a minulých vecí, ktoré sa týkajú nás dievčat,“ nachádzame napísané v jej denníku. „To znamená, povedala som si: musím sa pozeráť na ostatné dievčatá ako na niekoho nového, akoby som ich nikdy predtým nestretla, a preto nepoznám ich chyby ani cnosti. Viem len, že sú to osoby, ktoré chcú milovať Boha“ (12.10.1969).

V apríli 1968 sa Maria Orsola zúčastnila v Rocca di Papa prvého európskeho kongresu Hnutia gen<sup>3</sup>. Slová príhovoru Chiary Lubichovej sa jej vtedy hlboko dotkli. Pocítila potrebu poďakovať sa jej a vyjaviť jej svoj životný plán. Napísala Chiare aj tieto slová: „Pochopila som, že kľúčom k radosťi je Ježiš Opustený. Vieš, Chiara, chcem milovať, milovať, milovať vždy, ako prvá, bez toho, aby som niečo očakávala, chcem sa nechať použiť Bohom, ako chce on, urobiť všetko, čo odo mňa chce, pretože to je jediná vec, ktorá má cenu v živote; ešte aby všetci mladí ľudia spoznali, čo je skutočné šťastie a aby milovali Boha.“

To, že objavila Ježišovu lásku až po skúsenosť opustenosti od Otca jej dalo univerzálny pohľad. Jej srdce sa otvorilo dokorán a neustále túžilo vydávať svedectvo o tejto láske a prinášať ho iným, najmä mladým. Poslaním kresťana bolo pre ňu „dávať Boha druhým“ a z toho učinila svoj životný program. Napíňala ho príkladom, slovom, výmenou listov a rôznymi farskými aktivitami.

Osobitnou oblasťou angažovanosti bola pre ňu hudobná skupina, ktorej súčasťou bola aj ona ako hlavný hlas. Svojej priateľke Márii napísala: „My sa so skupinou stále túlame po okolí a chodíme na rôzne miesta, aby sme priniesli a darovali druhým Boha,



ktorý je Láska a ktorého sme objavili a snažíme sa pre neho žiť“ (10.4.1969). Do denníka si v ten istý rok zapísala: „Keď sme spievali pieseň ‚Zostaň s nami‘ a presne: ‚Vezmeme ťa k našim bratom na uliciach‘, pochopila som, že ma už nič nemôže zastaviť, ani ľudský rešpekt. Takže musím priniest Boha aj do triedy medzi spolužiakov a nesmiem sa báť, že ma budú posudzovať, lebo ak im darujeme pravého Boha, takého, aký naozaj je, nefalšovaného, jedného dňa nám poďakujú za to, že sme im to ‚VŠETKO‘ povedali“ (*Denník*, 10.12.1969).

### ▲ Uprostred normálnosti

Maria Orsola bola dievča ako všetky ostatné. Milovala hudbu, šport, more, hory, priateľov, zamilovala sa, mala svoje smutné chvíle, vedela sa nahnevať, upadla, ale to, že poznala Boha, jej vždy pomohlo nepoddať sa omylom a po prípadnom páde znovu vstať s novým impulzom. Svojej priateľke Enriche o tom napísala: „Začať odznova je určite ťažké, ale stačí mať trocha viery v Boha Lásku, teda v lásku, ktorú k nám Boh neustále prechováva. Pretože aj keď robíme chyby, aj keď Boha celé dni nemilujeme, aj keď sme zbabelci a nehodné stvorenia, Boh nás miluje výnimočným spôsobom“ (5.4.1970).

„Môžem začať odznova,“ povedala populárni 10. júla 1970 na stretnutí Slova života<sup>4</sup> s ostatnými mladými ľuďmi a deťmi prítomnými na farskom školskom tábore v Treporti pri Benátkach. V tom momente si totiž uvedomila, že chvíľu predtým nemilovala dostatočne. O niekoľko hodín neskôr ju zabil elektrický výboj z pokazeného fénu, keď si v kúpeľni sušila vlasy, aby sa zúčastnila svätej omše. Mala 16 rokov.

V máji 1996 sa začala diecézna fáza blahorečenia. Pri tej príležitosti kardinál Saldarini, turínsky arcibiskup, vyzdvihol modernosť, normálnosť, vernosť a radostný

príklad tejto mladej ženy, pričom okrem iného uviedol: „Maria Orsola, ak bude vyhlásená za blahoslavenú, bude jedným z najlepších príkladov svätosti vo farnosti. Som presvedčený, že je dôležitým vzorom najmä pre našu dobu.“ O devätnásť rokov neskôr ju pápež František vyhlásil za ctihodnú v marci 2015.

### ▲ Stať sa svätými vo farnosti

Maria Orsola dosvedčuje, že je možné stať sa svätými pri farských aktivitách, ktoré oživuje silná spiritualita. Toto jej dedičstvo si osvojili nielen jej vtedajší rovesníci, jeho význam pretrváva dodnes, v tvárach a srdciach mnohých; spája generácie dospelých a mladých ľudí s rovnakými ideálmi.

„Nasledovať príklad Marie Orsola je jednoduché a náročné zároveň. Napísala program na kúsok papiera, ktorý našli vedľa jej postele v tábore v to posledné leto v Treporti. Tri body, tri kroky smerom nahor, toľko je schodov do neba: *vidieť Ježiša v druhých, dávať Boha druhým, konať Božiu vôľu*. To nie je závet. Je to program na cestu na dosiahnutie raja. Svätosť sa dá dosiahnuť aj takto. Aj šestnásťročným dievčaťom, ktoré milovalo život.“<sup>5</sup>

<sup>1</sup> Sekcia Hnutia fokoláre, ktorá sa venuje osobám angažovaným vo farnostiach.

<sup>2</sup> K. Rahner, *Elementi di spiritualità nella Chiesa del futuro*, v T. Goffi - B. Secondin, *Problemi e prospettive di spiritualità*, Queriniana, Brescia 1983, str. 440-441.

<sup>3</sup> Sekcia Hnutia fokoláre, ktorá sa venuje mládeži.

<sup>4</sup> Stretnutia, pri ktorých sa číta komentár k biblickej vete z liturgie aktuálneho mesiaca, medituje sa a prítomní sa následne podelia o svoje konkrétne skúsenosti pri žití podľa evanjelia.

<sup>5</sup> G. Bianco, *Evviva la vita*, San Paolo, Turín 2006, str. 193.

V nadväznosti  
na synodálny proces vo svete

## Synodálne svedectvá a osvedčené postupy

Adriana Masottiová

*Miestne cirkvi sa snažia uviesť do praxe to, čo predstavuje synodálny štýl, majú na pamäti slová pápeža Františka: „Synoda je o synodali-  
te, a nie o tej či onej téme.“*

### Po riadnych zasadnutiach synody vo Vatikáne

Základná otázka, ktorá momentálne zamestnáva diecézne skupiny, znie: „Ako sa Cirkve môže skutočne stať synodálnou Cirkvou?“ Kardinál Mario Grech, generálny sekretár Synody biskupov, to spomenul vo svojom príhovore v Centre Mariapoli v Castel Gandolfe spolu s požiadavkou, ktorú adresoval všetkým miestnym cirkvám: „Porozprávajte nám ‚dobrú prax‘, ktorá už existuje, pretože v Cirkvi už tieto zárodoky synodality sú, ale sú skryté.“ „Povedzme si to,“ odporúčal, „pretože skúsenosti majú moc nielen povzbudiť, ale aj stimulovať teologickú reflexiu.“

### Pozitívne ohlasy

Pozitívnych ohlasov na synodálne skúsenosti je veľa. Napríklad kňaz Yesu Karunanidhi, tajomník Komisie pre biblickú koordináciu Konferencie katolíckych biskupov Indie, poslal správu Generálnemu sekretariátu, v ktorej okrem iného uviedol: „Tí, ktorí vstúpili do synodálnej sály, boli prekvapení, že tieto zasadnutia synody sa líšili od predchádzajúcich synod: predtým sme vstupovali na synodu biskupov, teraz vstupujeme na synodu s mnohými nie-biskupmi, ktorí majú právo hlasovať; predtým bola synoda udalosťou, teraz je to skúsenosť; predtým sa kládol dôraz na jej výsledok, teraz na proces.“

### Pokračovanie v štýle skúsenosti načúvania

Synodálne zhromaždenie bolo silným zážitkom načúvania prostredníctvom metódy rozhovoru v Duchu. Účastníci zhromaždenia, ktorí sa vrátili do svojich realít s dôležitou úlohou byť poslami začatej cesty, sú povolaní byť skutočnými opornými bodmi pre ďalšiu prácu.

Kardinál João Braz de Aviz, emeritný prefekt Dikastéria pre inštitúty zasväteného života a spoločností apoštolského života, pri predstavovaní svetového stretnutia zasvätených mužov a žien, povedal: „Toto stretnutie bolo síce pripravené online, ale pripravili sme ho spoločne. Všetko, čo je na programe, všetko, čo zažijeme, sme vytvárali spoločne. A pokúsime sa ho prežiť ako zasadanie synodálneho zhromaždenia tým, že sa posadíme za stoly, budeme sa navzájom počúvať až do konca, vo svetle Božieho slova.“ Podľa kardinála de Aviza sa tomuto štýlu „dá naučiť“. Povedal: „Aj v Dikastériu sme po prvom zasadnutí synody okamžite začali zdieľať veci medzi nami

koordinátormi a všetkými ľuďmi, ktorí tam pracujú; je nás asi štyridsať. Pracujeme s myšlienkou, že ‚si súčasťou druhého, rozhoduješ s druhým, kráčaš s druhým‘. Tento postoj podľa môjho názoru prinesie v budúcnosti veľa dobrého ovocia.“

Synodálny štýl počúvania v malých skupinkách sme zažili aj počas Medzinárodnej konferencie o permanentnej formácii kňazov vo Vatikáne. Pre kardinála Lazara You Heung Sika, prefekta Dikastéria pre klérus, tento typ výmeny skúseností uľahčuje účasť a je veľmi užitočný pre vzájomnú podporu medzi kňazmi.

## Školy synodality

Z mnohých strán dnes zaznieva potreba naučiť sa viesť dialóg metódou rozhovoru v Duchu. Je potrebné udržiavať živú reflexiu o črtách a dynamike, ktoré musia charakterizovať synodálnu Cirkev. Existuje mnoho správ o kurzoch zaoberajúcich sa synodalitou, ako napríklad tretí medzikontinentálny online kurz, otvorený pre všetkých a bezplatný, ktorý zorganizovali latinskoamerickí členovia Teologickej komisie Generálneho sekretariátu synody a Iberoamerickej teologickej skupiny pod záštitou Rady biskupov Latinskej Ameriky (CELAM) a Latinskoamerickej konfederácie reholí (CLAR).

V Senegale sa konala online škola synodality, ktorej cieľom bolo spoznať inú formu existencie Cirkvi a ktorú zorganizovala teologička sestra Béatrice Faye z Kongregácie sestier Nepoškvrneneho počatia Panny Márie z Castres, facilitátorka synodálnych zasadnutí. Ďalšie, určené pre jednotlivcov a celé diecézy, navrhli dvaja pastorační špecialisti v Anglicku a Walese. V Taliansku organizuje Apulská teologická fakulta so sídlom v Molfette pri Bari deväť týždenných

online stretnutí. Pokračuje aj kurz o synodalite, ktorý organizuje Centrum Evangelii Gaudium Univerzitného inštitútu Sophia (Loppiano, Taliansko) v spolupráci s Generálnym sekretariátom Synody biskupov a ktorý má niekoľko stoviek účastníkov z celého sveta. V spolupráci s odbornými špecialistami a prekladmi do niektorých jazykov tento učebný program prebieha už tretí rok.



## Sapienciálna fáza synodálneho procesu v Taliansku

### „Priblížil sa a šiel s nimi“

Patrizia Bertoncellová

„Priblížil sa k nim a šiel s nimi.“ To je motto dokumentu s názvom *Smernice<sup>1</sup> pre sapienciálnu fázu synodálneho procesu miestnych cirkví v Taliansku, ktoré sa venovali rozlišovaniu toho, čo sa objavilo v predchádzajúcich etapách synodálneho kráčania.*

*Smernice* sú nástrojom, ktorý má sprevádzať a usmerňovať cestu v sapienciálnej fáze, teda snažiť sa – ako sa uvádza v samotnom texte – „pochopiť, ako zabezpečiť, aby cirkevná obnova vyjadrená slovami nezostala len snom“. Text s príznačným mottom *Priblížil sa k nim a šiel s nimi* je rozdelený do troch častí, ponúka niekoľko úvah vyvolaných emauzským príbehom, ikonou, ktorá je plná významu, a predstavuje metodologické prvky na umocnenie veľkého bohatstva doteraz vykonanej práce. Cieľom dokumentu je pokračovať na už začatej ceste, prehĺbiť a posilniť rozlišovanie, vychádzajúc práve z tém a otázok, ktoré navrhujú *Smernice*, naznačiť ďalšie možné rozhodnutia, venovať sa aspektom, ktoré treba ešte rozvinúť, a odpovedať na výzvy, ktoré je potrebné prijať a dať im komunitnú odpoveď.

Dokument je rozdelený do piatich makrotém spájajúcich a zvýrazňujúcich otázky, ktoré sa objavili počas dvojnásobného obdobia venovaného načúvaniu: 1) misia podľa štýlu blízkosti; 2) jazyk a komunikácia; 3) formácia vo viere a živote; 4) trvalá synodalita a spoluzodpovednosť; 5) zmena štruktúr. Každá makrotéma je potom roz-

delená na niekoľko mikrotém, ktoré spresňujú hlavné problémy, ktoré sa objavili.

### Vytvoriť možnosti, aby ušetri naši svoje miesto v Cirkvi

V dokumente sa zdôrazňuje „potreba vytvoriť možnosť toho, aby mal každý svoje miesto v Cirkvi bez ohľadu na svoj sociálno-ekonomický stav, pôvod, právne postavenie či sexuálnu orientáciu.“ A to s vedomím, že najmä v tomto poslednom aspekte „sú mladé generácie aj v rámci Cirkvi veľmi citlivé na postoje, ktorým rozumejú, na rozdiel od tých, ktoré odmietajú.“

Znovu sa v ňom zdôrazňuje, že „tieto úvahy vyzývajú na jednej strane k zdieľaniu ‚dobrej praxe‘, ktorá už pôsobí na rôznych územiach. A na strane druhej k začatiu procesov hĺbkového štúdia na antropologickej a teologickej úrovni, aby sa lepšie integrovali prípady úplného rešpektovania osôb a ich rastu v pravde.“ Ide teda o reflexie a skúsenosti, ktoré majú vychádzať zo života a ktoré sa nechávajú osvetľovať myšlienkami a úvahami vedenými Duchom Svätým.

### Úlohy žien v Cirkvi

V texte sa dôrazne tvrdí, že „je naliehavo potrebné skutočne uznať význam a úlohu žien v Cirkvi, ktoré už v skutočnosti počtovo prevažujú, ale často sú ponorené do tej oficiálnosti, ktorá neumožňuje skutočne oceňiť ich služobnú dôstojnosť.“ Nejde ani tak o rozšírenie výsad, ale skôr o „prehodnotenie koreňov ženského prínosu k samotnému zmyslu ministeriality a autority v Cirkvi“, kde majú „ženské vlohy“ čo ponúknuť. Talianski biskupi píšú, že „otázka služby žien predstavuje podstatnú otázku pre Cirkev, ktorá je povolaná vyrovnávať sa s dejinným kultúrnym dedičstvom a jeho dôsledkami, ktoré žene ešte nepriznávajú plnosť začlenenia do bežného spoločenského života.“ Ak hľadáme dopredu, ukazuje sa ako „čoraz

dôležitejšie určiť spôsoby služby, ktoré by jasne vyjadrovali plné docenenie žien v cirkevnej spoluzodpovednosti.“

## Inkluzívna a aktívna Cirkev, ktorá nenechá nikoho ako „sirotu evanjelia“

Text ďalej preberá a znovu otvára tému, ktorá sa objavila na mnohých stranách: „Potreba prehodnotiť počiatočnú formáciu kňazov, prekonať model oddelenia od spoločenstva a uprednostniť spôsoby spoločnej formácie laikov, rehoľníkov a kňazov.“

Na konci každej z kapitol venovaných piatim makrotémam dokument prináša jednu otázku ako pomôcku na podnietenie reflexie a vyzvanie spoločenstiev k rozlišovaniu s cieľom budovať skutočne inkluzívnu, aktívnu a zodpovednú Cirkev; Cirkev, ktorá by nenechala nikoho ako „sirotu evanjelia.“

Stála biskupská rada v úvode dokumentu vyjadruje želanie, aby *Smernice* „... ktoré si cenia predchádzajúce dvojročné naratívne obdobie, [vytvorili] most k ďalšej, prorockej fáze, aby viedli miestne cirkvi v Taliansku k operatívnejmu rozlišovaniu, ktoré by pripravilo pôdu pre nevyhnutné rozhodnutia orientované na cirkevnú obnovu, avšak nikdy nie introvertnú; aj keď sa naše rozhodnutia zameriavajú na vnútorný život našich spoločenstiev, myšlienka je vždy extrovertná, misijná: musíme oživiť niektoré cirkevné dynamiky (učiteľské, pastoračné, právne, administratívne), aby sa stretnutie medzi evanjeliom, životodarnou a večnou energiou, a dnešným človekom stalo účinnejším.“ Zdá sa, že to má zvlášť osobitný význam v našich časoch, v ktorých je synodálne kráčanie úzko prepojené s výzvami a drámami ľudstva: „... zdravotné, ekonomické a sociálne dôsledky pandémie, tragicky oživená vojnová atmosféra, environmentálna, zamestnanecká a existenčná kríza.“ Prežívame obdobie,

v ktorom „vznikol pocit neistoty a zmätku, [ktorý] obklopuje mnohých ľudí a rodiny.“

## Čelíme výzve naučiť sa rozlišovať u spoločenstve

Ako zvlášť dôležité sa ukázali byť niektoré zdôraznenia, ktoré spomenul kardinál De Donatis<sup>2</sup> po zverejnení dokumentu. Povedal, že začatie sapienciálnej fázy synody „znamená odvážne sa rozhodnúť čeliť výzve komunitného rozlišovania hlasu Ducha.“

Vyzdvihujúc najhlbšie významy udalosti Emauzských učeníkov kardinál De Donatis ďalej tvrdí, že rozlišovať znamená predovšetkým načúvať Duchu zmŕtvychvstalého Ježiša, ktorý kráča s nami: „Duch obracia stoly (...) Duch vytvára zmätok, aby priniesol novú harmóniu (...) Duch, ktorý nás núti veriť, že Ježiš je vzkriesený, že je prítomný uprostred nás a že je Pánom ľudských dejín, a to ponad každú udalosť, ktorá nás uvádza do skľúčenosti a zúfalstva.“

Pripomenúc pohľad, ktorým zmŕtvychvstalý Ježiš hľadá na učeníkov, kardinál uvádza: „Mohli by sme byť v pokušení zveriť komunitné rozlišovanie skupine kvalifikovaných a dobre vyškolených ľudí: vezmeme tých najlepších a požiadame ich, aby nám povedali, čo od nás Pán chce. Ale takto to nefunguje. (...) Cirkev kráča s každým, nikoho neodsúva, pretože cez každého človeka môže prehovoriť zmŕtvychvstalý Pán, ktorý sa približuje: aj to je základom každého komunitného rozlišovania. Aby prinášalo ovocie, je potrebné, aby sa kresťanské spoločenstvo zrieklo akejkoľvek elitárskej mentality (...) a vždy zaujalo postoj otvorenosti voči všetkým, najmä voči tým najmenším a najchudobnejším.“

<sup>1</sup> Porov. <https://camminosinodale.chiesacattolica.it/wp-content/uploads/2023/09/LineeGuidaDoppia.pdf>

<sup>2</sup> A. De Donatis, Príhovor v Bazilike sv. Jána v Lateráne, 23. júna 2023.

## K vyhláseniu *Fiducia supplicans* Dikastéria pre náuku viery

# Aby sa nikto necítil zavrhnutý

Carlos Garcia Andrade CMF

*Vyhlásenie Fiducia supplicans, ktorej cieľom nie je nič iné ako objasniť odpoveď pápeža Františka na pochybnosti niektorých kardinálov o situácii párov rovnakého pohlavia v Cirkvi, predložená na predbežné preskúmanie a schválenie pápežom, vyvolala veľký rozruch. V skutočnosti sa silná reakcia dala očakávať. V Cirkvi je nemálo radikálnych skupín, „progresívcov“ aj „tradicionalistov“, ktorí sú vždy pripravení predniesť svoje pripomienky a spustiť diskreditačný proces. Na tomto mieste nie je priestor na hĺbkovú analýzu, ale môže byť užitočné poukázať na záblesky svetla, ktoré sa skrývajú pod Františkovým odvážnym postojom.*

### Prvý pohľad, ktorý vymedzuje

Rôzne reakcie na tento dokument by sa mali držať jeho textu a neuvádzať o ňom to, čo v ňom v skutočnosti nie je obsiahnuté. Hovorím najmä o tvrdení, že pápež vraj požaduje, aby Cirkev požehnávala homosexuálne zväzky. V *Predstavení* textu sa uvádza: „Toto vyhlásenie zostáva pevne založené na tradičnej náuke Cirkvi o manželstve a nepripúšťa žiadny druh liturgického obradu alebo požehnania podobné-

ho liturgickému obradu, ktorý by mohol v tomto ohľade spôsobiť zmätok.“ V texte sa ďalej opakuje, že Cirkev „nemá moc udeľovať svoje liturgické požehnanie, ak by to nejakým spôsobom mohlo poskytnúť istú formu morálnej legitimity zväzku, ktorý sa za manželstvo len vydáva, alebo mimomanželskému sexuálnemu konaniu.“<sup>1</sup>

V *Úvode* sa uvádza, že Vyhlásenie chce „ponúknuť špecifický a inovatívny príspevok k *pastoračnému významu požehnania*, ktorý umožňuje rozšíriť a obohatiť klasické chápanie požehnania, úzko prepojené s liturgiou.“ Má sa však vyhnúť tomu, aby sa „za manželstvo uznalo niečo, čo ním nie je.“<sup>2</sup> Preto „keď sa prostredníctvom osobitného liturgického obradu prosí o požehnanie určitých ľudských vzťahov, je potrebné, aby to, čo sa požehnáva, bolo schopné zodpovedať Božím zámerom vpísaným do stvorenia a plne zjaveným Kristom Pánom“ (č. 11). Preto sú neprípustné obrady a modlitby, ktoré by mohli spôsobiť zmätočnú zámenu medzi tým, čo je konštitutívnym znakom manželstva a tým, čo sa mu vymyká (porov. č. 4). Ak je to tak, prečo potom všetok ten rozruch, ktorý otriasol vierou mnohých bežných kresťanov? Pokúsim sa ponúknuť niekoľko východísk na zamyslenie.

### Spravodlivý pohľad

V Cirkvi vždy platila zásada, že *treba odsúdiť hriech, nie hriešnika*. Pápež svätý Ján XXIII. v encyklike *Pacem in terris* (1963) v bode 57 tvrdí: „Treba vždy robiť rozdiel medzi bludom a blúdiacim, a to aj vtedy, keď ide o omyl alebo o neúplné vedomosti mravno-náboženského charakteru. Pretože človek, ktorý upadol do bludu, neprestáva byť človekom a nestráca svoju ľudskú dôstojnosť, čo treba vždy brať do úvahy.“ Je to jednoduché: *my nie sme naše hriechy*. Človek je viac ako to, čo robí. Je Božím die-

ľaťom, je bratom a sestrou, a ako hovorí pápež František: Ľudská bytosť sa môže stať „skazeným stvorením, schopným šíriť vo svete zlo a smrť; ale nič nemôže zničiť ten prvý odtlačok Boha, odtlačok dobroty, ktorý Boh vložil do sveta, do ľudskej prirodzenosti, do každého z nás.“<sup>3</sup> Z toho je zrejme, že Vyhlásenie nenavrhuje požehnanie skutku alebo zväzku, ale osôb, pričom sa snaží vidieť ich tak, ako ich vidí Boh: ako syna alebo dcéru, ako brata alebo sestru vykúpenú Kristom.

Vyhlásenie uznáva veľkú rozmanitosť požehnaní v Biblii: vzostupné (od človeka k Bohu), zostupné (od Boha k človeku), medzi ľuďmi (rodina). Môžu byť slávnostné (takmer liturgické) alebo každodenné (Ježiš požehnáva deti). Vždy sa oplatí rozlišovať, pretože často človek požehnaním len prosí o Božiu blízkosť a ochranu pred zlom. Preto sa musíme vyhnúť tomu, „že by sme pre jednoduché požehnanie požadovali rovnaké morálne podmienky, aké sa vyžadujú pre prijatie sviatostí“ (č. 12). Bolo by absurdné pýtať sa tých, ktorí nás prosia: „Požehnaj ma, Otče!“, či majú k tomu všetky potrebné predpoklady. Príliš veľa predpokladov „by mohlo zatieniť bezpodmienečnú silu Božej lásky, na ktorej je gesto požehnania založené“ (č. 12). Požehnanie „vyjadruje milosrdné Božie objatie a materstvo Cirkvi, ktoré pozýva veriacich, aby mali voči svojim bratom a sestrám rovnaké city ako Boh“ (č. 19). Treba si uvedomiť, že „keď človek prosí o požehnanie, vyjadruje žiadosť o pomoc od Boha, prosbu o lepší život, dôveru v Otca, ktorý nám môže pomôcť žiť lepšie.“<sup>4</sup> Preto si treba túto prosbu v každom prípade vážiť, sprevádzať ju a prijímať s vďačnosťou (porov. č. 21).

## Nezavrhuvať nikoho

Je ešte veľa toho, čo by sa dalo povedať, ale stačí len to, že hlavným motívom dokumentu je známa snaha pápeža Františka nikoho nezavrhuvať. Ak to žiada od spoločnosti, o to viac to žiada od Cirkvi. Týmto spôsobom čo najviac rozširuje posvätnosť neformálneho požehnania, aby sa nikto necítil vylúčený z Cirkvi. Dokonca ani tí, ktorí sa nachádzajú v nevšedných alebo ťažkých situáciách. Nesmieme zabúdať na Františkove slová: „Milosrdenstvo je posledný a najvyšší akt, ktorým nám Boh ide v ústrety.“<sup>5</sup> „Pre Boha sme dôležitejší ako všetky hriechy, ktoré môžeme spáchať, pretože on je otec, on je matka, on je čistá láska, on nás požehnal naveky. A nikdy nás neprestane požehnávať.“<sup>6</sup> Azda by toto nemal byť postoj Cirkvi ku každému človeku?

- 1 Dikastérium pre náuku viery, *Fiducia supplicans*, 11, s odkazom na Congregatio pro Doctrina Fidei, *Responsum ad dubium de benedictione unionem personarum eiusdem sexus et Nota explicativa* (22. februára 2021), AAS 113 (2021), str. 431-434.
- 2 *Tamtiež*, 4, s odkazom na František, *Respuestas a los Dubia propuestos por dos Cardenales* (11. júl 2023), ad dubium 2c.
- 3 František, *Katechéza o modlitbe 17, Požehnanie*, Generálna audiencia, 2. december 2020.
- 4 *Fiducia supplicans*, 21, citujúc Františka, *Respuestas a los Dubia*, cit., ad dubium 2e.
- 5 František, *Misericordiae Vultus* 2, 11. apríl 2015.
- 6 František, *Katechéza o modlitbe 17*, cit.

## editoriál

**1 Sprevádzaj**

*Hubertus Blaumeiser*

## spiritualita jednoty

**3 Byť sám a byť v spoločenstve**

*Chiara Lubichová*

## učenie Cirkvi

**4 Aby sa evanjelium vteliло do života ľudí**

*Pápež František*

## prehlbenie a skúsenosti

**9 Fascinujúca výzva**

Hľadieť na osobu integrálnym spôsobom

*Cintia Miranda Vieiraová*

**13 Vzájomnosť pri starostlivosti**

Skúsenosti a úvahy jednej geriatrickej

*Flavia Carettová*

**16 Nech nik nekráča v živote sám**

Nevyhnutné sprevádzanie kňazov, rehoľníč a rehoľníčok

*Chiara D'Urbanová*

**21 Duchovné sprevádzanie**

Na ceste s Ježišom objavujeme Otca

*Michele Lauriola*

**25 Duchovný otec**

Úloha a charakteristika sprevádzania z pohľadu východných cirkví

*Mervat Kelliová*

**30 Puto, ktoré oslobodzuje a premieňa**

Od vrodenej pripútanosti k prvotným postavám k pripútanosti k Bohu

*Angela Albuquerqueová*



- 36 Vychovávať znamená milovať**  
Afektívny rozmer výchovného vzťahu v skúsenosti saleziánov  
*Jean-Marie Petitclerc SDB*
- 40 Zneužívanie: jeho príčiny a dôsledky**  
Niekoľko pohľadov na zneužívanie od ženatého diakona a psychológa  
*Carlos Gomes Esteves*
- 44 Cesty Svetla**  
Sprevádzanie pre manželské páry v kríze: história, vývoj a perspektívy  
*Rita a Rino Ventrigliovci*
- 47 Znova aktualizovať manželskú vzájomnosť**  
Hlbší pohľad na metódu *Cesty svetla*  
*Roberto Almada*
- dobrá prax**
- 50 Všetko pomínie, len láska zostáva**  
Úvahy kňaza, ktorý bol *fidei donum*  
*Vincent Lockhart*
- 55 Mladí z EcoGive**  
Kultúrna zmena v oblasti starostlivosti o životné prostredie  
*Silvano Malini*
- svedkovia**
- 59 Svätosť bez hraníc**  
Svedectvo ruského vedca a pravoslávneho teológa Pavla A. Florenského  
*Giulia Iottiová a Roberto Ruini*
- 61 „Aké krásne je milovať Boha“**  
Maria Orsola Bussoneová  
*Claudio Malfati*
- synodálny proces**
- 62 Synodálne svedectvá a osvedčené postupy**  
V nadväznosti na synodálny proces vo svete  
*Adriana Masottiová*
- 63 „Priblížil sa a šiel s nimi“**  
Sapienciálna fáza synodálneho procesu v Taliansku  
*Patrizia Bertoncellová*
- Cirkev v dialógu**
- 64 Aby sa nikto necítil zavrhnutý**  
K vyhláseniu *Fiducia supplicans* Dikastéria pre náuku viery  
*Carlos Garcia Andrade CMF*



# CEG

Centro Evangelii Gaudium

## SLOVENSKO

Kurz  
pre lídrov  
a dobrovoľníkov  
vo farnostiach

### 8. > 10.

MÁJA

### 2025

## Miestna cirkev - spoločenstvo, spoluúčasť a misia

„Radosť evanjelia naplňa srdce i život tých,  
ktorí sa stretávajú s Ježišom.“ (Evangelii gaudium, 1)

#### CIEL

Zažiť radosť spoločenstva a spolupráce. Objaviť nové spôsoby, ako Cirkev môže byť blízko ľuďom. Nechať sa inšpirovať posolstvom Evangelii gaudium.

#### PRE KOHO

Kňazi, diakoni, seminaristi a miništranti (od 17 rokov), rehoľníci a rehoľníčky, členovia hnutí a nových cirkevných komunit, kostolníci, organisti a speváci, animátori, lektori, akolyti, učitelia a katechéti, úradníci, účtovníci, ekonómovia a členovia pastoračných rád, charitatívni a kostolní pracovníci, synodálne skupiny, dobrovoľníci a každý, kto túži pomôcť svojej farnosti rásť.

#### ÚČASŤ

15€ na osobu a deň (v cene je občerstvenie a náklady na konferenciu; sobota 10€). Obed sa dá zakúpiť (8,00€/1 porcia); objednať sa musí vopred pri registrácii.

#### ORGANIZÁTORI

Bratislavská arcidiecéza, časopis Ekklesia, vydavateľstvo Nové mesto, v spolupráci s Centrom Evangelii gaudium Univerzitného inštitútu Sophia (Taliansko)

#### MIESTO

Spoločenská sála, Námestie Rodiny 1  
Bratislava - Záhorská Bystrica

#### PROGRAM

- Prednášky, diskusie, interaktívne workshopy.
- Svedectvá ľudí, ktorí menia svoje farnosti na misijné komunity.
- Hudba, modlitba a meditatívne piesne.
- Hostia: Mons. Stanislav Zvolenský, Mons. Nicola Girasoli, Mons. Milan Lach sj, Mons. Piero Coda, Dr. Andrew Spiteri

#### TÉMY

- Ako oživiť farské spoločenstvo v duchu Evangelii gaudium?
- Ako žiť a aktualizovať evanjelium v dnešnom svete?
- Spoluúčasť laikov na živote Cirkvi - výzvy a možnosti.
- Ako byť Cirkvou, ktorá vychádza von k ľuďom?

#### KEDY

Štvrtok 8. mája 2025 (9.00 - 16.30)

Piatok 9. mája 2025 (9.00 - 16.30)

Sobota 10. mája 2025 (9.00 - 12.00)

**Príďte a nechajte sa zapáliť radosťou evanjelia!**



Istituto Universitario  
**SOPHIA**  
University Institute

**KONTAKT**  
info@ekkleσιαonline.sk

**REGISTRÁCIA**  
do 6. apríla 2025  
<https://lnk.sk/dqxx>



# Medzinárodná katolícka revue Communio

Communio je teologický časopis, ktorý sa zameriava na základné otázky kresťanskej viery. Prináša texty, ktoré tieto otázky prehodnocujú a prehľbujú tak, aby zodpovedali skúsenostiam a duchovným potrebám ľudí v dnešnom svete.



Pozývame našich čitateľov, aby neboli len pasívnymi prijímatelmi kresťanskej náuky, ale aby spolu s našimi autormi aktívne skúmali jej mnohvrstevnosť, vnímali jej stopy v kultúre a čerpali z nej inšpiráciu pre svoj každodenný život.

Časopis vychádza od roku 1972. O jeho vznik sa zaslúžili Hans Urs von Balthasar, Henri de Lubac, Joseph Ratzinger, ale aj mnohí ďalší. Česká verzia časopisu vychádza od roku 1996 vďaka občianskemu združeniu Sdružení Communio. Je súčasťou medzinárodného konzorcia pätnástich národných redakcií z troch kontinentov. Voľná výmena textov je pre všetky edície zdrojom obrovského myšlienkového bohatstva. Periodikum však nie je len jazykovou mutáciou jednotného modelu: výber tém a textov je v kompetencii jednotlivých redakcií, ktoré zabezpečujú aj zastúpenie národných autorov.



**Informácia**  
o predplatnom  
(naskenujte  
QR kód)



Vydavateľstvo  
Nové mesto

### **Ekklesia vo svete**

Anglická verzia: [www.ekklesiaonline.org](http://www.ekklesiaonline.org)

Francúzska verzia: *Unité et Charismes*, Nouvelle Cité  
[unitecharismes@focolari.fr](mailto:unitecharismes@focolari.fr)

Nemecká verzia: *Das Prisma*, Verlag Neue Stadt  
[verlag@neuestadt.com](mailto:verlag@neuestadt.com)

Španielska verzia: *Ekklesia*, Editorial Ciudad Nueva  
[info@ciudadnueva.es](mailto:info@ciudadnueva.es)

Slovenská verzia: *Ekklesia*, Zavod Novi svet  
[narocila@novisvet.si](mailto:narocila@novisvet.si)

Talianska verzia: *Ekklesia*, Città Nuova edd.  
[ekklesia@cittanuova.it](mailto:ekklesia@cittanuova.it)

Južná Amerika a Karibik: *Ekklesia*, Ciudad Nueva  
[ekklesia@ciudadnueva.com.ar](mailto:ekklesia@ciudadnueva.com.ar)

Brazílska verzia: *Ekklesia*, Editora Cidade Nova  
[ekklesia@cidadenova.org.br](mailto:ekklesia@cidadenova.org.br)

